

Martí de Riquer

I ELS VALORS CLÀSSICS DE LES LLETRES

Vocació literària i filologia, en el centenari del seu naixement

Editorial
Barcino

Generalitat de Catalunya
Institució de les Lletres Catalanes

Editorial
Barcino

Generalitat de Catalunya
Institució de les Lletres Catalanes

Primera edició: desembre 2014

© de les presentacions, Carles Duarte i Laura Borràs, 2014

© dels estudis, Lola Badia, Lluís Cabré, Isabel de Riquer, Joan Santanach
i Sílvia Coll-Vinent, 2014

© de les fotografies, els autors i propietaris, 2014

© Imatge de la coberta: Martí de Riquer l'any 1988. (Foto: Manel Armengol.)

Reservats tots els drets d'aquesta edició:

EDITORIAL BARCINO, S. A.
Acàcies, 15. 08027 Barcelona
www.editorialbarcino.cat

INSTITUCIÓ DE LES LLETRES CATALANES
Mallorca, 272. 08037 Barcelona
www.lletrescatalanes.cat

DL B 21840-2014

ISBN: 978-84-7226-789-3

Edició núm. 830

Disseny: EL CALAIX

Correcció de proves: Raquel Parera i Francesc J. Gómez

Impressió: G. CASACUBERTA

Martí de Riquer

I ELS VALORS CLÀSSICS DE LES LLETRES

Vocació literària i filologia, en el centenari del seu naixement

PÒRTIC

CARLES DUARTE I MONTSERRAT *pàg. 6*

Martí de Riquer, UN SAVI ENTRE ELS CLÀSSICS

LAURA BORRÀS CASTANYER *pàg. 8*

Martí de Riquer, EL MESTRATGE RESPLENDENT

ARTICLES

LOLA BADIA *pàg. 12*

Martí de Riquer I ELS CLÀSSICS CATALANS (1933-1936)

LLUÍS CABRÉ *pàg. 22*

Martí de Riquer: ELS NOSTRES CLÀSSICS ENTRE ELS ALTRES

ISABEL DE RIQUER I JOAN SANTANACH *pàg. 32*

CATORZE CARTES ENTRE LLUÍS CARULLA I Martí de Riquer

LOLA BADIA, LLUÍS CABRÉ I SÍLVIA COLL-VINENT *pàg. 70*

PUBLICACIONS DE Martí de Riquer (1931-1936), pàg. 70

I. Publicacions en diari o setmanari i en revistes no acadèmiques, *pàg. 72*

Iuventus, pàg. 73

La Veu de Catalunya, pàg. 78

La Publicitat, pàg. 81

Mirador, pàg. 117

La Revista, pàg. 127

Quaderns de Poesia, pàg. 127

Cruz y Raya, pàg. 128

La República de les Lletres, pàg. 128

Rosa dels Vents, pàg. 129

II. Publicacions acadèmiques i llibres fins a 1936, *pàg. 131*

Director general de la Fundació Carulla
i de l'Editorial Barcino

CARLES DUARTE I MONTSERRAT

Martí de Riquer, UN SAVI ENTRE ELS CLÀSSICS

Martí de Riquer va ser un savi amb una gran projecció internacional lliurat amb una energia i una generositat admirables a la construcció d'una obra acadèmica d'una magnitud que impressiona i que ha deixat una profunda petjada, sobretot com a eminent medievalista, en els estudis sobre les literatures romàniques. La seva vida va ser llarga i fecunda. Mai, però, no va abandonar els camps de recerca i de reflexió que havia començat a conrear ja de jove al seu primer llibre de 1934, *L'humanisme català*.

Des de la Fundació Carulla i l'Editorial Barcino, que en forma part, som ben conscients de la contribució de Martí de Riquer al món de la filologia, ja que, com queda palès en aquesta publicació, va formar part dins la nostra editorial del Consell Assessor que es va constituir arran de la mort del seu fundador, Josep Maria de Casacuberta, i perquè, a més de publicar a Barcino el seu primer llibre, ja esmentat, l'any 1934, va preparar-hi edicions d'Antoni Canals, Andreu Febrer, Gilabert de Próixita o els volums de *Lletres de batalla*.

Sentim, doncs, la personalitat i la trajectòria de Martí de Riquer com una de les més significatives entre les que, al llarg dels nostres noranta anys d'història, han anat conformant un projecte cultural de prestigi, fonamentat en el rigor científic, però també en l'ambició de contribuir a dignificar culturalment el nostre país, a refer el vincle entre els nostres contemporanis amb uns fonaments literaris medievals d'una qualitat i d'una transcendència indiscutibles i a difondre'ls i reivindicar-los com una part primordial del patrimoni literari comú europeu.

El meu agraïment a la família de Martí de Riquer i als autors dels treballs recollits en aquest volum, escrits especialment per a aquesta ocasió. Martí de Riquer, referent il·luminador per al coneixement sòlid i aprofundit, amb una perspectiva europea i una visió integral, de les nostres arrels medievals, mereix la nostra gratitud i el nostre homenatge, que celebrem compartir amb la Institució de les Lletres Catalanes i amb tots els qui, com nosaltres, reconeixem i reconeixem en Martí de Riquer la condició de mestre.

Directora de la Institució de les Lletres Catalanes

LAURA BORRÀS CASTANYER

Martí de Riquer, EL MESTRATGE RESPLENDENT

No hi ha prou espai en aquestes paraules que fan de pòrtic a tot un conjunt de treballs que honoren Martí de Riquer per descriure'n la força, el saber i el llegat. Hereu d'una formació integral, vasta i generalista, lector infatigable i estudiós vocacional, el professor Martí de Riquer va ser un gran coneixedor de la literatura europea medieval i es va dedicar a compartir aquest saber com a docent i com a divulgador. La seva bibliografia és una mostra de la seva curiositat inesgotable, dels seus interessos i aptituds i de la seva capacitat de treball, veritablement admirable. Però la docència exercida amb autèntica vocació i dedicació és sempre una forma de generositat. La Universitat de Barcelona ha donat cèlebres medievalistes (Jaume Vallcorba, Victoria Cirlot, Lola Badia, Anton Espadaler...) i Martí de Riquer, el més gran, n'ha estat el forjador, el referent. Com a filòloga i doctora en Filologia Romànica a la seva mateixa universitat, alumna dels seus deixebles aquí esmentats, voldria destacar la seva faceta d'investigador incansable i de professor entregat.

El seu nivell d'erudició i de saviesa eren extraordinaris. Ell tot sol representa un cim de la romanística europea de tots els temps i l'estudiós que més i millor s'ha mogut amb profund coneixement entre les literatures medievals provençal, catalana i castellana a casa nostra. Va consagrar tota la seva vida a l'estudi de la literatura i mai podem agrair-li prou que ho fes de manera tan intensiva com extensiva. La seva edició crítica sobre els trobadors, sense anar més lluny, s'ha convertit en una obra de referència per estudiar la lírica trobadoresca dels segles XII i XIII: una obra magna. Però per a Martí de Riquer la filologia era molt més que manuscrits o llibres, era una forma de vida. En parlava amb tanta passió que ningú podia sostreure's al plaer del seu discurs. Afortunadament el vaig conèixer i escoltar moltíssimes vegades.

Corria l'any 1996 i recordo una conferència a l'Aula Magna, essent jo profesora novella, en ocasió dels 800 anys de la mort de Guillem de Berguedà a la qual vaig fer assistir els meus estudiants. No es poden imaginar l'interès que va despertar la seva aportació. Va aparèixer amb el seu posat sever, però amb el rostre i els ulls riallers. La seva veu poderosa i el seu verb fàcil van fer les delícies dels assistents. Ens va explicar una recerca feta sobre el terreny, en *jeep*, fent-se portar i demanant indicacions sobre topònims que ell descobria sota jocs de paraules. La seva manera d'explicar els odis que suscitava Guillem de Berguedà, un senyor feudal poderós que aprofitava la seva habilitat poètica per atacar de manera virulenta els seus enemics... Va ser magnífica. Guillem de Berguedà despertava molts odis per la seva condició de don Joan. Ell mateix es defineix com «cel qe-ls maritz escogossa», és a dir, 'aquell que fa cornuts els marits', i com «lo cortes drut qe-ls corns sap far enpeigner»,

‘el cortès amant que sap fer créixer les banyes’. Riquer ens va transportar a tots amb la màgia que semblava sorgir de les seves paraules. Vam saber que les seves enemistats més famoses eren contra Pere de Berga i contra Ponç de Mataplana. Del primer ens va explicar com el ridiculitzava contínuament cortejant de manera oberta, i trencant així el secret del *senhal*, la seva dona Estefania. El vers més contundent en aquest sentit és:

A vos m'autrei, bona dompna de Berga:
vos etz fins aurs, e vostres maritz merga.

Que vol dir, més o menys: ‘A vós em lliuro, bona dama de Berga: vós sou or pur i el vostre marit...’ Riquer ens explicava que, mentre que els filòlegs alemanys especulaven i cercaven en tots els diccionaris un possible significat del mot *merga*, la gent del Berguedà, quan sentia aquest sirventès, copsava a la primera la variació de la consonant i esclatava en una rialla que s’escampava per tot el Berguedà. Com la nostra, que va ressonar a l’interior de l’Aula Magna. Martí de Riquer era simplement brillant.

La seva talla intel·lectual és absolutament gegantina. Reconec en la figura de Martí de Riquer un cabal de coneixement excepcional, que va desenvolupar l’exercici de la filologia de la manera més àmplia imaginable, perquè Martí de Riquer era un lector, crític, historiador i teòric de la literatura, tot en un.

Es dóna la circumstància que, per casualitats del destí, vaig tenir —juntament amb altres professors i deixebles seus— la meua taula de treball durant set anys en el que havia estat el seu mateix despatx. I em sembla significatiu de l’afecte i el respecte que infon el seu nom el fet que, després que ell l’abandonés un cop jubilat, aquell despatx mai no hagi perdut, al cap dels anys, la seva referència a la porta, on encara avui es pot llegir: «Prof. Martí de Riquer».

Martí de Riquer, mestre de mestres, és el gran mestre de la filologia romànica. Indiscutiblement. La història de la literatura en dóna molt pocs, com ell. Per tot això, és tot un honor per a la Institució de les Lletres Catalanes poder participar en aquest volum de merescut homenatge.

Martí de Riquer a Viladrau, consultant la documentació de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, l'hivern de 1936-1937. (Foto: Claudi Gómez Grau.)

LOLA BADIA

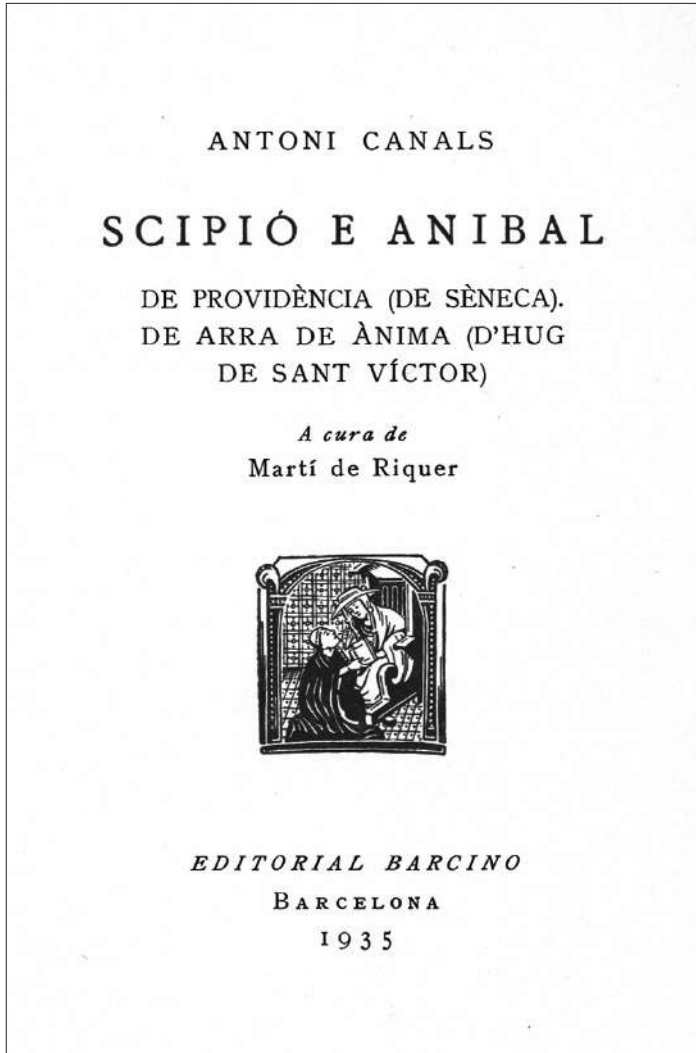
Martí de Riquer I ELS CLÀSSICS CATALANS
(1933-1936)

La grandesa de Martí de Riquer com a romanista, hispanista i historiador de la literatura catalana antiga té molt a veure amb el seu respecte admirat pels orígens de la tradició filològica occidental, la que comença amb els savis alexandrins del segle segon abans de Crist i, passant per Petrarca, arriba al Renaixement del segle XVI. Històricament, els especialistes en la literatura produïda en llengües neolatines de l'època medieval han estat els germans petits dels llatinistes i dels hel·lenistes; uns germans petits que, tanmateix, han après bé les regles de l'ofici perquè les seves disciplines fa molts anys que s'han emancipat.

La constatació ve a tomb perquè en els anys de joventut Martí de Riquer va tenir ocasió de participar activament en l'emancipació particular que els estudis de literatura catalana medieval duïen a terme de la mà de pioners com Antoni Rubió i Lluch, Lluís Nicolau d'Olwer, Pere Bohigas, Jordi Rubió i Balaguer i Josep Maria de Casacuberta. La col·laboració de Martí de Riquer amb l'Editorial Barcino, fundada pel darrer, datable als anys 1934 i 1935, porta la marca de l'entusiasme classicista d'un investigador novell que va trobar un punt de convergència entre els valors de les lletres catalanes medievals i l'admirada antigor grecolatina. La clau és en l'obra de Bernat Metge i en els escrits d'Antoni Canals, un dels *classicizing friars* més destacats de les nostres latituds.

Cal recórrer a les paraules del mateix Martí de Riquer, que l'any 1989, quan ja en feia quatre que s'havia jubilat, encapçalava amb els dos paràgrafs que segueixen una «Autopercepción intelectual» que li va demanar la revista *Anthropos*:

Tenía catorce años, en 1928, cuando un amigo de mi familia me regaló los veinte tomos hasta entonces publicados de la colección *Els Nostres Clàssics*, a la que se había suscrito por compromiso. Hasta este momento mis lecturas *serias* se habían limitado a traducciones de autores clásicos griegos y latinos —Homero, Virgilio, Platón y sobre todo Plutarco— y a la muy asidua del *Quijote*. La colección catalana, en la que poco podía imaginar entonces que yo publicaría seis tomos, me abrió unas perspectivas y me trazó una línea a la que siempre he sido fiel. Me entusiasmó la lectura de *Lo somni* de Bernat Metge, en el que veía un diálogo platónico asequible y comprometido con un momento histórico, y me entregué con entusiasmo a la del *Tirant lo Blanch*, y comprendí el acierto de Cervantes en sus elogios de la novela catalana.

Portada del volum *Scipió e Aníbal. De providència. De arra de ànima* d'Antoni Canals. Aquesta va ser la primera edició que Martí de Riquer va publicar a la col·lecció *Els Nostres Clàssics*.

Mi intención en mis años juveniles, no obstante, era ser helenista; y en esta dirección dos maestros dejaron profunda huella en mí, Joan Petit y Carles Riba. Estos dos, además de sus clases en la Facultad de Letras, daban unas especiales lecciones a un reducido número de alumnos en la Fundació Bernat Metge. Allí, en la magnífica biblioteca del séptimo piso de Layetana 30, residencia de Cambó, seguíamos las clases de Petit sobre Demóstenes y de Riba sobre la Antología Palatina, dirigidas muy especialmente a hacer de nosotros buenos traductores del griego al catalán.

D'acord amb aquesta «Autopercepció», el coneixement de Demòstenes es va mostrar d'allò més oportú quan Riquer va ser detingut sense documentació passant la frontera pel terme de la Menera (Vallespir) camí de Burgos l'octubre de 1937: l'oficial que l'havia aturat compartia amb ell l'afecció pel grec antic i, quan li va sentir recitar les primeres paraules del *Discurs de la pau* en versió original, no únicament el va deixar en llibertat sinó que li va oferir deu francs amb exquisida cortesia.¹

Els estudis escolars de grec i la freqüentació de les lliçons que s'impartien a la seu de la Fundació Bernat Metge havien tingut un altre premi per al jove Riquer: la publicació de la versió catalana de nou dels primers deu *Diàlegs dels morts* de Llucià de Samòsata a les pàgines del segon número de la revista *Rosa dels Vents* de l'any 1935. La col·lecció Bernat Metge ofereix avui dos volums d'obres d'aquest autor, però els *Diàlegs dels morts* només es poden llegir en català en una edició de l'editorial La Magrana de 1995. Les traduccions escolars de Riquer no són encara de rabiosa actualitat, però sí que resulta emocionant de comprovar que a setze o disset anys, després d'haver llegit *Lo somni* al número 1 de la col·lecció *Els Nostres Clàssics*, Riquer descobria en les breus peces de Llucià les fonts primeres del diàleg clàssic com a vehicle de la sàtira i del distanciament irònic.

Els vint primers números d'*Els Nostres Clàssics* que esmenta Riquer corresponen, de fet, a setze volums apareguts en quatre anys (1925-1928). És un ritme viu que es va mantenir durant els set anys següents (1929-1935), en què van aparèixer vint-i-tres volums: el primer de l'any 35 era l'Antoni Canals de Riquer. L'edició dels tres opuscles que conté va precedida d'una introducció biogràfica i literària, de notes sobre fonts i context, d'un aparat

¹ Cristina Gatell i Glòria Soler, *Martí de Riquer: Viure la literatura*, Barcelona, La Magrana, 2008, p. 129.

de variants i d'un glossari. És la primera edició acadèmica —encara imprescindible el 2014— d'un autor bàsic de les lletres catalanes antigues firmada per Martí de Riquer.

La joia de la corona del volum és l'adaptació que fra Canals va fer d'uns fragments de l'*Africa* de Petrarca, ajudant-se de manlleus de Tit Livi i del Valeri Màxim. L'any 1935 cap estudiós europeu no estava en condicions d'avaluar correctament una traducció romànica tan primerenca de l'*Africa*, una obra totalment innovadora en el panorama literari del moment i que no ha estat estudiada a fons fins a dates molt recents. Avui podem afirmar que la traducció-adaptació de Canals és una singularitat absoluta de les lletres catalanes antigues, com també és una singularitat molt especial la imitació del *Secretum* de Petrarca que Metge du a terme a *Lo somni*. Martí de Riquer ho va donar a conèixer a la revista *Criterion* l'any 1933 quan només tenia dinou anys perquè va saber seguir la pista que havia assenyalat Pere Bohigas amb l'exhumació de l'*Apologia* de Metge. Al volum *Fourteenth-Century Classicism. Petrarch and Bernat Metge*, publicat sota els auspicis del Warburg Institute de Londres l'any 2012, aquesta aportació riquerià ocupa un lloc d'honor, perquè il·lumina les vies de la difusió primerenca de Petrarca a través d'Avinyó: tant Metge com Canals tenen contactes amb la ciutat dels papes durant els anys convulsos del Cisma, uns contactes que, combinats amb el canal de comunicació amb els fons bibliogràfics de la cort de França inaugurat per Joan I i Violant de Bar, donen raó de la precocitat de l'adopció a Catalunya de les darreres novetats intel·lectuals del moment.

A la pàgina 58 de *L'humanisme català*, l'opuscle de Riquer que correspon al número 105 de la Col·lecció Popular Barcino, es llegeix que «L'*Escipió e Aníbal* de Canals té més valor clàssic que *Lo Somni* de Bernat Metge, encara que sigui d'un mèrit inferior. I és que aquest escrit de Canals no té ni la més petita ombra de medievalisme; és de la més pura concepció clàssica.» La terminologia d'història literària dels anys trenta del segle passat avui crida l'atenció per la seguretat amb què s'hi feien servir conceptes ideològicament connotats com ara el de *medievalisme*, que inclou matisos passatistes clarament negatius, del tot absents de nocions lluminoses i plenes de futur com *renaixentisme*, *classicisme* o, no cal dir, *humanisme*. L'any 1934 Martí de Riquer s'expressava com un alumne avantatjat d'Antoni Rubió i Lluch, que és el primer nom citat a l'«Advertiment» que encapçala l'opuscle de la Popular Barcino: el llibre pretén de classificar, ordenar i interpretar per al lector mitjà gairebé mig segle d'aportacions erudites del mestre contrastades amb noves recerques personals. Per a dilucidar l'abast del concepte *humanisme* —sem-

pre problemàtic: «pocs termes han donat lloc a tantes interpretacions i tan diverses», observa Riquer—, hom cita textualment un article de Lluís Nicolau d'Olwer. Nicolau va ser un estudiós destacat de les lletres clàssiques i de les medievals catalanes, però aquells anys exercia de publicista en sintonia amb l'empenta constructiva de la Catalunya dels temps del Noucentisme. La Catalunya que s'estava forjant amb tant d'entusiasme en aquells moments es presentava com a filla de Grècia i de Roma. Ningú no havia oblidat les *Gloses* d'Eugeni d'Ors ni la fascinació dels navilis de Pantagruel que calia encalçar per a arribar a la plenitud. En el medi intel·lectual en què Riquer es va formar des dels seus catorze anys, l'autor de *Lo somni* ja havia estat promogut a príncep dels humanistes catalans i el seu nom havia estat atribuït a la col·lecció de clàssics de la Fundació patrocinada per Francesc Cambó i dirigida per Joan Estelrich.

Llevat del títol, cronològicament datat i tècnicament confusionari, els continguts del volumet de la *Popular Barcino* de 1934 són encara avui perfectament homologables, tal com ho eren el 1964 quan Riquer els va incorporar als capítols corresponents de la seva *Història de la literatura catalana* de l'editorial Ariel, que durant més de mig segle ha estat un punt de referència fonamental. La valoració de les obres originals de Metge, Canals, Corella, Alegre i Enric de Villena hi persisteix, al costat de la tasca impressionant dels traductors. Cal remarcar que hi ha desaparegut l'etiqueta historiogràfica d'humanisme català, decididament problemàtica quan es posa en relació amb un altre concepte —avui del tot desnonat— com és el de decadència, per a designar la literatura catalana dels segles XVI-XVIII. Riquer, per contra, mantingué aquesta darrera etiqueta, la de decadència, al volum III de la *Història de la literatura catalana* (pp. 574-658).

Els canvis en la perspectiva crítica de la història literària responen a un canvi d'època i no invaliden gairebé en cap punt els escrits del Riquer de la preguerra. Les aportacions a la biografia i la cultura literària de Metge i de Canals, a l'ombra de Petrarca, són del tot vigents; també ho són moltes pàgines dels *Comentaris crítics sobre clàssics catalans* que Riquer donà a conèixer a les Publicacions de «La Revista» el 1935. El volum, que es pot consultar a les biblioteques universitàries catalanes, és una de les obres de Riquer menys conegudes i citades. El pes de les col·laboracions sobre l'edat mitjana catalana a la primera part del catàleg *Publicacions de Martí de Riquer (1931-1936)* del present opuscle explica perfectament que a l'«Advertiment» inicial dels *Comentaris crítics* es digui: «En fer una tria dels meus articles sobre literatura catalana antiga, escrits en el transcurs d'un any, he intentat de reunir

aquells en els quals [...] o bé he fet alguna aportació [...] o bé he revifat l'estudi somort d'un tema important.» L'any corre, de fet, entre el gener de 1934 i el juliol de 1935, i crida l'atenció la qualitat i l'amplitud d'uns treballs escrits en tan poc temps.

Malgrat les acusacions d'excés d'erudició de què va ser objecte, el volum de «La Revista» és una publicació improvisada, sense índex de noms ni referències bibliogràfiques, que no registra la procedència dels textos reunits, tots escrits amb l'esperit crític despert i la precisió d'informació propis del Riquer periodista literari dels anys trenta. L'organització del volum revela les línies mestres de com Riquer entenia aleshores la història de la literatura catalana antiga. La poesia és el nucli central del llegat literari català: els primers vuit assaigs parlen de poesia —amb exclusió dels trobadors— i acaben amb Joan Pujol, l'autor del poema *Lepant*. La imatge que es dóna d'aquest escriptor del segle XVI és pràcticament la mateixa que s'obté llegint la *Història de la literatura catalana* de 1964 (volum III, pp. 617-624). L'observació també val, en part, per a Pere Serafí. Els quatre assaigs següents tracten de les grans figures de Llull i d'Eiximenis i els altres quatre, fins al setzè, s'ocupen de textos en prosa, amb atenció especial a Bernat Metge. Cal destacar el paper central que s'atorga a Ramon Llull. Riquer dedica un assaig al «sistema científic lul·lià» per justificar la peculiaritat de la seva manera de servir-se de la literatura. És un plantejament remarcable en aquella data, que sens dubte lliga amb la presència d'obres de Llull entre els volums primerencs d'Els Nostres Clàssics: abans del 1928, les *Poesies* i el *Llibre d'amic e amat*; entorn del 1935, tot el *Fèlix* i el primer volum del *Blaquerna*.

Els dos petits estats de la qüestió sobre Pacs i Perellós, situats als llocs disset i divuit dels *Comentaris crítics*, van seguits d'una aportació que col·loca el Pseudo-Boades entre els autors del segle XV. Es tracta, no caldria dir-ho, d'un miratge d'època que el Riquer de la *Història de la literatura* de 1964 es va ocupar de desmentir a les pp. 654-658, que tanquen el volum III. Els darrers quatre assaigs dels *Comentaris crítics* tracten d'interrelacions entre la literatura catalana, la italiana, l'aragonesa i la castellana, per a acabar amb una menció de l'obra de l'única gran escriptora catalana medieval, sor Isabel de Villena. Prova del caràcter ocasional i apressat dels *Comentaris crítics* és l'absència del *Tirant* i de tot el que es refereix a la cavalleria: l'any 1935 Riquer encara no n'havia «revifat l'estudi somort», com farà amb energia a partir del anys quaranta.

Joan Teixidor i Martí de Riquer al jardí del domicili del segon, al carrer de les Camèlies, l'any 1936. (Foto: Claudi Gómez Grau.)

L'altre gran buit dels *Comentaris crítics* és el d'Ausiàs March, una mancança ben compensada per l'atenció que se li atorga a l'*Antologia general de la poesia catalana* que Riquer va publicar el 1936 juntament amb Josep Maria Miquel Vergés i Joan Teixidor. La tria dels materials lírics antics, pensada des d'una concepció nacional catalana excloent, deixa novament de banda els trobadors: el primer poeta català antologat és Ramon Llull. La justificació del plantejament es pot recuperar a l'article «Criteris sobre una antologia de la poesia catalana medieval» (vegeu LP101 al catàleg citat). Anys a venir, l'ajustament de la noció de literatura catalana medieval a les coordenades de la romanística va convèncer Riquer d'acollir dins de la història de la literatura catalana els trobadors que van néixer i produir a la Corona d'Aragó; per això va editar Cerverí de Girona el 1947 i Guillem de Berguedà el 1971 i el 1984, i per això el volum I de la *Història de la literatura catalana* d'Ariel dedica les primeres 196 pàgines als trobadors catalans. Els trobadors catalans —i els poetes que escrivien en hebreu i en llatí a Catalunya— també figuren en el primer volum de l'*Antologia de poetes catalans* que Riquer va compilar el 1997 per al Cercle de Lectors amb Giuseppe Grilli i Giuseppe Sansone.

La poesia catalana antiga de l'*Antologia* de 1936 està representada pel *Sermó* de Metge, els *Bons amonestaments* de Turmeda, tres poemes de Jaume i Pere March, vuit d'Ausiàs, quatre de Jordi de Sant Jordi, dos d'Andreu Febrer, dos de Joan Roís de Corella, cinc de Pere Serafí, sis de Francesc Vicent Garcia i dos de Francesc Fontanella. Aquests textos ocupen les primeres 120 pàgines d'un volum que en té 613 i arriba a la poesia contemporània: els materials posteriors a la Renaixença comencen a la pàgina 163. La concepció nacional de l'*Antologia general* de 1936 es manifesta molt vistosament en les quaranta pàgines destinades al cançoner i al romancer populars catalans, amb una vintena llarga de peces que van d'*El comte Arnau* a *La filla del Carmesí*, i a una mostra de corrandes del Principat, Mallorca i València. Aquests materials ocupen també un lloc d'honor al volum III de la *Història de la literatura catalana* del 1964, en un capítol que els situa ostensiblement al marge de la decadència (pp. 525-573).

Aquest breu repàs d'algunes de les publicacions acadèmiques de Riquer anteriors al 1936 mostra alhora la solidesa de la seva formació estrictament històrica i filològica i la convergència de les activitats de crític literari i activista cultural amb les tasques pròpiament erudites i tècniques. També queda clar que durant la primera eclosió del seu enorme talent d'erudit i de divulgador, Martí de Riquer va ser fill d'Els Nostres Clàssics de Josep Maria de Casacuberta i admirador fervent de la labor pedagògica que duia a terme l'Edito-

rial Barcino; ho explica ell mateix al report «La tasca de les grans editorials catalanes: l'Editorial Barcino» (vegeu LP53) i ho confirma el fet que, quan la col·lecció *Els Nostres Clàssics* va reprendre l'activitat el 1947, Riquer va publicar-hi cinc volums més. Això s'explica a continuació.

LLUÍS CABRÉ

Martí de Riquer: ELS NOSTRES CLÀSSICS
ENTRE ELS ALTRES

En començar a escriure aquesta glossa, he recordat com evocava el 1958 Lluís Nicolau d'Olwer el magisteri d'Antoni Rubió i Lluch:

La seva càtedra de Literatura catalana, inaugurada en el curs 1904-1905, fou tot seguit això: un seminari. Als joves avesats a una altra època universitària [...] els semblarà una cosa elemental: mig segle enrera va ésser una revolució. [...] Per primera vegada, amb la càtedra de Literatura catalana hi ha hagut a Catalunya un seminari, on els deixebles, esperonats pel mestre, treballen damunt les fonts originals, s'encaren amb la bibliografia, consulten les revistes i són tinguts al corrent de les últimes recerques. Iniciats ràpidament en les qüestions generals —aquell marc imprescindible per a no descarrilar ni descobrir Mediterrànies— el Mestre ens posava al treball damunt un tema concret: un autor, una obra, un gènere literari [...]. De Rubió i Lluch vàrem aprendre la disciplina del treball i la probitat científica. Vàrem aprendre també —sanitosa lliçó— a no recloure'ns dins un migrat especialisme [...] ens ensenyava a treballar amb mètode històric, a recórrer a les fonts i no oblidar mai la realitat contemporània dels altres pobles [...] un detall qualsevol de la seva exposició didàctica li era excusa d'una fuga lírica per a recitar-nos, amb veu de càlida intimitat, tercets de Dante o estances de Petrarca —o d'Auziàs March, o de fra Luis de León o de Manzoni [...]. El seu *Programa* comprenia així les tres literatures neollatines nascudes dins l'àmbit peninsular —galaicoportuguesa, castellana, catalana— i els plançons hispànics de tres literatures internacionals: la llatina, la rabínica i l'aràbiga. Ell tenia un criteri històric i humanista, no pas racista i antropològic. [...] li hauria semblat una mutilació espiritual, un delictes de lesa cultura, no fer esment, al costat de la literatura en llengua catalana, de la literatura llatino-eclesiàstica, de la provençal i de les semítiques que es produïren al mateix temps a Catalunya, i li esbatanaren les finestres a vents universals.¹

Martí de Riquer ha obrat el miracle de mantenir aquesta obertura intel·lectual viva fins a principis del segle XXI, com haurien desitjat Rubió i Lluch i el seu fill Jordi Rubió i Balaguer, els quals admirava tant. En les frases de Nicolau, alumnes i lectors de Riquer reconeixeran, *mutatis mutandis*, el seu mestratge en tota la filologia romànica, això és, en les lletres que tenen un passat clàssic i una història entrelligada. La vocació docent, amb tant rigor i entusiasme com exigència de rapidesa intel·lectual i de sentit històric, tras-

¹ *Caliu. Records de mestres i amics*, Mèxic, Institut Català de Cultura, 1958, pp. 51-53.

Martí de Riquer als anys cinquanta.

passa en tots els seus escrits, de manera que resulta impossible distingir entre els treballs estrictament acadèmics i els divulgatius.

Divulgar amb amenitat i coneixement potser és la feina més difícil quan hom té més present el text que no el lluíment de la glossa. No cal recordar la *Història de la literatura catalana* ni la de la literatura universal escrita amb José María Valverde. En canvi, convé subratllar que el jove Riquer, mentre publicava treballs de pura investigació abans de la guerra, editava també les poesies de Jordi de Sant Jordi i de Pere Torroella, tots dos volums el 1935 en la col·lecció divulgativa *Els Nostres Poetes*, que dirigia en part. La vigència de la poesia antiga s'observa a *Sol, i de dol*, el llibre de sonets petrarquians de J. V. Foix, que incorpora en els epígrafs cites d'aquests dos poetes medievals, el segon dels quals havia estat editat sencer per primera vegada el 1930. Foix i Riquer, cadascun en el seu camp, compartien la idea que la literatura catalana antiga —clàssica, en dirien— havia d'inspirar la moderna, com un vell llevat que no contradiu l'avantguardisme més nou. En aquells anys trenta —recordava Joan Teixidor, íntim amic de Riquer— «els trobadors ja eren els seus companys», i ho certifiquen molts articles a la premsa de preguerra tant com un llibret amb la poesia de Bernat de Ventadorn estampat en la col·lecció *Poesía en la Mano* el 1940, la mateixa que l'any després integrà una selecció de l'obra d'Ausiàs March.

Aquests interessos romànics no anaven deslligats del llatí. Així, als *Quaderns de Poesia* de 1936, el jove estudiós llegia un motiu de la poesia 1 de March comparant-lo amb Sèneca, Dante, sant Tomàs i Joan Boscà, o bé tractava sobre Fortuna en el poeta valencià a partir d'Alà de Lilla, seguint la petja de Marçal Olivar. Però la romanística s'imposà per la pràctica docent: passada la guerra, i sobretot amb la càtedra d'història de les literatures romàniques, Martí de Riquer privilegià una dedicació ben coneguda a la lírica dels trobadors i l'antiga dilecció per la poesia de Jordi de Sant Jordi, poeta après en l'edició de Jaume Massó i Torrents, en els estudis de Nicolau d'Olwer i en els manuscrits de la Biblioteca de Catalunya.

En la primera contribució de postguerra a *Els Nostres Clàssics* conflueixen alguns d'aquests fils: l'antiga dedicació al provençalisme i a la seva herència catalana, la voluntat de divulgar amb rigor els resultats de la investigació d'arxiu i literària. La continuïtat és clara: el 1936 publicà quatre poesies d'Andreu Febrer a *Cruz y Raya*, la cultivada revista de José Bergamín, i el 1951 n'edità tota la lírica al volum 68 d'*Els Nostres Clàssics*.

Entenguem-ne el valor històric: era una novetat presentar l'obra compacta d'un poeta català més aviat conegut per la traducció de 1429 de la *Commedia* de Dante. Datar la lírica de Febrer abans del pas al segle XV fou un exercici de precisió històrica i documental (amb reconeguda col·laboració de Jordi Rubió), com també ho fou identificar-ne les fonts trobadoresques i tractar prudentment les franceses i italianes. Avui sabem que Andreu Febrer creà els versos estramps, que coneixia les *rime petrose* de Dante i més versos francesos que no es pensava abans, però la cronologia no ha canviat gaire: Febrer nasqué vora 1374, ingressà a la cúria ben jove, compongué les seves poesies a finals del segle XIV i dedicà el seu elogi més elaborat a Maria de Sicília, esposa de Martí el Jove, abans de 1401.

Si aquesta cronologia es manté és perquè Martí de Riquer sempre pensà que establir un marc biogràfic i, si pot ser, una educació i una cort, és indispensable per a situar un autor medieval. Tots els treballs posteriors al volum 68 d'Els Nostres Clàssics en depenen, i d'això se'n diu establir una tradició. Pensem que llavors encara hi havia qui sostenia absurdament que Febrer era valencià; Riquer ho desmentí amb l'ajuda del Dr. Eduard Junyent de l'arxiu diocesà de Vic (amb qui el 1946 ja havia col·laborat en una edició crítica de l'*Atlàntida*). Vet aquí, doncs, com es restaura la història amb l'atenció als documents.

Per a Martí de Riquer, el document sempre ha estat un punt de partida o de contrast. Hom ha parlat de positivisme i de la seva passió per la literatura detectivesca, de l'esperit de Sherlock Holmes, amb qui compartia la sempiterna pipa i la intel·ligència superdotada. El seu sentit del valor d'un document, però, anava molt més enllà: el document administratiu ajuda a la fixació en el marc històric; el document principal sempre és el text literari i l'humà, el testimoni d'una circumstància que s'ha de saber entendre. Si volem comprendre la història, hem de començar llegint els testimonis que en parlen sense intermediaris. Aquest deu ser el sentit dels volums *Reportaje de la historia. 136 relatos de testigos presenciales sobre hechos ocurridos en 25 siglos* publicats el 1962. (En l'última versió, ampliada per Borja de Riquer, ja són "26 segles", des de Tucídides a l'atemptat de les Torres Bessones.) Passant a la literatura, el criteri manté la validesa: els textos parlen, és clar, però convé escoltar-los amb atenció, no manipular-los ideològicament, sinó aplicar-hi lògica i cultura.

El document literari, Martí de Riquer l'anotava amb naturalitat. José María Valverde definí el mètode: «abstenerse de acumular informaciones y paralelismos por pedantería, yendo, en cambio, al grano». Així, en anotar els versos

«ops i auria ortiga / qe-l nervi vos estendes» (‘hi caldria ortiga que us estirés el nervi’), referits al braç curt i anquilosat d’un pobre enemic de Guillem de Berguedà, Riquer consigna que el remei procedia «de un recetario o de la medicina popular», dóna la referència al *DCVB* i afegeix amb màgia: «y me informan que en el Berguedà los campesinos curan la apoplejía con la ortiga, sea en infusión, sea frotando con ella el miembro afectado, sea aplicándola en emplasto». Lector atentíssim, en llegir els versos de Febrer dedicats a una Na Beatriu de seguida observà que li deia «Passa-beutats» a manera de senyal, expressió que es justifica en una poesia adreçada a «Loindana amor»; la connexió el portà a formular la hipòtesi que Na Beatriu i les dames amagades sota els pseudònims «Àngel» i «Loindana amor» eren la mateixa persona. La hipòtesi avui té moltes conseqüències; en l’edició de Riquer ocupava una nota de divuit ratlles.

Aquesta facilitat per a trobar la manera natural i breu de comunicar l’erudició, entrenada en l’etapa de periodista cultural en temps de la República, es retroba el 1954 en el volum dedicat a les vint-i-una poesies inèdites de Gilabert de Pròixida (Els Nostres Clàssics, A76). Afegim-hi les quinze de Febrer i les divuit de l’edició de Jordi de Sant Jordi de 1955 i ens adonarem que, en cinc anys, Riquer transformà del tot el coneixement de la poesia catalana anterior a Ausiàs March. Dit d’una altra manera: la dotà d’un corpus de qualitat fixat amb el mètode de la filologia moderna.

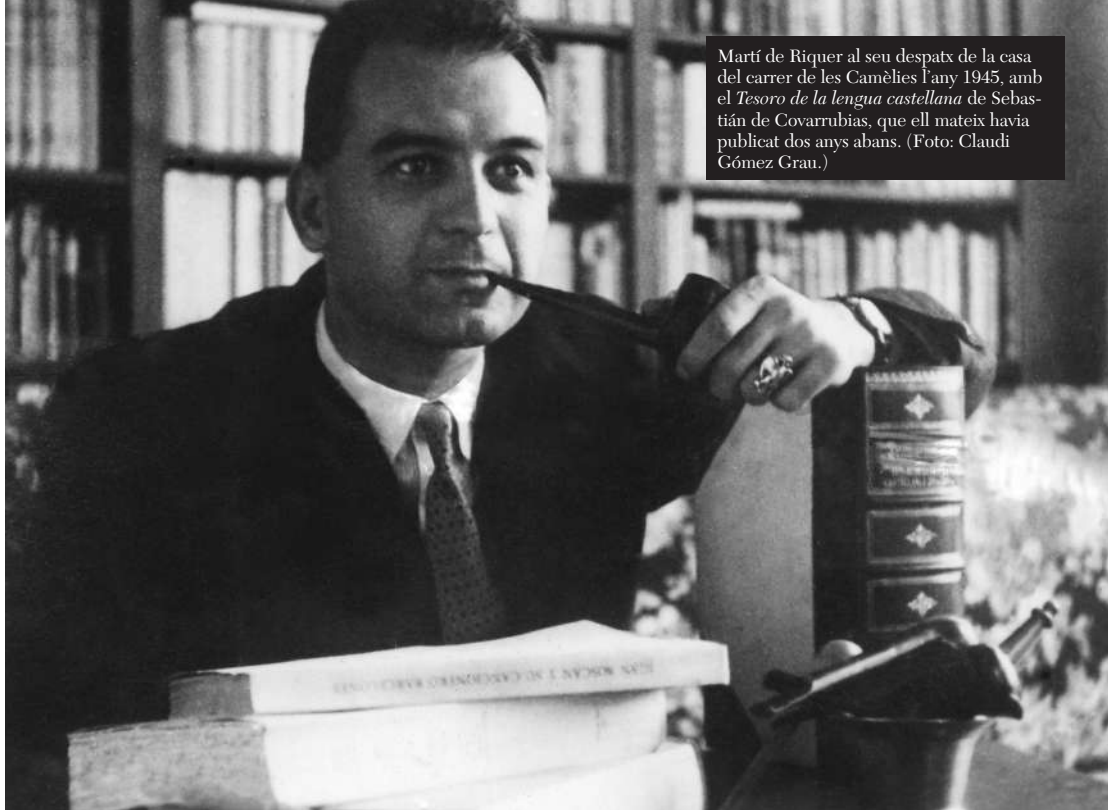
Arribats en aquest punt, convé recordar que Els Nostres Clàssics, concebuts inicialment com una empresa divulgativa, havien esdevingut una col·lecció amb el rigor del seu director Josep Maria de Casacuberta. El professor Josep Romeu explicava que hom entrava al despatx de Casacuberta amb una introducció de cent pàgines i en sortia amb una de trenta. Martí de Riquer ho resumí d’una altra manera: «Fer un llibre amb ell era fer un curs de filologia.» Més enllà d’aquestes impressions, queda el testimoni que, en aquella època (abans dels comitès i els índexs d’impacte), l’edició de Febrer la revisà Jordi Rubió; la de Pròixida, István Frank, romanista malaguanyat i gran expert en versificació provençal. En els mateixos anys s’inicià l’edició d’Ausiàs March, a cura de Pere Bohigas, sovint al pis de Casacuberta i amb l’ull clínic de Ramon Aramon. Encara que no consta que Riquer hi participés, el seu capítol de la *Història de la literatura catalana* és la clau de volta per a llegir l’obra del poeta valencià. El seu interès per March també venia d’abans de la guerra i es mantingué, per exemple, en el volum sobre les traduccions marquianes en el Siglo de Oro (1946) i en els dos llibres sobre Joan Boscà o Juan Boscán (1945 i 1957), tan barceloní i bilingüe com el filòleg. Eren anys d’extrema

duresa amb la cultura catalana, no cal dir-ho, però Martí de Riquer mai no hi renuncià i sempre trobà allò que els anglesos en diuen *a way around*.

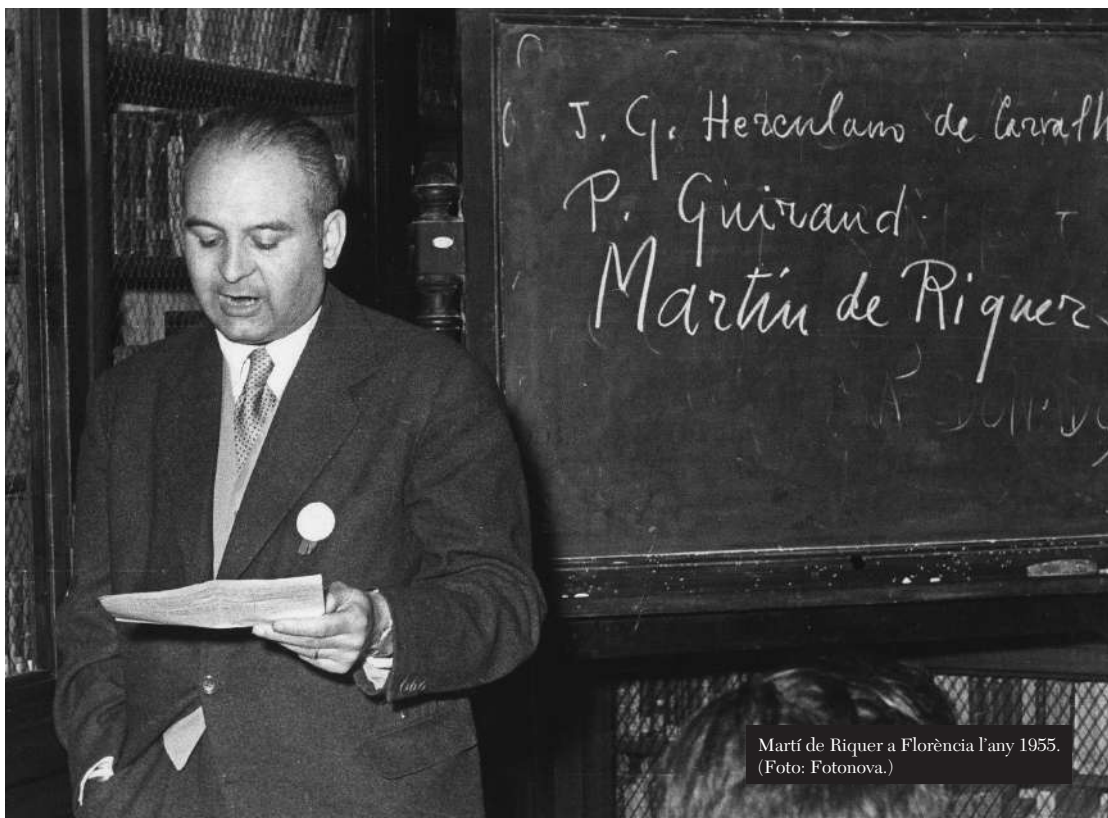
La darrera aportació a Els Nostres Clàssics són els tres volums de *Lletres de batalla* de 1963 i 1968. Més enllà de l'interès personal que hi tenia Martí de Riquer, descendent d'una nissaga que remunta a l'època dels cavallers, el valor de l'aplec de cartes de desafiament es troba en una idea que havia anticipat Lluís Nicolau d'Olwer el 1925 en un article a *La Publicitat*: «Joanot Martorell, home de vastes lectures catalanes i estrangeres, crea un cavaller, les més altes empreses del qual duen al camp de la ficció novel·lesca la figura històrica de Roger de Flor [...]. Les cròniques ens mostren la vida heroica dels cavallers catalans, el *Tirant* ens il·lumina també la vida cortesana. [...] La novel·la catalana medieval realitza el maridatge de la novel·la bretona d'aventures amb la novel·la sentimental italiana. Així, fugint de la inversemblant fantasia de la primera i del llagimeig declamatori de la segona, crea una forma més acostada que no pas aquelles a la realitat de la vida cavalleresca.» El gran llibre de Riquer *Tirant lo Blanch, novela de historia y de ficción* (1992) és el desplegament final d'aquesta idea, establerta amb el terme distintiu *novel·la cavalleresca*, això és, la novel·la que beu tant de la ficció com de la realitat cavalleresca, tot sovint un reflex de la literatura —i per aquest camí aviat s'arriba al *Quijote*, a la foguera dels *libros de caballerías* i al valor del *Tirant* salvat de la crema. Però potser ho hauríem de dir a l'inrevés: recordava Riquer que, en descobrir el *Tirant* en la vella edició d'Els Nostres Clàssics quan tenia uns catorze anys, entengué de seguida «el acierto de Cervantes en sus elogios», que ja havia llegit abans. No ha d'estranyar que, des dels anys quaranta, les edicions i estudis de la novel·la de Joanot Martorell s'anessin entrelaçant amb els del *Quijote*, com si fossin episodis d'un nou conte del Graal.

Per a sostenir la seva lectura del *Tirant*, Martí de Riquer havia de documentar la vida dels cavallers. S'hi dedicà en cos i ànima a la dècada dels seixanta: així amb les *Lletres de batalla* en català i amb articles i llibres com ara «Vida caballeresca en la España del siglo XV» o *Caballeros andantes españoles*, sense oblidar els portuguesos. Estudiats els passos d'armes i les justes, les batalles a ultrança i les lletres, encara tingué l'empenta d'escriure el millor volum existent sobre l'armadura de l'època, *L'arnès del cavaller* de 1968.

En prologar el 1986 un llibre extraordinari de Maurice Keen, traduït al castellà per Elvira i Isabel de Riquer, el pare en fixà els antecedents: *Chivalry*, el nou Keen, era l'hereu de *La Chevalerie* de Léon Gautier (1883) i del fa-

Martí de Riquer al seu despatx de la casa del carrer de les Camèlies l'any 1945, amb el *Tesoro de la lengua castellana* de Sebastián de Covarrubias, que ell mateix havia publicat dos anys abans. (Foto: Claudi Gómez Grau.)

Martí de Riquer a Florència l'any 1955. (Foto: Fotonova.)

mosíssim volum de Jan Huizinga *Herfstje der Middeleuwen* (1919). Destacava també que Gautier havia dedicat l'obra a la memòria de Cervantes i que Keen interpretava la història cavalleresca amb tanta passió com solidesa documental. En aquesta llista d'obres essencials tan curta, els estudis de Riquer hi tenen un lloc preeminent. Les *Lletres de batalla* fan un cos que abans pràcticament no existia. El conjunt de la feina, deia ell, era la seva contribució a la història social de l'edat mitjana, no pas reduïble —afegia amb picardia— a les estadístiques de preus i salaris.

Martí de Riquer fou sempre fidel a la terra, i la seva bibliografia ho documenta. Fou fidel a la Barcelona de Bernat Metge i Joan Boscà, a la que visità Cervantes i creà la Reial Acadèmia de Bones Lletres. Fou fidel també a la Corona d'Aragó en la seva antiga complexitat, avui tan ignorada o tergiversada: la Corona que comença amb l'època alfonsina de la poesia trobadoresca; la que dominà la Sicília on Andreu Febrer lliurà les seves poesies; la Corona del valencià Joanot Martorell però també la de Tomàs Peris de Foces, «trovador aragonés en lengua provençal», com diu el títol d'un article publicat amb respecte a l'*Archivo de Filología Aragonesa*; la Corona que connectà amb la cultura de la cort napolitana d'Alfons el Magnànim, figura estudiada per Riquer des del punt de vista dels poetes en un volum commemoratiu del cinquè centenari de la mort del rei. Amb el mateix entusiasme amb què abans de la guerra defensà la singularitat cultural i política dels territoris de parla catalana (i la literatura aragonesa medieval), Riquer es dedicà després a les manifestacions literàries d'aquesta realitat històrica, esforçant-se a trobar-hi el lligam amb les altres lletres peninsulars. Tinguem present, per exemple, l'article «Pero Niño visto por Bernat Metge», en homenatge a Dámaso Alonso, autor que admirava des dels vint anys, o l'esplèndida edició del *Tirante castellà* de 1511.

En conjunt, l'obra de Martí de Riquer manifesta l'arrel catalana en el caràcter i en la prosa —una prosa rica però magra, en el sentit que sempre conserva el talent literari de la joventut però no concedeix ni un gram de greix a l'especulació gratuïta, a l'abstracció innecessària— tant com reflecteix la tradició hispànica i l'uropeïtat natural del seu tracte amb les lletres. Trobar durant tantes dècades els clàssics catalans estudiats al costat dels trobadors, l'èpica francesa, la literatura italiana fins a Ariosto i la castellana fins a Cervantes és, senzillament, una lliçó memorable: els nostres clàssics, en efecte, però entre els altres.

En una entrevista televisada quan Martí de Riquer tenia vuitanta-sis anys, li demanaren que definís un bon professor amb l'estil de les sentències del *Llibre de tres*, que havia editat no gaire abans. Li faltà temps per a saltar i explicar que, si era així, havia de dir dues coses seriosament i la tercera de broma. A l'acte, amb aquella espurna als ulls del qui fa una malifeta, etzibà: «que sigui clar, que parli bé... i que no sigui una llauna».

ISABEL DE RIQUER I JOAN SANTANACH

CATORZE CARTES ENTRE LLUÍS CARULLA
I *Martí de Riquer*

I. UN EPISTOLARI I LES SEVES CIRCUMSTÀNCIES¹

Martí de Riquer i Lluís Carulla van ser dues personalitats vinculades a mons aparentment allunyats, com són l'acadèmic i l'empresarial. El seu epistolari testimonia, malgrat tot, que compartien uns mateixos interessos, i fins i tot podríem parlar d'objectius, culturals i històrics. Aquests punts de contacte es van traduir, sobretot al llarg dels darrers quinze anys de vida de l'empresari, en un seguit d'iniciatives en què ell, com a impulsor i promotor, va animar el reconegut investigador i professor universitari a participar.

Són catorze les cartes, totes mecanografiades, que s'han conservat dels seus intercanvis. D'aquestes, n'hi ha dues que, per bé que fan referència a activitats del senyor Carulla, van ser redactades per dos col·laboradors seus, Andreu Morta i Josep Tremoleda (núms. I i XI). Dotze de les cartes es conserven a l'Arxiu Carulla, actualment al Museu de la Vida Rural de l'Espluga de Francolí, i tres a l'Arxiu Riquer. Només una de les lletres, doncs, s'ha conservat a tots dos fons: la del 27 de desembre de 1983 (núm. V). Totes són escrites a Barcelona. Les cartes són les següents:

- I. D'Andreu Morta a Martí de Riquer, del 15 d'octubre de 1976.
- II. De Lluís Carulla a Martí de Riquer, del 10 de maig de 1982.
- III. De Lluís Carulla a Martí de Riquer, del 8 de juliol de 1983.
- IV. De Martí de Riquer a Lluís Carulla, del 20 de juliol de 1983.
- V. De Lluís Carulla a Martí de Riquer, del 27 de desembre de 1983.
- VI. De Martí de Riquer a Lluís Carulla, del 30 de desembre de 1983.
- VII. De Lluís Carulla a Martí de Riquer, del 25 de gener de 1984.
- VIII. De Lluís Carulla a Martí de Riquer, del 18 de juliol de 1985.
- IX. De Martí de Riquer a Lluís Carulla, del 29 de juliol de 1985.
- X. De Lluís Carulla a Martí de Riquer, del 3 d'octubre de 1985.
- XI. De Josep Tremoleda a Martí de Riquer, del 14 d'octubre de 1985.
- XII. De Lluís Carulla a Martí de Riquer, del 23 de febrer de 1987.
- XIII. De Lluís Carulla a Martí de Riquer, del 19 de març de 1990.
- XIV. De Lluís Carulla a Martí de Riquer, del 26 d'abril de 1990.

¹ Agraïm a Montserrat Carulla, Germà Colón, Josep Massot i Muntaner, Andreu Morta, Jaume Riera i Sans i Ramon Rosich les seves observacions i records, que ens han ajudat a reconstruir el context de les cartes conservades.

Com dèiem, la majoria de lletres fan referència a projectes culturals impulsats per Lluís Carulla, per als quals demanava la participació de Riquer. Les cartes I, II i XII inclouen peticions de col·laboració en publicacions de la seva Fundació, ja fos la coneguda Nadala, dedicada anualment a temes monogràfics, sovint històrics, ja fos per a altres llibres d'homenatge. A la carta III Carulla felicita a Riquer l'atorgament de la medalla Narcís Monturiol, i a la IV és Riquer qui li agraeix la felicitació. Les cartes V-VII fan referència als dos volums d'*Heràldica catalana* que l'investigador havia publicat feia poc; el complet i documentat estudi sobre escuts i blasons va animar Carulla a reactivar el projecte de decorar el sostre del Casal de l'Espluga amb escuts relacionats amb la vila. La voluntat de donar continuïtat a l'Editorial Barcino després de la mort del seu fundador, Josep Maria de Casacuberta, va propiciar les cartes de VIII a XI. Les dues darreres, les XIII i XIV, fan referència a un darrer projecte del senyor Carulla, el d'exposar una gàbia de francolins al Museu de l'Espluga; el fundador del Museu recordava un passatge del *Quixot* en què s'esmentaven aquests ocells entre altres menges delicades, i demanava a Riquer si en recordava la localització.

2. L'EDITORIAL BARCINO, LA FUNDACIÓ CARULLA I LA CONTINUÏTAT D'ELS NOSTRES CLÀSSICS

La vinculació entre l'Editorial Barcino i la Fundació Carulla es remunta a l'any 1972. Llavors en feia gairebé cinquanta que Josep Maria de Casacuberta havia creat l'editorial, i es temia que l'empresa desaparegués quan el seu fundador no se'n pogués fer càrrec.² Encara que durant aquest llarg període s'hi havien publicat una gran varietat de llibres, i també de col·leccions, la preocupació principal es projectava sobre la col·lecció Els Nostres Clàssics (ENC). Sembla que va ser Miquel Coll i Alentorn qui va plantejar la qüestió a Lluís Carulla. Coll, que havia publicat diversos treballs a Barcino, entre els quals l'edició crítica de la *Crònica* de Bernat Desclot, era ben conscient de la importància de la col·lecció i del paper que havia exercit, i que exercia, com a referent cultural de primer ordre.

Fent seva la preocupació del polític i historiador, Lluís Carulla es va adreçar al director de l'editorial. Aviat es van posar d'acord. L'empresari i mecenes va aportar-hi els mitjans necessaris perquè l'editorial pogués continuar desen-

² Per a la història de l'editorial, fundada l'any 1924, vegeu, entre altres, Manent 1974 i 1980, Triadú 1974, Llanas 2005, Santanach 2005 i 2007, Duarte 2009 o Massot 2011.

volupant la seva activitat. Casacuberta, al seu torn, quedava alliberat de les gestions administratives i més feixugues del dia a dia, i va poder-se centrar amb absoluta llibertat en la direcció intel·lectual i filològica de l'empresa. Tal com explicava el 1985 el mateix Lluís Carulla, «durant catorze anys, la Fundació Jaume I va respectar les directrius editorials que el senyor Casacuberta s'havia reservat en traspasar l'Editorial Barcino a la Fundació» (carta VIII). Alhora, integrant l'editorial, amb els seus rics fons, en les estructures de funcionament de la Fundació, se'n garantia la supervivència quan el seu fundador faltés.

Com és prou sabut, i s'explica amb detall a les aportacions de Lola Badia i Lluís Cabré incloses en aquest mateix volum, Martí de Riquer havia col·laborat amb Casacuberta ja des d'abans de la Guerra Civil. El 1934 havia publicat *L'humanisme català* en una altra de les col·leccions de llarg recorregut de l'editorial, la Popular Barcino.³ I l'any següent, ara ja en ENC, va editar *Scipió e Anibal* d'Antoni Canals i un parell d'altres traduccions del dominicà.

Acabada la guerra, Riquer va ser una de les persones que va insistir a Casacuberta perquè reprengués les publicacions de Barcino, tot i el dilema en què es trobava l'editor respecte a la conveniència o no de fer aquesta passa, ateses les circumstàncies històriques del moment.⁴ Tot sembla indicar que, almenys des del març de 1944, havia deixat enrere els dubtes i estava resolt a tirar endavant nous volums d'ENC. Així ho testimonien les felicitacions que, per haver pres aquesta decisió, li adreçava Joan Coromines des de Buenos Aires l'1 d'abril d'aquell any, responent a una carta de Casacuberta que no s'ha conservat.⁵ Riquer va fer algunes gestions per aconseguir l'autorització per reprendre la col·lecció.⁶ Encara van haver de passar, malgrat tot, més de tres anys abans no es va fer efectiva la represa anunciada de la col·lecció. El permís governatiu va arribar a final del 1946, i l'any següent, el 1947, van aparèixer els dos volums d'obres catalanes d'Arnau de Vilanova, a cura de Miquel Batllori i amb pròleg de Joaquim Carreras i Artau.⁷

³ Per a aquest opuscle, breu —104 pàgines, en dotzau— però repetidament citat, i el context cultural en què va aparèixer, vegeu Badia 1988: esp. 32-33, i Gatell i Soler 2008: 67-69 i 403.

⁴ Manent 1980: 38-40.

⁵ Coromines i Casacuberta 2005: 30, i també 35.

⁶ Gatell i Soler 2008: 200.

⁷ Per a aquest període, vegeu Gallofré 1991.

Va ser un període, tot i la situació política i social en què es vivia, durant el qual l'editorial va mostrar un dinamisme remarcable, producte, sense cap mena de dubte, de la voluntat d'afirmació de l'editor i, igualment, dels curadors de les edicions. Si ens centrem només en els títols publicats a la col·lecció ENC, el mateix 1947 Pere Bohigas va editar-hi el volum de *Tractats de cavalleria*, i Salvador Galmés va reprendre l'edició del *Blaquerna* lul·lià, interrompuda a causa de l'esclat del conflicte bèl·lic. L'any següent, el 1948, es completa amb els dos volums pendents l'edició del pseudo Bernat Boades, a cura d'Enric Bagué i amb un estudi de Miquel Coll i Alentorn que confirmava les sospites que el veritable autor del *Llibre dels fets d'armes de Catalunya* no era el rector blanenc del segle XV, a nom del qual havia circulat l'obra, sinó que era fruit d'una falsificació concebuda per l'historiador del XVII i cronista reial per a la Corona d'Aragó, Joan Gaspar Roig i Jalpí. En aquests anys, entre el 1949 i el 1951, es van publicar els cinc volums de la *Crònica* de Bernat Desclot, a cura del repetidament citat Miquel Coll i Alentorn. I encara cal esmentar, abans de retrobar el nom de Martí de Riquer, les *Cançons nadalenques del segle XV*, editades per Josep Romeu, i el *Recort* de Gabriel Turell, a cura d'Enric Bagué.

L'any 1951 Martí de Riquer va contribuir amb una nova edició a ampliar la nòmina d'escriptors antics inclosos en ENC. Hi va publicar la poesia d'Andreu Febrer i, tres anys més tard, la de Gilabert de Próixita (1954). Les edicions d'aquests dos poetes cortesans del pas del XIV al XV preparades per Riquer constitueixen, encara avui, quan fa més de seixanta anys de la seva publicació, els textos de referència per aproximar-se a la seva producció. Entre les dues edicions riquerianes, a la col·lecció hi van aparèixer els tres primers volums de la poesia d'Ausiàs March, preparats per Pere Bohigas; al final de la introducció, que ocupava tot el primer volum, l'editor agraià «les informacions que ens han facilitat» Carles Riba i, és clar, Martí de Riquer.⁸ Riquer encara va preparar tres altres volums per a la col·lecció, els que conformen la seva edició de les *Lletres de batalla* (1963-1968).

⁸ Ens consta, gràcies a una carta que Riquer va enviar a Joan Fuster el 17 de febrer de 1964, que Casacuberta li havia demanat la seva opinió sobre la pronunciació del nom d'Ausiàs, abans que Riquer posés en dubte la pronúncia oxítona, i ell li va «redactar un parell de folis que després, amb gran sorpresa, vaig veure publicats com si fossin un resum d'una comunicació de l'Institut» (citat per Gatell i Soler 2008: 415).

Martí de Riquer impartint una xerrada.

Martí de Riquer va recordar en diverses ocasions la significació que havien tingut, per a ell, les edicions que havia preparat per a la col·lecció dirigida per Josep Maria de Casacuberta.⁹ Els Nostres Clàssics, de fet, li havien interessat des de força abans, des que, amb catorze anys, un amic de la família li havia regalat els volums que n'havien aparegut fins llavors —que devien ser una quinzena.¹⁰ També es feia ressò del mestratge de Casacuberta en una de les cartes adreçades a Lluís Carulla, poc després de la mort de l'editor:

Tenia jo vint anys quan hi vaig publicar un llibre [a la col·lecció Els Nostres Clàssics], en la preparació del qual la guia constant de l'inoblidable Josep Maria de Casacuberta constituí el mestratge més seriós que mai he rebut. La publicació d'altres cinc volums meus afermaren la meua fidelitat a aquesta bella col·lecció i el meu aprenentatge sota la direcció de Casacuberta (carta IX).

La lletra citada era del juliol de 1985. El primer contacte epistolar que documentem entre els dos homes, això no obstant, és de nou anys abans, de l'octubre del 1976. Ja en feia quatre que Carulla havia constatat la necessitat de donar continuïtat a la tasca desenvolupada per l'Editorial Barcino. Malgrat la ja llarga relació que Riquer havia tingut amb l'editorial, però, la petició que Lluís Carulla li va adreçar en aquella ocasió no estava pròpiament relacionada ni amb l'editorial ni amb Els Nostres Clàssics. Si aquesta hagués estat la finalitat de la col·laboració, n'hi hauria parlat el mateix Casacuberta. No, l'encàrrec, perquè d'un encàrrec es va tractar, anava destinat a la Nadala que cada any publica la Fundació Carulla, llavors encara Jaume I.

El 14 d'octubre de 1976 Andreu Morta, secretari del senyor Carulla, es va posar en contacte amb Riquer per demanar-li que participés a la Nadala d'aquell any, dedicada al rei Jaume I el Conqueridor.¹¹ L'endemà mateix li feia arribar les col·laboracions, destinades a la mateixa miscel·lània, que ja

⁹ Hi fa esment en l'"autopercepció intel·lectual" publicada el 1989. Hi llegim que «Preparar un volum de Els Nostres Clàssics, bajo la guía, consejo e intensa ayuda de Casacuberta, filólogo expertísimo, constituía el más eficaz seminario universitario. Con Casacuberta se compulsaba el texto minuciosamente frente a los viejos manuscritos, se interpretaba, se puntuaba y se explicaba en la introducción y las notas. Largas horas de trabajo, a veces de noche y de madrugada, se convertían en una lección constante en la difícil disciplina de preparar textos medievales. Aprendí mucho con Casacuberta, quien más adelante me confió otros cinco tomos de Els Nostres Clàssics» (Riquer 1989: 9). Vegeu també, fent referència al procés d'edició de l'*Scipió e Aníbal*, Gatell i Soler 2008: 71, i, citant paraules de Joaquim Molas, 402.

¹⁰ Vegeu Riquer 1989: 8, i Gatell i Soler 2008: 54.

¹¹ Vegeu *Jaume I el Conqueridor 1276-1976. En el VII Centenari de la seva mort*, Barcelona, Fundació Carulla Font, 1976.

haviem preparat quatre altres estudiosos: Miquel Coll i Alentorn, Manuel Sanchis Guarner, Francesc de B. Moll i Josep M. Ainaud de Lasarte. A la lletra que acompanyava aquests textos, li demanava igualment que escollís ell mateix «quin aspecte de la figura i de la transcendència de Jaume I li convé de tocar» (carta I).

Coll i Alentorn es va encarregar de caracteritzar la figura del monarca, Sanchis Guarner i F. de B. Moll van tractar de la llengua catalana i de la intervenció de Jaume I en la configuració del domini lingüístic, i Ainaud, tal com feia habitualment a les Nadales, va preparar una cronologia del rei i de la seva posteritat. Hi va intervenir, així mateix, l'historiador Agustí Duran i Sanpere, que va redactar una nota sobre «Els Nadals del rei Jaume I». Riquer va optar per un tema que li era més proper: «L'escriptor Jaume I». En aquest treball, va insistir en l'originalitat d'un producte com el *Llibre dels fets*, cas excepcional de biografia en primera persona d'un monarca medieval, i va reivindicar el vessant literari del rei, en un moment en què es tendia a rebaixar la seva intervenció en la redacció de l'obra.

La següent carta conservada (núm. II) és de cinc anys i mig més tard. Aquesta vegada va ser el mateix Lluís Carulla qui li va proposar de participar en una miscel·lània d'homenatge a Miquel Coll i Alentorn. Inicialment, amb aquest recull de reconeixement, s'havia volgut celebrar el setanta-cinquè aniversari de l'aleshores conseller adjunt a la presidència de la Generalitat i, a partir del 1984, president del Parlament de Catalunya; però el 10 de maig de 1982 faltaven dos dies perquè Coll fes els setanta-vuit. El volum d'homenatge, finalment, va acabar apareixent el 1984, per commemorar el seu vuitantè aniversari.¹² Martí de Riquer, però, no va arribar a col·laborar-hi, potser perquè va considerar que la proposta que li feia Lluís Carulla («creiem que seria molt escaient alguna aportació sobre la resistència cultural i política durant l'època franquista») quedava fora del seu àmbit d'investigació, o potser perquè els terminis que se li indicaven eren massa justos, ja que se li demanava que lliurés la col·laboració al cap d'un mes i mig, «abans del proper mes de juliol», just quan estava finalitzant el curs universitari i a punt d'entrar a la temporada d'exàmens finals.

¹² Vegeu Miquel Coll i Alentorn. *Miscel·lània d'homenatge en el seu vuitantè aniversari*, Barcelona, Fundació Jaume I, 1984.

El fet que Riquer no intervingués en l'homenatge al polític d'Unió Democràtica no va ser en cap cas obstacle perquè en els anys següents Lluís Carulla li demanés col·laboració en algun assumpte delicat —especialment, com veurem, arran de la mort del director de l'Editorial Barcino— o perquè Riquer acceptés participar de nou en la Nadala de la Fundació. Així ho va fer, després que Carulla li ho demanés (carta XII), a la Nadala de l'any 1987. Aquesta vegada estava dedicada a Pere el Cerimoniós, descendent de Jaume I i autor, seguint l'exemple del seu famós avantpassat, d'una biografia redactada sota la seva supervisió directa.¹³

En aquesta ocasió les pàgines dedicades al monarca s'obrien amb les paraules de Riquer, que va redactar una breu presentació general. A continuació, Frederic Udina oferia una síntesi general sobre el regnat del Cerimoniós, i una contextualització del famós elogi de l'Acròpolis d'Atenes, documentat en un moment en què el “castell de Cetines”, com el rei l'anomena, formava part dels seus dominis; Ramon Gubern, que l'any 1955 havia publicat a ENC un primer, i únic, volum dedicat a l'epistolari del rei Pere, va parlar-li de les iniciatives i dels vincles que el Cerimoniós va establir amb el món de les lletres, i de l'estil —o estils— que caracteritzava les cartes produïdes a la cancelleria reial; Emma Liaño va destacar la faceta del rei com a impulsor de projectes arquitectònics i d'obres públiques, i Santiago Alcolea, la de protector de les arts. Finalment, el volum es tancava amb l'habitual cronologia de Josep M. Ainaud.

Abans d'aquesta darrera col·laboració amb la Nadala dedicada a Pere III, Lluís Carulla s'havia adreçat a Riquer per a una qüestió bastant menys festiva. El 24 de febrer de 1985 havia mort Josep Maria de Casacuberta i s'havia de sospesar de quina manera s'encarava el futur de Barcino. Segons explica Lluís Carulla a Riquer en carta del 18 de juliol, el Patronat de la Fundació, que ell mateix presidia, havia decidit que

no sols cal garantir-ne la continuïtat, sinó que cal crear també l'estructura convenient per tal que l'Editorial Barcino, i especialment ELS NOTRES CLÀSSICS, recuperin el dinamisme d'altres temps, de fet l'estricta dinamisme que sigui compatible amb el rigor de la feina ben feta.

¹³ Vegeu *Pere III, el Cerimoniós (1319-1387). En el sisè centenari de la mort d'un gran rei dels catalans*, Barcelona, Fundació Jaume I, 1987.

Respecte a aquesta qüestió, li revelava que:

El senyor Casacuberta —amb la seva discreció de sempre— ens havia transmès, poc abans del seu traspàs, unes recomanacions sobre persones que en el futur podrien ser útils a ELS NOSTRES CLÀSSICS.

Vostè, com és lògic per la seva vinculació a la persona i l'obra del senyor Casacuberta, és un dels honorables noms que ell ens va donar (carta VIII).

A continuació, li demanava si podia comptar amb ell, i li proposava de trobar-se passat l'estiu, per tal d'«establir activitats i dedicacions concretes».

Tal com explicava Lluís Carulla a Martí de Riquer, l'octubre de 1984 Josep M. de Casacuberta, avançant-se als esdeveniments, havia preparat un document titulat «Sobre el present de l'editorial i la seva continuïtat», amb indicacions sobre el funcionament de l'editorial i les perspectives que preveia per a les col·leccions que s'hi publicaven. També hi plantejava algunes mesures destinades a suplir-lo quan faltés. Hi destaca, pels noms que hi va consignar, la possibilitat de constituir un Consell Assessor. Casacuberta suggeria que,

aquest Consell, per tal que fos eficaç, hauria de ser reduït a quatre o cinc persones, i que aquestes podrien ser, amb preferència: Pere Bohigas, Martí de Riquer, Germà Colon, Amadeu Soberanas, Josep Massot.¹⁴

El juliol de 1985 el senyor Carulla es va posar en contacte amb els investigadors esmentats en aquest document, i tots cinc van acceptar la responsabilitat que se'ls proposava. Martí de Riquer ho va fer amb un record emocionat del mestratge de Casacuberta, citat més amunt (carta IX). Riquer continuava:

Això fa que, en comunicar-me Vostè que Casacuberta recomanés el meu nom entre el de les persones que podrien intervenir en la continuïtat de la col·lecció la meva emoció sigui gran, i que, per tant, em posi totalment a la seva disposició per la bella feina que ens espera.

A partir de la segona setmana de setembre seré de nou a Barcelona i esperant les seves indicacions referents a tasca tan important per les nostres lletres.

¹⁴ Es conserva una còpia d'aquest document, amb anotacions d'Amadeu Soberanas, a l'Arxiu de Barcino.

Finalment, després de diversos contactes, els cinc membres que havien de constituir el Consell van ser convocats, a casa del matrimoni format per Maria Font i Lluís Carulla, el dimecres 9 d'octubre (carta X). Degueren anar per feina, perquè tot just cinc dies més tard, el dilluns 14, Josep Tremoleda escrivia a Martí de Riquer, indicant-li que li feia

arribar unes notes que ha redactat la Srta. Roser Latorre sobre els QUATRE únics originals que s'han trobat entre els materials del Sr. Casacuberta.

No és impossible de trobar-ne algun més encara, tota vegada que hi ha papers pendents de revisar, però no és probable (carta XI).¹⁵

Abans de prendre cap decisió, el Consell Assessor volia tenir coneixement dels materials que estaven en preparació a l'editorial. Amb aquest objectiu, Tremoleda degué demanar a Roser Latorre, que feia anys que col·laborava amb Casacuberta —de forma fixa, des del 1979—, que li indiqués quins llibres d'ENC es trobaven en procés d'elaboració. No s'han conservat les notes que Tremoleda va adjuntar a la carta, però a l'Arxiu de Barcino sí que hi ha un document una mica posterior, del 6 de març de 1986, amb indicacions precises i presumiblement bastant més completes. No està signat, però deu ser obra, també en aquesta ocasió, de Roser Latorre.

S'hi indica que el volum III de la versió catalana medieval del *Llibre del tresor* de Bruneto Latini, a cura de Curt Wittlin, estava a punt d'entrar en màquines —el volum es va publicar, de fet, amb data de 1985. Igualment, s'hi esmenten quatre textos més, que es trobaven en graus diversos d'elaboració: el vol. II del *Memorial del pecador remut* de Felip de Malla, a cura de Manuel Balasch; el vol. VI dels *Sermons* de sant Vicent Ferrer, a cura de Gret Schib, i el també vol. VI de la traducció d'Andreu Febrer de la *Divina comèdia*, a cura d'Annamaria Gallina. Finalment, com a cinquè títol en curs d'edició s'hi recollia, per bé que es trobés en un estat encara força inicial, el *Teatre nadalenc*, a cura de Ferran Huerta.

A continuació, hi havia una nova llista, amb sis títols d'«obres en preparació o en projecte». D'aquestes, de moment, l'única que ha arribat a materialitzar-se ha estat el «vol. Vè i darrer» dels *Furs de València*, a cura de Germà Colón i Arcadi Garcia. A la còpia que es conserva del document citat a l'Arxiu

¹⁵ La resta de membres del Consell degueren rebre la mateixa carta, com apunta el fet que també se'n conserva una còpia, adreçada a Amadeu Soberanas i datada el 15 d'octubre, a l'Arxiu de Barcino.

de Barcino, Soberanas hi va escriure a mà, interlineat al costat de la indicació de «darrer» volum, «ai llas, no darrer»! No li faltava raó: l'edició dels *Furs*, inclosos els *Extravagants*, va arribar a ocupar onze volums, i no es va completar fins al 2007.

Una vegada van disposar d'aquesta informació, detallada i completa, sobre les edicions d'ENC en curs, els membres del Consell van tornar a reunir-se. D'acord amb unes anotacions manuscrites d'Amadeu Soberanas, conservades també a l'Arxiu de Barcino, es van trobar el dilluns 17 de març de 1986 al despatx que Soberanas, llavors conservador de manuscrits de la Biblioteca de Catalunya, tenia a l'esmentada biblioteca. Durant un parell d'hores, de deu a dotze —de fet, fins que Riquer se'n va haver d'anar, perquè tenia classe—, van parlar sobre la situació de l'editorial i sobre la manera d'encarar el futur. També hi van tractar sobre la qüestió del successor de Casacuberta. Va ser en aquesta trobada que van arribar a la conclusió que el candidat idoni, per formació i coneixements, era Jaume Riera i Sans. Així ho van exposar a Lluís Carulla una vegada acabada la reunió.¹⁶

Aquella mateixa tarda, aprofitant la seva presència en una conferència que Germà Colón havia de pronunciar a l'IEC, Soberanas va proposar a Riera, en nom del Consell, la «direcció literària d'ENC». Jaume Riera confirma la data, per bé que precisa que Soberanas anà a trobar-lo a l'Arxiu de la Corona d'Aragó a última hora del matí. S'hi va mostrar interessat i, tal com recull l'escrit de Soberanas, van quedar que en parlarien «més seriosament aviat».

L'opció d'oferir en ferm el càrrec a Jaume Riera, malgrat tot, no va prosperar. Segons les anotacions del futur director literari, hi van contribuir raons de política contractual, com també el que podríem qualificar d'"incompatibilitats d'interessos". Riera, en aquell moment, dirigia la Biblioteca Escriny de textos medievals breus, d'Edicions del Mall. Per evitar haver de despullar un sant per vestir-ne un altre, Lluís Carulla va decidir proposar a Soberanas d'assumir el càrrec vacant. Era el dijous 10 d'abril de 1986. «M'ho penso i demano uns dies de reflexió», escriu Soberanas. Dilluns següent, 14 d'abril, acceptava.

¹⁶ A l'Arxiu de Barcino es conserva l'esborrany del report que Amadeu Soberanas va fer arribar a Josep Tremoleda sobre els acords presos a la reunió. Hi consten el de nomenar-lo representant del Consell davant la direcció de la Fundació, la conveniència de designar un director especialista en edició de textos medievals, i altres qüestions pràctiques (com ara aspectes relatius al model d'edició que es volia impulsar o bé sobre la promoció dels llibres).

Reunió del Consell Assessor de l'Editorial Barcino al domicili de Lluís Carulla i Maria Font, el 9 d'octubre de 1985. D'esquerra a dreta, Josep Massot, Pere Bohigas, Germà Colón, Amadeu Soberanas, Miquel Coll i Alentorn i Martí de Riquer. (Foto: Montserrat Carulla Font.)

Martí de Riquer al seu domicili del carrer Rosari, el 1988, davant del bust del cavaller desconegut, durant una entrevista que li va fer Victoria Ciriot per a *Diario 16*. (Foto: Manel Armengol.)

De seguida va iniciar una política de contactes amb possibles curadors d'obres per a ENC, com també amb altres editors de textos crítics —com Max Cahner— per delimitar l'abast de les col·leccions respectives. I, és clar, es va bolcar a completar els volums en preparació. De tot plegat, en va anar informant puntualment la resta de membres del Consell Assessor, sobretot mentre l'editorial s'esforçava per recuperar els ritmes desitjables després de l'impàs del canvi de direcció.

3. ESCUTS, FRANCOLINS I XAMPANY

La correspondència entre Lluís Carulla i Martí de Riquer no tractà únicament de temes relacionats amb l'Editorial Barcino i la col·lecció ENC.

L'any 1983 Martí de Riquer va ser guardonat per la Generalitat de Catalunya amb la Medalla de Narcís Monturiol al Mèrit Científic i Tecnològic.¹⁷ Entre les mostres d'afecte i les felicitacions, el 8 de juliol va rebre una carta de Lluís Carulla amb uns mots cordials:

La meua felicitació més sincera i afectuosa per la Medalla de Narcís Monturiol amb què la Generalitat reconeix oficialment la seva trajectòria de servei al país (carta III).

Uns quants dies després Riquer agraià a «l'estimat amic» la felicitació i li feia un breu comentari molt personal del que significava per a ell el seu treball motiu del guardó:

Li confesso francament que n'estic molt content, per bé que no crec que la meua obra sigui mereixedora de cap recompensa, si no és que hom ha tingut en compte que la meua missió a la Universitat, a l'Acadèmia i a les meves publicacions ha estat primordialment dirigida a l'estudi i el coneixement dels grans valors de la cultura i de la societat catalana medieval, sense les quals res no seríem ni significaríem (carta IV).

¹⁷ La medalla Narcís Monturiol, amb la qual s'homenatja l'enginyer, intel·lectual i inventor del primer submarí tripulat, és de plata i té uns relleus molt bells fets per l'artista Josep M. Subirachs; a l'anvers es reproduïx l'*Ictíneo* i al revers hi ha la inscripció «Medalla Narcís Monturiol. Generalitat de Catalunya al Mèrit Científic i Tecnològic. Martí de Riquer i Morera» i l'escut de la Generalitat.

Els premis Narcís Monturiol són una distinció creada per la Generalitat de Catalunya l'any 1982 amb la qual es reconeix la tasca d'aquelles persones i entitats que han contribuït significativament al progrés de la ciència i la tecnologia de Catalunya.

El 27 de desembre del 1983 Lluís Carulla va escriure a Riquer fent-li grans elogis dels dos volums sobre heràldica catalana escrits per l'historiador. L'empresari, li explica, els havia comprat per a ell i per fer-ne obsequi a

cada un dels membres del Jurat que atorgà el Premi Sanchis Guarner a la Unitat de la Llengua Catalana que concedeix la Fundació Jaume I dins el marc de les Festes de Cultura Pompeu Fabra que se celebren el mes d'octubre (carta V).

L'amena lectura dels volums, amb la minuciosa caracterització dels blasons i del seu origen, descrits amb gran detall i acompanyats d'il·lustracions i fotografies de segells, cimeres i escuts procedents de pintures, armorials, sepulcres, armes i capitells catalans, els quals tenien «la pretensió d'iniciar l'estudi de l'heràldica catalana medieval i de la primera meitat del segle XVI amb criteris i mètodes actuals i universitaris»,¹⁸ va plaure tant a Carulla que

ha reactivat el projecte, que acaricio ja fa anys, de decorar el sostre d'una dependència noble del Casal de l'Espluga de Francolí amb una dotzena d'escuts relacionats amb aquella vila de la Conca de Barberà per la geografia o la història. Penso que vostè m'hi pot ajudar.

La resposta de Riquer no trigà gaire, ja que el 30 de desembre li va escriure fent-li comentaris sobre el llibre, que

Segueix la línia que fa tant de temps m'he imposat d'estudiar i divulgar tot allò que faci comprendre que Catalunya és una terra de senyorial categoria, d'art refinat i de civilització europea (carta VI).

¹⁸ Riquer 1983: I, 74.

Alhora, comparteix l'interès i l'entusiasme per la iniciativa:

Amb molt de gust conversaré amb Vostè sobre el seu projecte de decorar el sostre d'una dependència noble del Casal de L'Espluga. Mai no trobarà decoració més elegant ni més bella que l'heràldica.

Carulla va deixar passar el Cap d'Any i, una vegada enllestides les festes de Nadal, el 25 de gener, ja del 1984, va proposar a Riquer que, per començar a posar en pràctica el projecte de decoració del sostre, fessin junts una visita al Casal:

M'agradaria molt de visitar el Casal amb vostè i poder-li ensenyar les diferents dependències. De cara al bon temps serà el moment més indicat: primavera.

No voldria posposar el projecte de decoració, però. Raó per la qual —i per tal de guanyar temps— penso que em faria un gran favor si em pogués avançar la seva opinió sobre els dotze escuts que per raó de veïnatge, *sobretot històric* —tant com pel geogràfic— poden resultar més escaients.

Així hi ha la possibilitat que, quan realitzem la visita ja puguem veure els escuts si no pintats, almenys esbossats provisionals en color.

A reserva de la seva opinió més autoritzada, m'inclino per posar-hi escuts de cases nobles entroncades amb la vila i la comarca, més aviat que escuts de pobles, que seria el recurs més fàcil, penso. Ja el telefonaré per tal de comentar aquestes idees amb vostè d'una forma més detallada (carta VII).

Uns quants anys abans, vers 1963-1964, en construir el Casal de l'Espluga —inaugurat el 1965—, s'havia decorat la boca de l'escenari de la sala d'actes amb escuts. El projecte d'ampliar aquesta decoració va quedar en suspens fins que la lectura de l'*Heràldica catalana* de Riquer va esperonar Carulla a tornar-s'ho a plantejar. Desconeixem per quines raons la decoració del sostre del Casal amb escuts heràldics de famílies de l'entorn no es va concretar. Actualment, a la part superior de l'escenari del Teatre del Casal i als seus laterals, hi ha només els escuts pintats als anys seixanta. A la part central hi ha també el lema del Casal: «Tot és camí, tot es dreuera si ens dem la mà», procedent de *L'Empordà* de Joan Maragall.¹⁹

¹⁹ *L'Empordà* va ser escrit per Joan Maragall l'any 1908, i musicat per Enric Morera per a l'Orfeó Català.

Obra també de Lluís Carulla fou la creació, l'any 1989, del Museu de la Vida Rural (MVR). El va fer construir a la casa pairal de la seva família, a l'Espluga de Francolí. Carulla tenia la intenció de recollir-hi i mostrar-hi les formes tradicionals de la vida de la pagesia catalana, abans que es perdessin a causa del gran canvi que s'havia esdevingut al llarg dels darrers cinquanta anys de resultes de la industrialització del camp.²⁰ En un amplí pany de paret es pot veure una col·lecció d'ocells dissecats: el gamarús, la merla, la polla d'aigua, l'astor i el francolí.²¹

És especialment la darrera au esmentada la que ara ens interessa. El 27 de gener de 1990 Joaquim Maluquer i Sostres, expresident de l'Institut Català del Medi Natural, va pronunciar una conferència a l'Auditori Carulla Font sobre «El francolí a les terres catalanes», en la qual recollia diverses notícies sobre aquestes aus, molt valorades per la seva carn, i aportava hipòtesis sobre la seva arribada a Europa durant l'edat mitjana i, també, sobre la seva extinció. S'hi feia ressò, igualment, d'una iniciativa impulsada darrerament per Lluís Carulla, al qual felicitava pel projecte:

Enhorabona al Casal de l'Espluga i al seu creador, l'amic Lluís Carulla, i a l'Associació El Francolí de Criadors d'Aus de Valls, per la realització d'un projecte difícil i pensat des de fa anys d'instal·lar a l'Espluga unes parelles de francolins, ocell gairebé mític i que hom relaciona amb el nom del riu i de la vila.

Encara no dos mesos més tard, el 19 de març, Lluís Carulla va escriure a Riquer una curiosa i llarga carta. Aquest cop no es tractava de temes editorials ni d'heràldica, sinó d'una qüestió ben diferent. Per tal d'aconseguir per al MVR alguns ocells francolins, l'empresari s'havia adreçat al doctor Ugo Baldacci, tota una autoritat en la matèria. Baldacci, l'any 1964, havia publicat el llibre *Il francolino*, i en criava a Miemo —on actualment encara es crien animals de caça.²² Així ho explicava Carulla a Riquer:

Gràcies al Doctor Ugo Baldacci, propietari dels laboratoris del mateix nom, que té muntada una gran reserva natural a Miemo, prop de Pisa, tinc oportunitat de portar a l'Espluga unes dotzenes de francolins.

²⁰ Vegeu el catàleg del MVR, a Llavina 2010.

²¹ Llavina 2010: 77.

²² Vegeu Baldacci 1964. A l'Arxiu del MVR es conserva una fotocòpia de la traducció castellana del llibre, mecanografiada, elaborada per Rosa Marcela Pericás.

La meua intenció és exhibir-los en el Museu de la Vida Rural, al qual he destinat la casa pairal de la meua família, i que al cap d'un any d'haver-lo obert ja m'ha donat la satisfacció d'haver rebut més de quaranta mil visitants. L'interès d'aquesta exposició museística de l'ocell, rau en el fet —encara discutit pels experts— que el nom de la vila i del riu que neix al seu interior és molt probable que procedeixin d'ell (carta XIII).

L'ocell francolí (*Francolinus francolinus*), d'uns 30 cm de llargada, pertany al gènere de les aus gal·lifformes de la família *Phasianidae*, com la perdiu i el faisà. Habiten principalment a l'Àfrica, encara que també n'hi ha algunes espècies que poblen l'Orient Mitjà i l'Índia. El *Tesoro* de Covarrubias, amb un to proper i quasi familiar, fa una descripció d'aquesta au que ens ha semblat molt expressiva:

Ave conocida y muy preciada, assí por la variedad de sus plumas como por el buen sabor y gusto de su comida regalada y preciosa. Es ave que en el campo canta; y siendo yo niño me hazían entender, quando le oía cantar, que dezía: «Tres tres cerezas», o «Queres queres cerezas» [...] Díxose francolín, a lo que sospecho, por averse traydo a España de Francia.²³

A l'Espluga només hi va arribar una parella de francolins, i no les dotzenes que inicialment s'havia proposat Lluís Carulla. Durant un cert temps es van poder veure en una gàbia. Encara se'n conserva un exemplar, entre l'esmentada col·lecció d'animals dissecats, al MVR. La intenció del senyor Carulla, a més d'exhibir-los, era criar-ne per tal d'incloure'n al menú de l'Hostal del Senglar, també a l'Espluga. Per això parlava de dotzenes de francolins.

A la carta esmentada, després d'explicar els seus plans a Martí de Riquer, Carulla li exposa un dubte que creu que li podrà resoldre:

Avui em dirigeixo a vostè per demanar-li que m'ajudi en un petit detall, de cara a l'explicació que s'ha de posar al costat de les gàbies. Malgrat haver llegit "Don Quijote de la Mancha" onze vegades, no aconsegueixo recordar en quin punt exacte de l'obra de Cervantes és citat el francolí com una menja exquisida de les taules nobles. Com que vostè és la persona *que coneix més a fons aquesta obra cabdal de la literatura castellana*, li agrairé que m'indiqui si ho recordo bé i en quina ocasió és citat el francolí dins l'obra cervantina.

²³ *Tesoro*, s. v. *francolín* (Covarrubias 1943: 606-607). Vegeu també el *DECat*.

Malgrat les cerques del senyor Ramon Rosich, director del MVR, no ha estat possible trobar la resposta de Martí de Riquer. Tot sembla indicar que Riquer, editor del llibre de Cervantes, va assenyalar-li on podia trobar el passatge del *Quixot* en què s'esmenten els francolins. És el següent, corresponent al capítol XLIX de la segona part:

Con esto quedó contento el gobernador y esperaba con grande ansia llegase la noche y la hora de cenar; y aunque el tiempo, al parecer suyo, se estaba quedo, sin moverse de un lugar, todavía se llegó el por él tanto deseado, donde le dieron de cenar un salpicón de vaca con cebolla y unas manos cocidas de ternera algo entrada en días. Entregóse en todo, con más gusto que si le hubieran dado francolines de Milán, faisanes de Roma, ternera de Sorrento, perdices de Morón, o gansos de Lavajos, y entre la cena, volviéndose al doctor, le dijo: [...].²⁴

El 26 d'abril Carulla (carta XIV) li agraiïa efusivament la referència i pràcticament li proposava un brindis, tot donant-li un breu curs d'enologia. La carta anava acompanyada, com a mostra de reconeixement, d'una caixa de xampany Mont-Ferrant, que llavors formava part, com diu ell mateix, del seu «patrimoni industrial»:

La meua predilecció per aquesta novel·la Prínceps de la literatura castellana m'impulsa, ja fa temps, a recollir els diversos treballs especials publicats sobre la "gastronomia" del Quixot i de Sancho. Però malgrat la meua afecció, en el moment precís que ho necessitava no vaig recordar en quina ocasió concreta es feia la cita.

Per tal de correspondre, ni que sigui mínimament, a la seva gentilesa, li agrairé que aixequi la copa tot pensant en mi i en el nostre comú amic el Quixot. Li trameto unes ampolles de xampany Mont-Ferrant.

Aquest xampany és elaborat en unes caves de Blanes que varen construir, ara fa poc més de cent anys, uns vinyaters francesos de la Champagne, que havent sofert els estralls de la fil·loxera, pensaren equivocadament que aquella falconada no saltaria el Pirineu ni arruïnaria també les vinyes de Catalunya.

²⁴ El capítol XLIX és titulat «De lo que le sucedió a Sancho Panza rondando su ínsula». L'edició de Francisco Rico conté aquesta nota: «Ave parecida a la ortega, de la familia de la perdiz y el faisán; se criaba en cautividad. El *de Milán*, que abre la enumeración, puede deberse a que se empleaba como ponderativo de calidad. De los manjares de otras procedencias no se han alegado testimonios de que fueran especialmente apreciados» (Cervantes 1998: 1024; vegeu també la p. 594 del volum complementari).

L'Editorial Barcino, la col·lecció ENC, l'heràldica catalana, l'entusiasme pel *Quixot* i l'exquisit tracte, respectuós i cordial, que mantingueren Lluís Carulla i Martí de Riquer van unir durant quasi un quart de segle un dels empresaris catalans més cultes i generosos i el gran filòleg romanista i professor de la Universitat de Barcelona.

APÈNDIX

I. D'Andreu Morta a Martí de Riquer²⁵

Barcelona, 15 d'octubre del 1976

Sr. Martí de Riquer
CIUTAT

Distingit senyor,

Tal com vam quedar ahir, em plau adjuntar-li còpia dels treballs destinats a la nadala del Sr. Carulla d'enguany i realitzats per Francesc de B. Moll, Manuel Sanchis i Guarner, Miquel Coll i Alentorn, i Josep M. Ainaud.

Ja veurà vostè quin aspecte de la figura i de la transcendència de Jaume I li convé de tocar.

L'extensió màxima seria la corresponent a mitja dotzena de fols. La mínima, vostè mateix.

De la urgència del cas, no cal parlar-ne. Ja li vaig dir que el llibre convé molt que es porti a correus a finals de novembre. Per tant, en aquests moments ja el tenim dins del procés d'edició.

En nom del Sr. Carulla, que té molt interès en comptar amb la seva col·laboració, li agraïxo molt la simpatia amb què²⁶ va acollir la meua petició. El Sr. Carulla es troba fora de Barcelona fins a finals d'octubre, sinó ell personalment li hauria donat les gràcies.

Molt cordialment,

Andreu Morta

²⁵ Carta conservada a l'Arxiu Carulla. Al marge superior esquerre, l'anotació manuscrita «paper Fundació C. F.», i al superior dret, «arx.».

²⁶ *què*: orig. «que».

II. De Lluís Carulla a Martí de Riquer²⁷

Barcelona, 10 de maig de 1982

Sr. Martí de Riquer
Rosario, 22-24
Barcelona-17

Estimat amic,

La Miscel·lània d'Homenatge a Miquel Coll i Alentorn fou pensada inicialment amb motiu del seu setanta-cinquè²⁸ aniversari.

Ha passat un any des de la primera crida que us vàrem adreçar als més prestigiosos especialistes en temes d'història medieval i contemporània (temes que l'homenatge ha tractat prioritàriament).

Reiterem la nostra crida²⁹ i us preguem que ens trameteu la vostra col·laboració abans del proper mes de juliol.

Pretenem poder lliurar el volum de la Miscel·lània abans d'acabar l'any.

Les característiques del que us demanem són les següents:

Extensió, màxim 20 holandeses a doble espai i una sola cara, amb algun tema de la vostra especialitat.

Entre els temes que tractin d'història contemporània creiem que seria molt escaient alguna aportació sobre la resistència cultural i política³⁰ durant l'època franquista.

Agraïm per endavant la vostra col·laboració.

Us saluda ben atentament el³¹ vostre afectíssim,

Lluís Carulla i Canals

Adreceu, si us plau, la vostra correspondència a³²
Lluís Carulla i Canals
Aribau, 185
Barcelona-21

²⁷ Carta conservada a l'Arxiu Carulla.

²⁸ *setanta-cinquè*: orig. «sentata-cinquè» corr.

²⁹ *crida*: orig. «cirda».

³⁰ *política*: orig. «pulítica» corr.

³¹ *el*: orig. «ek» corr.

³² *a*: orig. «a?».

III. *De Lluís Carulla a Martí de Riquer*³³

Barcelona, 8 de juliol de 1983

Sr. Martí de Riquer
Rosario, 22
Barcelona, 17³⁴

Estimat amic,

La meva felicitació més sincera i afectuosa per la Medalla de Narcís Monturiol amb què la Generalitat reconeix oficialment la seva trajectòria de servei al país.

Amb aquest reconeixement per part de la nostra primera institució de govern, cal considerar que és tot el poble de Catalunya qui mostra el seu agraïment. De tot cor vull que a aquest homenatge col·lectiu hi sumi el meu particular.

Molt cordialment,

Lluís Carulla i Canals³⁵
President

³³ Carta conservada a l'Arxiu Carulla.

³⁴ *Rosario ... 17*: escrit a mà a l'orig.

³⁵ *Canals*: orig. «Cnals».

IV. De Martí de Riquer a Lluís Carulla³⁶

Barcelona, 20 de juliol del 1983

Sr. Lluís³⁷ Carulla i³⁸ Canals
President de la Fundació Jaume I

Estimat amic.

Vull que rebi el meu agraïment pels cordials mots de³⁹ felicitació que m'adreça⁴⁰ amb motiu d'haver-me estat atorgada la Medalla Narcís Monturiol. Li confesso francament⁴¹ que n'estic molt content, per⁴² bé que no crec que la meva obra sigui mereixedora de cap⁴³ recompensa, si no és que hom ha tingut en compte que la meva missió a la Universitat, a l'Acadèmia i a les meves publicacions ha estat primordialment⁴⁴ dirigida a l'estudi i el coneixement dels grans valors de la cultura⁴⁵ i de la societat catalana medieval, sense les quals res⁴⁶ no seríem ni significaríem.

Rebi, estimat amic, una cordial salutació de

Martí de Riquer⁴⁷

³⁶ Carta conservada a l'Arxiu Carulla. Escrita amb paper de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona. Al marge superior dret, escrit a mà, «Martí de Riquer l arx.»; el nom de l'autor de la carta és subratllat.

³⁷ *Lluís*: orig. «Lluñs» corr.

³⁸ *i*: orig. «y» corr.

³⁹ *de*: orig. «ee» corr.

⁴⁰ *m'adreça*: orig. «m' adreçs» seguit d'una lletra ratllada, corr. a mà.

⁴¹ *francament*: orig. «ffancament» corr.

⁴² *per*: orig. «pee» corr. a mà.

⁴³ *cap*: orig. «cal» corr. a mà.

⁴⁴ *primordialment*: orig. «primordilament», amb la segona *m* corregint una coma.

⁴⁵ *cultura*: orig. «kultura» corr.

⁴⁶ *les quals res*: orig. «lesqualsres», indicant la separació de mots amb barres verticals a mà.

⁴⁷ La signatura és manuscrita.

V. De Lluís Carulla a Martí de Riquer⁴⁸

Barcelona, 27 de desembre de 1983

Sr. Martí de Riquer
Ciutat

Benvolgut amic,

Bones festes!

El felicito també per l'impacte que ha causat el darrer dels seus llibres, els dos volums sobre l'Heràldica catalana que han editat els Quaderns crema.

És una edició molt acurada, digníssima, que mereix tots els elogis. Me l'he regalat aquestes festes i n'he fet obsequi d'un (els dos volums, naturalment) a cada un dels membres del Jurat que atorgà el Premi Sanchis⁴⁹ Guarnier a la Unitat de la Llengua Catalana que concedeix la Fundació Jaume I dins el marc de les Festes de Cultura Pompeu Fabra que se celebren el mes d'octubre.

La seva lectura, que he realitzat amb entusiasme creixent, ha reactivat el projecte, que acaricio ja fa anys, de decorar el sostre d'una dependència noble del Casal de l'Espluga de Francolí amb una dotzena d'escuts⁵⁰ relacionats amb aquella vila de la Conca de Barberà per la geografia⁵¹ o la història. Penso que vostè m'hi pot ajudar.

Un cop passats aquests dies atabaladors, em prendré la llibertat de demanar-li si és possible que ens vegem el dia i l'hora que a vostè li vagi millor per tal d'exposar-li la meua idea més a fons i escoltar el seu consell, que serà la més segura de les orientacions.⁵²

Fins llavors, rebí la salutació més cordial i el desig d'un molt bon any 1984 del seu afectíssim⁵³ amic,

Lluís Carulla

⁴⁸ La còpia de l'Arxiu Riquer, sobre paper imprès de Lluís Carulla, està signada. La còpia de l'Arxiu Carulla, mecanografiada sobre paper normal, presenta alguna esmena que indiquem en nota. Al marge superior dret, «arx.» escrit a mà, i la indicació mecanografiada «LLC/m.dv.».

⁴⁹ *Sanchis*: orig. «Sanchís».

⁵⁰ *escuts*: orig. «escurs» corr.

⁵¹ *geografia*: orig. «goeografia».

⁵² *orientacions*: orig. «orientacioss» corr.

⁵³ *afectíssim*: orig. «afectísiim» corr.

VI. De Martí de Riquer a Lluís Carulla⁵⁴

Barcelona, 30 de desembre del 1983

Sr. Don Lluís Carulla i Canals

Estimat amic. Acabo de rebre la seva tan amable carta i per damunt de tot he d'expressar-li la meva alegria perquè li ha plagut⁵⁵ la meva heràldica. Segueix⁵⁶ la línia que fa tant de temps m'he imposat d'estudiar i divulgar⁵⁷ tot allò que faci comprendre que Catalunya és una terra de senyorial⁵⁸ categoria, d'art refinat i de civilització europea.

Amb molt de gust conversaré amb Vostè sobre el seu projecte de decorar⁵⁹ el sostre d'una dependència noble del Casal de L'Espluga. Mai no trobarà decoració més elegant ni més bella que l'heràldica. Però ens hauríem de veure entre el 10 i el 20 de gener, car a finals⁶⁰ de mes vaig a Nova York, on seré fins⁶¹ el març fent⁶² un curs de literatura catalana medieval a la New York University.

Amb els millors desigs per al 1984 que comença demà passat, rebí una cordialíssima salutació del seu bon amic

Martí de Riquer⁶³

telèfon⁶⁴ de casa: 204 2485

⁵⁴ Carta conservada a l'Arxiu Carulla. Escrita amb paper de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona. Al marge superior dret, a mà, «arx.».

⁵⁵ *plagut*: orig. «plagit» corr.

⁵⁶ *Segueix*: orig. «Seggeix» corr.

⁵⁷ *divulgar*: orig. «divullar» corr.

⁵⁸ *senyorial*: orig. «senyoorial» corr.

⁵⁹ *decorar*: orig. «decirar» corr. a mà.

⁶⁰ *finals*: orig. «finaks» corr a mà.

⁶¹ *fins*: orig. «funs» corr.

⁶² *fent*: orig. «femt».

⁶³ La signatura és manuscrita.

⁶⁴ *telèfon*: orig. «teléfon» corr. a mà.

VII. De Lluís Carulla a Martí de Riquer⁶⁵

Barcelona, 25 de gener de 1984

Sr. Martí de Riquer
Rosario, 22
Barcelona-17

Estimat amic,

Li quedo profundament agraït per la seva carta acceptant d'orientar la decoració de l'artesonat del Casal de l'Espuga amb escuts adients a la localitat i, per extensió, a la comarca, comptant que hi tenim Poblet. M'agradaria molt de visitar el Casal amb vostè i poder-li ensenyar les diferents dependències. De cara al bon temps serà el moment més indicat: primavera.

No voldria posposar el projecte de decoració, però. Raó per la qual —i per tal de guanyar temps— penso que em faria un gran favor si em pogués avançar⁶⁶ la seva opinió sobre els dotze escuts que per raó de veïnatge, *sobretot històric* —tant com pel geogràfic— poden resultar més escaients.

Així hi ha la possibilitat que, quan realitzem la visita ja puguem veure els escuts si no pintats, almenys esbossats provisionals en color.

A reserva de la seva opinió més autoritzada, m'inclino per posar-hi escuts de cases nobles entroncades amb la vila i la comarca, més aviat que escuts de pobles, que seria el recurs més fàcil, penso. Ja el telefonaré per tal de comentar aquestes idees amb vostè d'una forma més detallada.

Mentrestant, rebí la salutació ben cordial del seu afectíssim,

Lluís Carulla⁶⁷

⁶⁵ Carta conservada a l'Arxiu Carulla. Escrita amb paper imprès de Lluís Carulla. Al marge superior dret, a mà, «arx.», i la indicació «LLC/dv.» sota l'adreça impresa.

⁶⁶ *avançar*: orig. «avançat».

⁶⁷ La signatura és manuscrita. Al marge inferior, l'anotació, igualment manuscrita, «fotocòpia: Pare Altisent».

VIII. *De Lluís Carulla a Martí de Riquer*⁶⁸

Barcelona, 18 de juliol de 1985

Sr. Martí de Riquer
Rosari, 22
08017 Barcelona

Benvolgut senyor i amic,

D'ençà que el senyor Casacuberta ens va deixar, Editorial Barcino ha anat seguint la seva via, al ritme que el propi senyor Casacuberta li va donar en els darrers anys.

Amb el mateix esperit amb què, durant catorze anys, la Fundació Jaume I va respectar les directrius editorials que el senyor Casacuberta s'havia reservat en traspasar l'Editorial Barcino a la Fundació, ara creiem que no sols cal garantir-ne la continuïtat, sinó que cal crear també l'estructura convenient per tal que l'Editorial Barcino, i especialment ELS NOSTRES CLÀSSICS, recuperin el dinamisme d'altres temps, de fet l'estricta dinamisme que sigui compatible amb el rigor de la feina ben feta. I és en aquest sentit que s'ha definit positivament, en la seva darrera reunió, el Patronat de la Fundació Jaume I que presideixo.

El senyor Casacuberta —amb la seva discreció de sempre— ens havia transmès, poc abans del seu traspàs, unes recomanacions sobre persones que en el futur podrien ser útils a ELS NOSTRES CLÀSSICS.

Vostè, com és lògic per la seva vinculació a la persona i l'obra del senyor Casacuberta, és un dels honorables noms que ell ens va donar.

I encara que avui és aviat per a establir activitats i dedicacions concretes —cosa que no haurem de trigar gaire a fer— sí que ens agradaria de saber des d'ara si podem comptar amb el seu consell.

A tal fi, un cop passat l'estiu i immediatament de la represa d'activitats, ens permetrem de visitar-lo.

Rebi d'avançada l'agraïment de la Fundació Jaume I i el testimoni del seu afectíssim,

Lluís Carulla i Canals⁶⁹
President

⁶⁸ Carta conservada a l'Arxiu Carulla. Escrita amb paper imprès de la Fundació Jaume I. Al marge superior dret, a mà, «arx.».

⁶⁹ Doble signatura, manuscrita i mecanografiada. Al marge inferior esquerre, «LLC/dv.».

IX. De Martí de Riquer a Lluís Carulla⁷⁰

Barcelona, 29 de juliol del 1985

Sr. Lluís Carulla i Canals
President de la Fundació Jaume I

Estimat amic. Ha estat molt agradable per mi rebre la seva tan amable lletra en la qual em parla del destí de la col·lecció "Els Nostres Clàssics". Tenia jo vint anys quan hi vaig publicar un llibre, en la preparació del qual la guia constant de l'inoblidable Josep Maria de Casacuberta constituï el mestratge més seriós que mai he rebut. La publicació d'altres cinc volums meus afermaren la meua fidelitat a aquesta bella col·lecció i el meu aprenentatge sota la direcció de Casacuberta.

Això fa que, en comunicar-me Vostè que Casacuberta recomanés el meu nom entre el de les persones que podrien intervenir en la continuïtat⁷¹ de la col·lecció la meua emoció⁷² sigui gran, i que, per tant, em posi totalment a la seva disposició per la bella feina que ens espera.

A partir de la segona setmana de setembre seré de nou a Barcelona i esperant les seves indicacions referents a tasca tan important per les nostres lletres.

Rebi una afectuosa salutació del seu bon amic

Martí de Riquer⁷³

⁷⁰ Carta conservada a l'Arxiu Carulla. Escrita amb paper imprès de Martí de Riquer com a president de la Reial Acadèmia de Bones Lletres.

⁷¹ *continuïtat*: la dièresi és escrita a mà.

⁷² *emoció*: orig. «emíoció» corr. a mà.

⁷³ La signatura és manuscrita.

X. De Lluís Carulla a Martí de Riquer⁷⁴

Barcelona, 3 d'octubre de 1985

Sr. Martí de Riquer
Rosari, 22-24
CIUTAT

Benvolgut amic,

Confirmo la nostra conversa telefònica de dimarts passat, referent a una propera reunió de les cinc persones a les quals hem demanat ajuda per a programar la continuïtat de l'obra d'Els Nostres Classics, per indicació que deixà escrita el malaguanyat senyor Casacuberta.

Després del contacte mantingut amb els senyors Pere Bohigas, Josep Massot, Amadeu Soberanas, Germà Colon i vostè mateix,⁷⁵ puc confirmar-li que efectivament, la reunió podrà tenir lloc el dia que li vaig anunciar, és a dir, el dimecres dia 9 d'octubre, a dos quarts de dues del migdia.

Per la meva esposa i per a mi serà un gran goig compartir la taula amb tots vostès i alhora fer projectes per l'esdevenidor de l'Editorial.

Si us plau, prengui nota de la meva adreça exacta que és la següent: Carrer de Modolell, 18, 5è 2a (paral·lel al carrer de Ganduxer), cantonada carrer Valero.

Fins aquell dia i amb l'expressió de la meva gratitud, rebí la més cordial salutació del seu afectíssim,

Lluís Carulla i Canals
President

⁷⁴ Carta conservada a l'Arxiu Carulla. Al marge superior dret, a mà, «arx.».

⁷⁵ *mateix*: orig. «matexx» corr.

XI. *De Josep Tremoleda a Martí de Riquer*⁷⁶

Barcelona, 14 d'octubre de 1985

Sr. Martí de Riquer
Rosari, 22-24
CIUTAT

Benvolgut amic,

Tal com vam quedar li faig arribar unes notes que ha redactat la Srta. Roser Latorre sobre els QUATRE⁷⁷ únics originals que s'han trobat entre el material del Sr. Casacuberta.

No és impossible de trobar-ne algun més encara, tota vegada que hi ha papers pendents de revisar, però no és probable.

Molt atentament,

Josep Tremoleda

⁷⁶ Carta conservada a l'Arxiu Carulla. Al marge superior esquerre hi ha l'anotació manuscrita «paper Barcino».

⁷⁷ QUATRE: orig. «QUARRE» corr.

XII. *De Lluís Carulla a Martí de Riquer*⁷⁸

Barcelona, 23 de febrer de 1987

Sr. Martí de Riquer i Morera
Rosari, 22
Barcelona

Benvolgut amic,

Ens convé posar fil a l'agulla en la realització del llibre-Nadala de la Fundació Jaume I.

L'edició d'enguany serà la que fa 21 i pensem dedicar-la a PERE III, EL CERIMONIÓS, amb motiu de complir-se el sisè centenari de la mort d'aquest personatge tan interessant.

M'agradaria comptar amb la seva col·laboració. A tal fi, li adjunto una nota sobre el possible contingut del llibre. La inclusió d'una cronologia permet que la resta dels treballs puguin insistir més en els aspectes d'anàlisi i de comentari a l'hora de donar una visió del biografat.

Per tal de conèixer la seva decisió i de mantenir un comentari sobre l'orientació general del treball, es posarà en contacte telefònic amb vostè el senyor Andreu Morta, que és el responsable d'aquesta edició.

Mentrestant, i amb la seguretat d'obtenir el seu ajut, el saluda molt cordialment el seu afectíssim.⁷⁹

Lluís Carulla i Canals
President

Annex: 1 nota.⁸⁰

⁷⁸ Carta conservada a l'Arxiu Carulla. Al marge superior dret, a mà, «arx.».

⁷⁹ *afectíssim*: orig. «afectísiim» corr.

⁸⁰ No s'ha conservat.

XIII. *De Lluís Carulla a Martí de Riquer*⁸¹

Barcelona, 19 de març de 1990

Sr. Martí de Riquer
Barcelona

Estimat amic,

Gràcies al Doctor Ugo Baldacci, propietari dels laboratoris del mateix nom, que té muntada una gran reserva natural a Miemo, prop de Pisa, tinc oportunitat de portar a l'Espluga unes dotzenes de francolins.

La meva intenció és exhibir-los en el Museu de la Vida Rural, al qual he destinat la casa pairal de la meva família, i que al cap d'un any d'haver-lo obert ja m'ha donat la satisfacció d'haver rebut més de quaranta mil visitants. L'interès d'aquesta exposició museística⁸² de l'ocell, rau en el fet —encara discutit pels experts— que el nom de la vila i del riu que neix al seu interior és molt probable que procedeixin d'ell.

Avui em dirigeixo a vostè per demanar-li que m'ajudi en un petit detall, de cara a l'explicació que s'ha de posar al costat de les gàbies. Malgrat haver llegit "Don Quijote de la Mancha" onze vegades, no aconsegueixo recordar en quin punt exacte de l'obra de Cervantes és citat el francolí com una menja exquisida de les taules nobles. Com que vostè és la persona que coneix més a fons aquesta obra cabdal de la literatura castellana, li agrairé que m'indiqui si ho recordo bé i en quina ocasió és citat el francolí dins l'obra cervantina.

Agraint-li per endavant el seu ajut, el saluda ben cordialment el seu afectíssim,

Lluís Carulla⁸³

⁸¹ Carta conservada a l'Arxiu Riquer. Escrita amb paper imprès de Lluís Carulla. Al marge superior dret, la indicació «LLC/dv.» sota l'adreça impresa.

⁸² *museística*: orig. «museística».

⁸³ La signatura és manuscrita.

XIV. *De Lluís Carulla a Martí de Riquer*⁸⁴

Barcelona, 26 d'abril de 1990

Sr. Martí de Riquer
Rosari, 22-24
08017 Barcelona

Estimat amic,

He rebut la seva amable carta aclarint-me els dubtes sobre la cita de l'ocell francolí en el Quixot.

La meua predilecció per aquesta novel·la Prínceps de la literatura castellana m'impulsà, ja fa temps, a recollir els diversos treballs especials publicats sobre la "gastronomia" del Quixot i de Sancho. Però malgrat la meua afecció, en el moment precís que ho necessitava no vaig recordar en quina ocasió concreta es feia la cita.

Per tal de correspondre, ni que sigui mínimament, a la seva gentilesa, li agrairé que aixequi la copa tot pensant en mi i en el nostre comú amic el Quixot. Li trameto unes ampolles de xampany Mont-Ferrant.

Aquest xampany és elaborat en unes caves de Blanes que varen construir, ara fa poc més de cent anys, uns vinyaters francesos de la Champagne, que havent sofert els estralls de la fil·loxera, pensaren equivocadament que aquella falconada no saltaria el Pirineu ni arruïnaria també les vinyes de Catalunya.

Aquestes caves varen passar, fa anys, al meu patrimoni industrial, tot mantenint el bouquet exigent i la tècnica esmerada dels fundadors francesos. La producció selectiva i la seva qualitat fan que aquest xampany es vengui tot sol, sense reclam publicitari.

Agraint una vegada més el seu ajut, el saluda ben cordialment el seu afectíssim,

Lluís Carulla⁸⁵

⁸⁴ Carta conservada a l'Arxiu Riquer. Escrita amb paper imprès de Lluís Carulla. Al marge superior dret, la indicació «LLC/m.dv.» sota l'adreça impresa.

⁸⁵ La signatura és manuscrita.

Francolí dissecat, procedent de Mieno, actualment al Museu de la Vida Rural de l'Espluga de Francolí.

BIBLIOGRAFIA

- BADIA, Lola (1988): *De Bernat Metge a Joan Roís de Corella*, Barcelona, Quaderns Crema (Assaig, 6).
- BALDACCI, Ugo (1964): *Il francolino*, Pisa, Nistri-Lischi (La Conservazione del Patrimonio Naturale).
- CERVANTES SAAVEDRA, Miguel de (1998): *Don Quijote de la Mancha*, 2 vols., ed. del Instituto Cervantes, dirigida per Francisco Rico, Barcelona, Crítica (Biblioteca Clásica, 50).
- COROMINES, Joan, i Josep M. de CASACUBERTA (2005): *Epistolari*, a cura de Josep Ferrer i Joan Pujadas, pròleg d'Albert Manent, Barcelona, Fundació Pere Coromines (Textos i Estudis, 8).
- COVARRUBIAS, Sebastián de (1943): *Tesoro de la lengua castellana o española*, ed. de Martín de Riquer, Barcelona, S. A. Horta.
- DUARTE I MONTSERRAT, Carles (2009): «L'Editorial Barcino: un projecte editorial, una idea de país», *Estudis Romànics*, XXXI, pp. 343-349.
- GALLOFRÉ I VIRGILI, Maria Josepa (1991): *L'edició catalana i la censura franquista (1939-1951)*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat (Biblioteca Abat Oliba, 99).
- GATELL, Cristina, i Glòria SOLER (2008): *Martí de Riquer. Viure la literatura*, Barcelona, La Magrana (Orígens, 125).
- LLANAS, Manuel (2005): «Josep M. de Casacuberta, editor. Servei, rigor i tenacitat», *L'Avenç*, 306 (octubre), pp. 48-51.
- LLAVINA, Jordi (2010): *La força de la mà de l'home. Catàleg del Museu de la Vida Rural*, Barcelona - L'Espluga de Francolí, Museu de la Vida Rural - Editorial Barcino - Fundació Lluís Carulla.
- MANENT, Albert (1974): «Editorial Barcino, cinquanta anys de continuïtat», *Serra d'Or*, XVI, 183 (desembre), pp. 69-71 [871-873].

- MANENT, Albert (1980): *Josep Maria de Casacuberta i l'Editorial Barcino*, Barcelona-Mallorca-València, Associació d'Escriptors en Llengua Catalana. La introducció al volum és reproduïda dins *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes, I* (= *Homenatge a Josep M. de Casacuberta*, 1), Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1980, pp. 9-29.
- MASSOT I MUNTANER, Josep (2011): «Josep Maria de Casacuberta, patriota, editor i erudit», dins *Escriptors i erudits contemporanis. Desena sèrie*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat (Biblioteca Serra d'Or. Estudis Literaris), pp. 146-157.
- RIQUER, Martí de (1983): *Heràldica catalana des de l'any 1150 al 1550*, 2 vols., Barcelona, Quaderns Crema.
- RIQUER, Martín de (1989): «Autopercepción intelectual de un proceso histórico: cuarenta y cinco años de vida universitaria», *Anthropos. Boletín de información y documentación*, 92, pp. 8-17.
- SANTANACH, Joan (2005): *Clàssics i més. L'Editorial Barcino i Josep Maria de Casacuberta*, Barcelona, Barcino.
- SANTANACH, Joan (2007): «Pompeu Fabra, Josep M. de Casacuberta i els inicis de l'Editorial Barcino», *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura*, LXXXI, III-IV (juliol-desembre 2005 [2007]), pp. 821-830.
- TRIADÚ, Joan (1974): «Cinquanta anys de l'Editorial Barcino», dins *Àngel Guimerà (1845-1924)* (= *Nadala de la Fundació Jaume I*, VIII), pp. 10-11.

LOLA BADIA, LLUÍS CABRÉ I SÍLVIA COLL-VINENT

PUBLICACIONS DE *Martí de Riquer*
(1931-1936)

Aquest catàleg de les primeres publicacions de Martí de Riquer vol ser un instrument al servei de l'estudi d'una trajectòria intel·lectual il·lustre. No és un aplec de *iuvenilia*: més de dues-centes trenta contribucions entre ressenyes, articles i llibres configuren el perfil d'un home de lletres complet i madur als vint-i-dos anys. En el camp acadèmic, bastaria observar els articles sobre Bernat Metge i Petrarca publicats amb vint anys mal comptats el 1933 i el 1934, però aquest punt de vista no faria justícia: el domini de gairebé tots els vessants de les lletres catalanes medievals, manifestat en desenes de treballs periodístics, sovint erudits i originals, anuncia la *Història de la literatura catalana* de 1964. Hom té la impressió, dit en poques paraules, que Martí de Riquer ho llegia tot —*tot* vol dir tant els estudis com les obres originals, editades o no, i «tot, tota mena de lectures extraordinàries», en paraules de Salvador Espriu— i que aquesta lectura s'enfilava a les espatlles dels gegants: els clàssics grecolatins i aquells que, com Dante, Petrarca, Cervantes, Shakespeare o Molière, han esdevingut indiscutibles.

El catàleg permet esbossar una cronologia. A *Iuventus* (1931-1932) trobarem les bases d'un lector adolescent dels clàssics grecolatins i castellans, i de l'obra de Shakespeare sencera, i una peculiar manera d'entendre els problemes de la història de la literatura; també hi veurem la vocació literària. Menys de dos anys després, Martí de Riquer publicava treballs d'investigació alhora que es professionalitzava com a periodista literari a *La Publicitat* (des de gener de 1934) i a *La Veu de Catalunya* (de febrer a mitjan agost), i a *Mirador* (des de desembre). Més enllà de la literatura antiga, en aquesta faceta s'ocupà d'altres qüestions literàries, amb la preocupació per la unitat de la llengua sempre present i sovint amb una militància catalanista ferrenya: el darrer article a *La Publicitat* (17 de juliol de 1936) porta l'epígraf «La nacionalització de Catalunya». L'afició a fer de crític teatral (seguint els grups amateurs), l'interès viu per la poesia, el bisturí de bon lector aplicat a obres de totes les èpoques, la capacitat d'argumentar (i contrarestar els arguments contraris quan entra en debat), la precisió i l'humor d'un estil contundent, l'amenitat i l'esperit inquisitiu, són alguns dels molts aspectes que es van revelar en llegir els textos catalogats (molts dels quals es troben digitalitzats al portal ARCA de la Biblioteca de Catalunya).

Encara que Martí de Riquer avui sigui conegut com a filòleg i historiador de la literatura, no s'ha d'oblidar el teló de fons, la vocació literària manifesta arreu del catàleg i, en particular, en el seguiment d'estrenes teatrals, en els assajos sobre poesia medieval i en la traducció de Llucià de Samòsata i Savinien Cyrano de Bergerac, gairebé tot publicat en revistes literàries que dona-

ven el to elevat del moment: *La Revista*, *Quaderns de Poesia*, *Cruz y Raya*, *Rosa dels Vents* i altres. L'assaig literari alhora culte i sensible, un gènere rar, lliga amb el recull de *Comentaris crítics sobre clàssics catalans* de 1935, i va de bracet amb la voluntat de divulgar amb rigor —d'integrar els clàssics catalans en el sistema literari modern—, diàfana en les edicions de Jordi de Sant Jordi i Pere Torroella, de 1935, o en l'*Antologia general de la poesia catalana* de 1936, confegida amb Josep Maria Miquel i Vergés i Joan Teixidor. En l'últim article de tots (*Mirador*, 20 d'agost de 1936), en comentar les *Soledades* de Góngora i la finor amb què Dámaso Alonso les ha redescobertes, hi ha mostres d'una antologia de poesia catalana dels segles XVI i XVII que Martí de Riquer preparava amb Guillem Díaz-Plaja.

I. PUBLICACIONS EN DIARI O SETMANARI I EN REVISTES NO ACADÈMIQUES

Detallem a continuació les publicacions de Martí de Riquer en diaris i revistes no acadèmiques entre el juliol de 1931 i l'agost de 1936. El buidat s'havia portat a terme en documentar el llibre de Cristina Gatell i Glòria Soler, *Martí de Riquer. Viure la literatura* (Barcelona, La Magrana, 2008, especialment les pp. 53-67), al qual remetem d'ara endavant. Volem agrair a Cristina Gatell l'accés a aquest material. Hem comprovat les dades recollides, n'hi hem afegit algunes i hem descrit el contingut de cada entrada per tal d'orientar els lectors, abans d'uns breus comentaris al final de cada secció. Agraïm a Enric Cassany la redacció d'algunes descripcions. En el cas particular de Ramon Llull, hem estalviat detalls rementent a les pàgines en xarxa de la DB Llull. En aquestes glosses ens hem referit amb abreviatures tant a Martí de Riquer (MdR) com a les publicacions periòdiques en què va col·laborar. Són les següents (per ordre de disposició en el catàleg):

Iuv	<i>Iuventus</i>
LVC	<i>La Veu de Catalunya</i>
LP	<i>La Publicitat</i>
M	<i>Mirador</i>
LR	<i>La Revista</i>
QP	<i>Quaderns de Poesia</i>
CR	<i>Cruz y Raya</i>
RL	<i>La República de les Lletres</i>
RV	<i>Rosa dels Vents</i>

Les remissions a les dinou publicacions de la segona part del catàleg s'indiquen amb la xifra romana seguida de l'àrabiga (e. g. II.1).

Numerem per ordre cronològic les contribucions a cada periòdic. Cada entrada inclou, si escau:

- (a) Data; volum en romans / número en àrabs, paginació. Títol de la pàgina o secció general
- (b) Nom d'autor. Títol sense regularització — Títol de la columna / Titular adjunt
- (c) [Indicacions sobre el contingut.]

Iuventus. Revista de les Congregacions Marianes

- 1 07.1931; X, 415-418. Literatura

Martí-Alexandre de Riquer. L'«Orestíada», font de «Hamlet»

[MdR argumenta aquesta influència amb tres proves: hi havia edicions d'Èsquil anteriors a Shakespeare; Shakespeare sabia grec i llatí; semblances entre els dos arguments.]

- 2 08.1931; X, 487-489. [Literatura]

Martín de Riquer. Cervantes y Cataluña. Perot Rocaguinarda

[Referències de Cervantes a aquest bandoler català al *Quijote*, a *La cueva de Salamanca* i a la segona part del *Quijote*.]

- 3 08.1931; X, 494-495. Bibliografia

M.-A. Riquer. «Les Estances», de Carles Riba

[Defensa del poeta: no és intel·lectualista sinó inspirat. En mostra la cultura clàssica.]

- 4 09.1931; X, 556-557. Escriptors estrangers

Martí-Alexandre de Riquer. Jean Cocteau

[Presenta Cocteau com un comediògraf avantguardista. En destaca la tragèdia *Orphée*, la descriu i la valora amb cita del crític René Salomé. També descriu *Le Pauvre matelot*, i fa referència a les traduccions de Sòfocles i de *Romeu i Julieta*, i al llibret de l'*Oedipus Rex* de Stravinsky, tot de Cocteau. MdR havia assistit a la representació de l'*Orphée* a Sitges el 1930 (cf. **Iuv7**), per a la qual vegeu Isabel Artigas Coll, «Artur Carbonell i Carbonell. Una vida dividida entre dues passions, el teatre i la pintura», *Assaig de Teatre*, 18-20 (1999), pp. 31-48 (esp. 35). Joan Oliver s'havia interessat pel classicisme d'aquesta obra de Cocteau ja el 1927: Armand Obiols i Josep Carner, *Cartes 1947-1953*, ed. de J. Marrugat, Sabadell, Fundació La Mirada, 2013, p. 149. En general, vegeu Enric Gallén, «Jean Cocteau a l'escena catalana (1917-1966)», *Caplletra*, 56 (2012), pp. 35-64 (esp. 40-44). MdR col·laborà amb Joan Oliver en textos teatrals de mena ben diferent; vegeu Gatell i Soler, *Martí de Riquer*, pp. 91-92, 104.]

- 5** 09.1931; X, 558-563. [Literatura]
 M.-A. Riquer. Les obres de Shakespeare
 [Introducció: llista d'obres autèntiques i atribuïdes. Descripció de la primera, *Treballs d'amor perduts*.]
- 6** 10.1931; X, 616-619 [Literatura]
 Martí-Alexandre de Riquer. Obres de Shakespeare. Romeu i Julieta
 [Descripció de l'argument i la transmissió. MdR destaca la traducció de Magí Morera i Galícia. Continua **Iuv5** i aquí s'interromp la idea de descriure tota l'obra shakespeariana.]
- 7** 10.1931; X, 628-629. Literats estrangers [datat a Sitges, setembre de 1931]
 Martí-Alexandre de Riquer. Jean-Victor Pellerin
 [Presenta l'autor i descriu *Têtes de rechange*, obra representada el 10 de setembre a Sitges, en traducció de Maria Carratalà, per la mateixa companyia que havia interpretat l'*Orfeu* de Cocteau «l'any passat»; actors: Josep Mirabent, Daniel Planas, Manuel Muntanyola, el nen Bassals i Artur Carbonell, que la dirigí. Carbonell, també pintor avantgardista i escenògraf, tenia relació amb el grup de *L'Amic de les Arts*. Vegeu **Iuv4**.]
- 8** 11.1931; X, 675. [Poesies]
 Martí-Alexandre de Riquer. Oda al pal telegràfic
 [Reproduïda a Gatell i Soler, *Martí de Riquer*, pp. 56-57. Poesia d'inspiració futurista —Marinetti propugnava les imatges telegràfiques— composta amb humor, imaginació i amb la nota clàssica dels «versos sàfics» rimant amb «pals telegràfics», el vell i el nou foixians.]
- 9** 11.1931; X, 680-682. [Literatura]
 Martí-Alexandre de Riquer. La religió de William Shakespeare
 [Vol demostrar que Shakespeare era catòlic.]
- 10** 01.1932; XI, 22-23. [Literatura]
 M. A. R. Dels «Sonnets» de Shakespeare. La dama bruna
 [Presentació del debat sobre la identitat misteriosa d'aquesta dama, amb documentació i humor.]
- 11** 01.1932; XI, 44-47. Literatura
 M.-A. Riquer. Llucià de Samosata. Diàlegs dels morts
 [Traducció amb «aclariments» dels diàlegs I i II. Reproduït i ampliat a **RV2**.]
- 12** 02.1932; XI, 54-56. [Literatura]
 M. A. R. Els dimarts de Mallarmé.
 [Es refereix a les trobades del poeta francès amb els seus deixebles.]

13 03.1932; XI, 86-88 [Literatura]

M. A. Riquer. Lluçia de Samosata. Diàlegs dels morts

[Continua **Iuv11**. Tradueix els diàlegs III-V, amb «aclariments». Reproduït i ampliat a **RV2**.]

14 04.1932; XI, 125-126. Literatura

Martí-Alexandre de Riquer. Baconisme

[Recupera i examina la teoria segons la qual Francis Bacon era l'autor de l'obra shakespeareana.]

COMENTARI. *Iuventus* era l'òrgan de les Congregacions Marianes, i Mdr formà part de la seva redacció perquè estudià Comerç als Jesuïtes de Casp (Gatell i Soler, *Martí de Riquer*, pp. 53-59); la tipografia era excel·lent i en aquesta etapa predominava el català. En aquests catorze textos, Mdr mostra les lectures de l'adolescència: els clàssics, Cervantes i Shakespeare, autor que coneix fins al punt de voler divulgar-ne tota l'obra (**Iuv5**) i el qual comenta d'entrada per la influència clàssica (**Iuv1**). En el conjunt, destaca la traducció de Lluçia de Samosata (**Iuv11** i **13**), ampliada més endavant (**RV2**). També hi podem observar l'interès pel teatre innovador (**Iuv4** i **7**), però amb la guia del mite d'Orfeu, i pel futurisme (**Iuv8**), amb una al·lusió clàssica. És ben clara ja la tendència a actuar com un detectiu de la història (**Iuv1**, **9**, **10** i **14**). Mdr firma sempre afegint al seu primer nom de fonts el de l'avi patern Alexandre, excepte quan escriu en castellà l'article sobre Cervantes. En aquesta etapa de *Iuventus*, col·laboraven en la redacció companys de Comerç, com ara Joan Vinyoli, i del Batxillerat de Lletres, com ara Ignasi Agustí, amb qui Mdr mantingué una amistat que arribarà a les col·laboracions teatrals: vegeu el programa de mà reproduït al final de Mdr, *Spinoza i els gentils. El triomf de la fonètica*, Barcelona, Quaderns Crema, 2014. Per a la relació amb Vinyoli, vegeu Gatell i Soler, *Martí de Riquer*, p. 93.

S'ha escrit que en aquest moment Mdr «va començar a freqüentar la companyia del poeta Josep-Vicenç Foix» (Gatell i Soler, *Martí de Riquer*, p. 59), que l'instigà a col·laborar a LP, junt amb Joan Teixidor i Josep Maria Miquel i Vergés. Ja a l'exili, Armand Obiols recordava, en una carta a Rafael Tasis, que al voltant de J. V. Foix «gravitaven segons òrbites més o menys fantasioses els joves Agustí, Martí de Riquer, etc.» (Armand Obiols, *Bordeus, 1945*, Sabadell, Fundació La Mirada, 2004, p. 34). Per al teixit de relacions d'amistat de Mdr, en la preguerra i els anys immediatament posteriors, convé consultar els índexs de Gatell i Soler i, ara, els de Josep Mengual Catalá, *A dos tintas. Josep Janés, poeta y editor*, Barcelona, Debate, 2013. Per a la relació de Mdr amb joves universitaris, vegeu en particular les evocacions de Salvador Espriu i Joan Teixidor (*Patio de Letras / La rosa als llavis*, 7, *Especial Martí de Riquer* (març de 1984), pp. 5-8 i 20-21); afegim-hi

IVVENTVS

REVISTA DE LES CONGREGACIONS MARIANES
 REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ: Llúria, 15, 1.er — Telèfon núm. 20062 — BARCELONA

EDITORIAL

Nosaltres, sols volem la Veritat i la Justícia

L'ANOMENAT problema religiós, ocupa en aquests moments, la màxima atenció de tots els espanyols. Davant del comunisme i de l'anarquia; del sindicalisme o bé del socialisme; de l'ordre malmès, de la fallida econòmica o de l'encariment de la vida, sembla que el sentit comú o bé la raó, haurien de reconèixer que la separació de l'Església i l'Estat, la supressió de les ordes religioses, amb la consegüent nacionalització de llurs béns, són estremaes que haurien de restar a segon terme a fi de què, els nostres governants podessin esmerçar més temps i més atenció resolent uns problemes molt més cabdals i necessaris pel bon regiment del país, pel benestar del poble i per l'engrandiment de la Pàtria.

Però es veu que ara, plau més el parlar, sense solta ni volta, del divorci, que del perill comunista; confiscar biblioteques, que no retirar armes sindicalistes; suprimir premsa catòlica, defensora del dret i de la verdadera democràcia, que no privar al poble de la lectura d'aquests periòdics d'idees dissolvents, que al nostre entendre, són els majors enemics que té la nostra República. Però el sectarisme que impera, no vol atendre ni les més elementals lleis de la democràcia. Hom anomena sovint l'imperi de la Llei i de la Justícia, i malgrat la nostra major bona voluntat de ciutadans lliures, no hem vist enlloc, ni la Llei, ni la Justícia, car República, no vol pas dir desordre, anarquia, favoritisme, sectarisme, acaparament de càrregs, sinó tot el contrari. Al menys així, sempre nosaltres, ho havíem pensat...

—Es que els temps evolucionen, diuen els amics de l'actual estat de coses,

la coneixença de Bartomeu Rosselló-Pòrcel (Gatell i Soler, *Martí de Riquer*, p. 82). MdR participà en diversos cenacles, com ara el grup de joves que es reunia a l'Ateneu, en presència de Manuel de Montoliu, Carles Riba, J. V. Foix i Just Cabot (Gatell i Soler, *Martí de Riquer*, p. 78). Molts membres joves d'aquesta tertúlia i la del Lyon d'Or, convocada per Luys Santa Marina, i la de l'Euzkadi, apareixen en les ressenyes i comentaris d'aquest catàleg: entre d'altres, Agustí, Guillem Díaz-Plaja, Félix Ros, Xavier de Salas, Vinyoli, Miquel i Vergés, Teixidor, Sebastià Juan Arbó, Xavier Benguerel, Josep Janés i Salvador Espriu (vegeu Mengual, *A dos tintas*, pp. 35, 146-147, 164, i l'índex de noms a Gatell i Soler, *Martí de Riquer*, pp. 76-77 i 95-96 per al matís). Per a la confluència de diversos grups de joves escriptors amb el Grup de Sabadell, vegeu també les notes a **Iuv4** i **M30**.

La Veu de Catalunya

1 16.02.1934; 11.756, 6. La vida cultural

Martí de Riquer. Narcís Franch, traductor del «Corbaccio»

[Comenta la traducció («de la qual estic preparant l'edició») i la possibilitat que el traductor ho fos també d'altres versions de Boccaccio: la de la *Fiammetta* i la versió perduda del *De claris mulieribus*. Dóna algunes dades d'arxiu sobre Narcís Franch, sense seguretat que es refereixin al traductor, i moltes clarícies que demostren que el projecte d'edició ja havia donat fruits, encara que no l'enlestí. Segurament fou així perquè aparegué l'edició de Francesc de Borja Moll el 1935 (ressenyada a **LP95**), i doncs la feina prèvia, amb noves aportacions, MdR la resumí en un article de 1935 al *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura* (**II.11**).]

2 31.03.1934; 11.882 [11.792], 8. La vida cultural

Martí de Riquer. Els dies sants i els poetes

[Sobre els enamoraments en un dia sant, especialment el de Petrarca i el d'Ausiàs March.]

3 05.04.1934; 11.786 [11.796], 8. La vida cultural

Martí de Riquer. Sobre el «Repertori» de Jaume Massó Torrents — Lletres d'antany

[Inicia una sèrie de quatre columnes ressenyant la introducció i el cap. I (els trobadors) de Jaume Massó i Torrents, *Repertori de l'antiga literatura catalana*, I, *La poesia*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans - Editorial Alpha, 1932. MdR observa una variant important en el text de Cerverí de Girona; la qüestió es resoldrà quan s'hagin filiat els manuscrits, «cosa que pertany al futur editor».]

- 4 12.04.1934; 11.802, 8. La vida cultural
Martí de Riquer. Els trobadors («Crestomaties Barcino», volum II) — Lletres d'antany
[Ressenya d'Alfons Serra-Baldó, *Els trobadors: text provençal i versió catalana*, Barcelona, Barcino, 1934. En comenta la tria i observa els catalanismes dels trobadors catalans. També el ressenya a **LP9**.]
- 5 19.04.1934; 11.808, 8. La vida cultural
Martí de Riquer. Sobre el Repertori de Jaume Massó Torrents — Lletres d'antany
[Ressenya del *Repertori* citat, cap. 2 (poesia religiosa anònima) i 3 (Ramon Llull i Ramon Muntaner). Destaca la manca d'una edició crítica de Llull.]
- 6 22.04.1934; 11.811, 8. La vida cultural
Martí de Riquer. La biblioteca de Bernat Metge — Lletres d'antany
[Repassa i classifica les fonts «clàssiques» i «medievals» de Bernat Metge a partir del *Llibre de Fortuna*, el *Valter e Griselda*, la versió parcial del *De vetula*, l'*Apologia* i *Lo somni*. La biblioteca imaginària correspon a «l'estat actual dels estudis».]
- 7 04.05.1934; 11.820, 8. La vida cultural
Martí de Riquer. Als marges de la Història sumària de la Literatura Catalana de Manuel García Silvestre — Lletres d'antany
[Ressenya de Manuel García Silvestre, *Història sumària de la literatura catalana*, pròleg i bibliografia de Manuel de Montoliu, Barcelona, Balmes, 1932. Sobretot en critica errors sobre l'obra de Bernat Metge i l'omissió de la versió inèdita del *De vetula*, «que aviat deixarà d'ésser-ho»; remarca el pròleg de Ferran Valentí a la traducció de les *Paradoxes* de Ciceró i el que hi diu sobre Metge.]
- 8 16.05.1934; 11.830, 6. La vida cultural
Martí de Riquer. Sobre el «Repertori» de J. Massó-Torrents — Lletres d'antany
[Ressenya del *Repertori* citat, cap. 4 (poesia a cavall dels segles XIII i XIV) i 5 (Escola de Tolosa). En el primer cas destaca el Capellà de Bolquera; en el segon, les falles en la declinació i altres errors en l'ús de l'occità poètic.]
- 9 25.05.1934; 11.838, 6. La vida cultural
Martí de Riquer. Ovidi en l'antiga literatura catalana I — Lletres d'antany
[Tracta del *Valter e Griselda* i la traducció del pseudoovidiana *De vetula*, totes dues obra de Metge, i de la traducció catalana de les *Heroides*, de Guillem Nicolau.]

10 31.05.1934; 11.843, 8. La vida cultural

Martí de Riquer. Ovidi en l'antiga literatura catalana i II — Lletres d'antany

[Tracta de les proses de Joan Roís de Corella i, de Francesc Alegre, les *Transformacions* i el *Somni*, obra que relaciona amb el *De remediis* de Petrarca. Suggereix una font nova per a les *Transformacions*: les *Allegorie ed esposizioni* de Giovanni de Bonsignori, «que m'ha estat impossible consultar». Juan F. Alcina ho ha confirmat a «El poeta como Dios: la poética de Landino en España (de Francesc Alegre a Alfonso de Carvallo)», *Salina*, 12 (1998), pp. 40-49.]

11 07.06.1934; 11.849, 6. La vida cultural

Martí de Riquer. Sobre el «Repertori» de Jaume Massó i Torrents — Lletres d'antany

[Ressenya del *Repertori* citat, cap. 6 (noves rimades) i conclusió. Considera les noves rimades un gènere «genuïnament català» i proposa una nova font per al *Llibre de Fortuna* de Bernat Metge. Conclou que el *Repertori* és una obra de gran «transcendència» i que «cap literatura no posseeix una obra similar».]

12 22.06.1934; 11.862, 6. La vida cultural

Martí de Riquer. Roger de Llúria i Boccaccio — Lletres d'antany

[Esments de Roger de Llúria al *Decameró* i a l'*Amorosa visione*.]

13 04.07.1934; 11.872, 6. La vida cultural

Martí de Riquer. Dant a Catalunya — Lletres d'antany

[Tracta primer de la traducció catalana de la *Commedia*, obra d'Andreu Febrer, i en valora la rima i la mètrica sensible a l'*endecasillabo*. Després repassa la presència de Dante en l'obra de Joan Pasqual, Bernat Hug de Rocafort, Felip de Malla i el *Curial*, objecte de dues edicions recents.]

14 16.08.1934; 11.909, 6. La vida cultural

Martí de Riquer. Un escoli als «Stramps» de Jordi de Sant Jordi — Lletres d'antany

[Mdr ha llegit les *Obres poètiques de Jordi de Sant Jordi* a cura de J. Massó i Torrents (Barcelona-Madrid, 1902) i proposa una esmena a la poesia «Jus lo front port vostra bella semblança»: un canvi d'ordre en els vv. 33-36. La desestimà en les edicions més madures, de 1955 i 1984.]

COMENTARI. La col·laboració a la pàgina «La vida cultural» s'inicia amb dos articles centrals, al lloc que sovint ocupa la secció «Breviari crític» de Manuel de Montoliu; Ignasi Agustí ja hi escrivia des d'abans. «L'oferiment provenia de Manuel de Montoliu» (Gatell i Soler, *Martí de Riquer*, p. 66). Començà com una contribució basada en recerca pròpia (**LCV1**), però ben aviat esdevingué una columna força regular amb nom («Lletres d'antany»). La tria de continguts

marca preferències. Hi ha, d'una banda, ressenyes de poesia medieval (la del *Repertori* de Massó i Torrents i l'antologia de Serra-Baldó) i un escoli a la lectura de Jordi de Sant Jordi. De l'altra, trobem una predilecció per la tradició clàssica (analitzant Bernat Metge o Ovidi: **LVC6**, **7** i **9-10**) i les *tre corone*: Dante (**LVC13**), Petrarca (**LVC2**) i Boccaccio (**LVC1** i **12**), sempre mostrant-ne el ressò en les lletres (catalanes) d'antany. El format pot ser enganyós: els textos tenen un peu en l'alta divulgació i un en l'erudició filològica. L'autor hi proposa esmenes i noves fonts (en algun cas amb gran encert: **LVC10**), comenta manuscrits, cita algun document i dades d'inventari, i considera força crítica especialitzada catalana i estrangera. MdR dominava l'obra de Milà i Fontanals, i sens dubte el *Renacimiento clásico* (1889) d'Antoni Rubió i Lluch serví de guia per parlar de textos antics, alguns dels quals encara avui no tenen edició moderna (e. g. les *Transformacions* de Francesc Alegre). Són ja autors catalans tractats amb dilecció Cerverí de Girona, Ramon Llull, Bernat Metge i Jordi de Sant Jordi. Alguns comentaris revelen preocupacions que MdR estudiarà acadèmicament en el futur (e. g. la llengua dels poetes catalans trobadorescos o la de la versió de Dante a càrrec d'Andreu Febrer) i observacions que apareixeran en treballs dels seus deixebles molt més endavant. Aquestes contribucions són obra d'un medievalista professional amb molt bon coneixement de la tradició clàssica i italiana, i gran interès per la poesia medieval i els instruments de la romanística. Les fórmules «Als marges de...» (**LVC7**) i «Un escoli...» (**LVC14**) recorden títols de l'obra crítica de Carles Riba. Algun treball s'incorporà el 1935 al volum *Comentaris crítics* (**II.8**).

La Publicitat

1 04.01.1934; 18.535, 2. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. Una nota al «Somni» de Bernat Metge — El Renaixement a Catalunya [Observa un préstec de sant Jeroni enmig de la diatriba misògina presa del *Corbaccio*, obra que MdR sabia de cor perquè n'estava editant la versió catalana (cf. **LVC1**); l'observació ja formava part de les «Notes sobre Bernat Metge» de 1933 (**II.2**) i es troba en l'anotació definitiva de 1959 (*Obras de Bernat Metge*, p. 301). Proposa un altre paral·lel amb sant Jeroni, desestimat el 1959 pel coneixement de fonts més pròximes.]

2 28.01.1934; 18.556, 2. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. Poemes bretons a Catalunya — Universalitat del català medieval [Recull de fragments medievals i traduccions que demostren la difusió a Catalunya del *roman*, especialment el de la matèria de Bretanya. Apunta que el *Lançalot* català podia procedir d'una versió provençal.]

- 3 18.02.1934; 18.574, 2. Les Lletres i les Arts
Martí de Riquer. «Alguns documents sobre la vida cultural i literària de Carles de Viana» *Per Manuel Cruells (Dins Estudis Universitaris Catalans, 17 (1933) 86-94)* — Els llibres nous
[Destaca els documents que mostren l'interès del príncep per aprendre grec i pel colleccionisme de medalles, que MdR relaciona amb Alfons el Magnànim. Vegeu **LP88**.]
- 4 22.02.1934; 18.577, 2. Les Lletres i les Arts
Martí de Riquer. «O significado da cultura trovadoresca» *per Rodrigues Lapa (Dins el «Boletim da filologia», Lisboa 2 (1933) 1)* — Els llibres nous
[Resum de l'article, contrari a la influència de la mística en l'amor trobadoresc.]
- 5 09.03.1934; 18.590, 2. Les Lletres i les Arts
Martí de Riquer. «El llibre de les dones» — Les obres d'Eiximenis
[Presentació de l'obra i apunts erudits sobre les fonts citades per Eiximenis, els repertoris d'exemples i la fortuna del text.]
- 6 21.03.1934; 18.600, 2. Les Lletres i les Arts
Martí de Riquer. «Franciscanismo de la reina de Aragón doña María de Luna (1396-1406), V – Su privanza con Fray Francisco Eximénez» *per Andres Ivars (Dins l'«Archivo Ibero-Americano», XX, 109-110 (gener-juny, 1933), 259-281)* — Els llibres nous
[Síntesi d'un article que fa desitjar més publicacions del pare Ivars, i observacions pròpies, en especial sobre la llengua dels manuscrits.]
- 7 25.03.1934; 18.604, 2. Les Lletres i les Arts
Martí de Riquer. Bernat Metge i Antoni Canals — Començament de l'humanisme a Catalunya
[Exposa l'evolució de Bernat Metge, destacant-ne el pas per la cúria d'Avinyó i l'accés a la biblioteca papal; apunta l'origen de l'*Apologia* i la seva transformació en *Lo somni*: Metge arriba «al cim de la seva formació clàssica» però «no es pot deseixir del tot» del medievalisme. MdR el considera el primer humanista català situat «en el famós *trecento*». Després ressegueix les versions de Canals fins a la culminació en el *Parlament entre Escipió e Aníbal*, que MdR edità l'any següent (**II.7**). Conclou remarcant la influència de Petrarca en els dos autors catalans.]
- 8 01.04.1934; 18.610, 2. Les Lletres i les Arts
Martí de Riquer. Micer Ferran Valentí — El «quattrocento» a Catalunya
[Presenta la figura de Valentí associada a la d'escriptors catalans en llatí, dona apunts de la seva obra llatina («impossible d'estudiar, sense edicions») i destaca el pròleg a la versió de les *Paradoxes* de Ciceró. També fa esment d'una versió anònima i després traduïda al caste-

lla d'aquesta obra ciceroniana, i la distingeix de la de Valentí col·locant-ne fragments. La crítica posterior ha confirmat aquestes notes.]

- 9** 05.04.1934; 18.613, 2. Les Lletres i les Arts
Martí de Riquer. «Els Trobadors» Text provençal i versió catalana A cura d'A. Serra-Baldó — Els llibres nous

[Explica la necessitat d'aquest volum i en destaca que inclogui el «Vers de la llengua» de Cerverí, encara inèdit, i algunes «subtiletes» de valor filològic. També el ressenyà a **LVC4**.]

- 10** 15.04.1934; 18.622, 2. Les Lletres i les Arts
Martí de Riquer. Elogis d'Eiximenis a Barcelona — Els clàssics catalans

[Glossa dels capítols 23 i 24 del *Dotzè* d'Eiximenis.]

- 11** 19.04.1934; 18.625, 2. Les Lletres i les Arts
Martí de Riquer. Dos elogis dels llibres — S'acosta la diada del llibre

[Es refereix al proemi de l'*Apologia* de Metge i al pròleg de la versió de Canals del *De modo bene uiuendi* (de fet un manlleu de Ricard de Bury, com establí MdR el 1943 a la *Revista de Bibliografia Nacional*, 4, pp. 377-380).]

- 12** 06.05.1934; 18.639, 2. Les Lletres i les Arts
Martí de Riquer. Dues manifestacions de «Macías, el enamorado», en les lletres catalanes — Aspectes literaris

[Tracta dels esments de Macías al «Tant mon voler» de Pere Torroella i al *Somni* de Francesc Alegre.]

- 13** 08.06.1934; 18.666, 2. Les Lletres i les Arts
Martí de Riquer. La nostra literatura vista des de fora — «Història de Catalunya i d'Aragó»

[*A History of Aragon and Catalonia* (1933), d'H. J. Chaytor, ja ressenyada al diari en el seu moment, ara s'ha publicat en versió catalana (Barcelona, Orbis, 1934) i MdR en comenta l'atenció a les lletres catalanes (cap. XVIII i *passim*), justa i molt ben informada, en part gràcies a l'assessorament d'E. Allison Peers i William Entwistle. Hi afegeix unes poques esmenes bibliogràfiques i de contingut. Després la compara amb la *Historia de la literatura española* (1921, reed. 1923 i 1932) de Juan Hurtado y J. de la Serna i Ángel González Palencia, el capítol sobre literatura catalana de la qual és ple d'errades i «omissions imperdonables», com ara la de *Lo somni*. Acaba fent una llista d'estudiosos estrangers que han aclarit qüestions de literatura catalana; també lamenta alguns errors del traductor i critica durament les il·lustracions d'aquesta versió.]

- 14** 10.06.1934; 18.668, 2. Les Lletres i les Arts
Martí de Riquer. «Fra Bernal Boyl, su época y su personalidad» per Carles Martí (L'Havana) — Els llibres nous
[Ressenya d'aquest volum (1932^p) sobre la figura de Bernat de Boïl, que acompanyà Colom en el segon viatge.]
- 15** 16.06.1934; 18.673, 2. Les Lletres i les Arts
Martí de Riquer. «La Història de Catalunya», de Ferran Soldevila — Una obra exemplar
[Valora la intenció del primer volum de l'obra, amb èmfasi en la història política. En destaca l'equanimitat i l'atenció posada a la labor de Jerónimo Zurita. Remarca també l'ús de les fonts historiogràfiques antigues (dels cronistes catalans a Froissart i Valla) i la documentació d'arxiu. Acaba citant Goethe: «cap nació no pot guanyar-se un bon judici en el món fins que no sap judicar-se ella mateixa».]
- 16** 24.06.1934; 18.680, 2. Les Lletres i les Arts
Martí de Riquer. «La Literatura Valenciana» per Francesc Almela i Vives — Els llibres nous
[Crítica del volum (València, Ayuntamiento de Valencia, 1934) perquè estudia la literatura valenciana separada de la catalana, cosa absurda també si fos a l'inrevés. Afegeix una llarga llista de correccions. Vegeu **LP21-23**.]
- 17** 26.06.1934; [18.681], 2. Les Lletres i les Arts
Martí de Riquer. Elogis a Barcelona de Garret — Poetes barcelonins
[Presentació del valor històric del Cariteo, poeta establert a Nàpols que sempre tingué en la memòria el seu origen barceloní; en cita passatges que ho demostren.]
- 18** 30.06.1934; 18.685, 2. Les Lletres i les Arts
Martí de Riquer. El que les lletres espanyoles deuen a les catalanes — Literatura comparada
[Crítica de la visió disgregadora i gens informada de la literatura catalana en alguns manuals en castellà (remet a **LP13**). Tracta llavors de l'aportació catalana a la literatura espanyola, amb especial esment d'Ausiàs March, Joan Boscà, «les dotze versions d'obres clàssiques que els espanyols van fer sobre textos catalans», la figura d'Enric de Villena, Joan Lluís Vives, la influència de Lluïl i Eiximenis. A continuació dedica un paràgraf a la relació entre el *Tirant* i el *Quijote*. Planteja de nou el cas de l'*Espill* i la novel·la picaresca (cf. **LP30**). Acaba afirmant la precedència, a Catalunya, del moviment romàntic i de l'Irrealisme de J. V. Foix. La idea d'aquest article, manifestada en altres de l'època (e. g. **II.4**), perdurà en un treball de 1941 («Relaciones entre la literatura renacentista castellana y la catalana en la Edad Media», *Escorial*, 3, pp. 36-40), en el qual MdR fa llista de les traduccions al castellà a través del català; vegeu Gatell i Soler, *Martí de Riquer*, p. 193.]

19 01.07.1934; 18.686, 2. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. «La Revista» Any XX (gener-juny, 1934) Articles en prosa — Els llibres nous

[Comenta sobretot l'article de Ramon d'Alòs-Moner «Sobre Bartolomeo Gentile Fillamonica, poeta lul·lià», autor d'un poema en el qual «Llull fa el mateix paper que Virgili en la *Commedia* del Dante». Lamenta que d'Alòs-Moner conegui la dada de segona mà, ja que l'única edició de Gentile Fallamonica és raríssima. Avui és una dada sabuda i incorporada a la DB Llull: <http://orbita.bib.ub.edu/llull/complet.asp?5411>]

20 10.07.1934; 18.693, 2. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. Catalunya vista per fra Francesc Eiximenis *pel P. Martí de Barcelona, O. M. Cap. (Extret d'«Estudis Franciscans»)* — Els llibres nous

[Síntesi de l'article. Vegeu **LP24** i **25**.]

21 18.07.1934; 18.699, 2. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. «La Literatura Valenciana» — Els llibres nous

22 19.07.1934; 18.700, 2. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. Continua la resposta a F. Almela i Vives — Els llibres nous

23 20.07.1934; 18.701, 2. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. «La literatura valenciana». Final de la resposta a F. Almela i Vives — Els llibres nous

[Almela i Vives replicà a la ressenya de Mdr (**LP16**) en un article molt detallat sense signatura («Crítica d'una crítica sobre literatura valenciana», LP, 15 de juliol, p. 2), al qual Mdr respon en forma de carta oberta, tan respectuosa com ferma en les conviccions. L'arrel del debat és la qüestió de la llengua: Mdr creu que el volum d'Almela i Vives no fa explícit que la literatura valenciana «cau dintre de la literatura catalana» i no entén per què no s'ha escrit en valencià. La resta de la discussió va passant pels errors observats en la ressenya.]

24 24.07.1934; 18.704, 2. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. Pere el Gran vist per Eiximenis — Els clàssics i la història

[Dante, Desclot, Muntaner i l'anònim del *Curial* lloren el rei pel seu valor guerrer; Eiximenis n'ofereix un altre punt de vista, més humà, i Mdr en glossa les anècdotes reportades a l'estudi del pare Martí de Barcelona (ressenyat a **LP20**), afegint-n'hi alguna.]

25 28.07.1934; 18.708, 2. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. Eiximenis i la geografia política — Aspectes dels clàssics
[Partint encara de l'estudi del pare Martí de Barcelona (**LP20**), tracta del sentit dels termes *Espanya, Castella* i *Catalunya* segons els escriptors medievals. El que s'ha fet amb Eiximenis s'hauria de repetir en el cas de les cròniques, conclou.]

26 31.07.1934; 18.710, 2. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. «Criterion» [gener-juny, 1934; fasc. 35] — Els llibres nous
[Recensió del contingut d'aquest número doble de caràcter filosòfic. Recorda als lectors l'article «El mite de la joventut» de J. V. Foix, aparegut a LP.]

27 04.08.1934; 18.714, 2. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. Joan Fernández d'Heredia — Antecedents de l'humanisme català
[Glossa l'hel·lenisme precoç d'Heredia i com combinava els autors grecs amb «cròniques i historials de marcat segell medieval». Considera que dirigia, més que no redactava, les obres, i això es veu sovint per «les formes aragoneses, de vegades molt catalanitzades, de vegades poc» i per la procedència catalana d'algunes traduccions (Sal·lusti, *Crònica dels reis de Bretanya*, Justí). Detalla després les fonts de la *Gran crònica d'Espanya* i la *Crònica de conqueridors*, aturant-se en el *Llibre dels fets* de Jaume I. Després destaca les versions de Plutarc i n'enumera d'altres, que constituïen la documentació prèvia a les cròniques. Recorda la relació d'Heredia amb Joan I, «del qual fou director de lectures quan era molt jove», i la correspondència llibresca amb el rei i amb Violant de Bar. Acaba subratllant la probable influència d'Heredia en Bernat Metge quan aquest residí uns quants mesos a Avinyó.]

28 11.08.1934; 18.720, 2. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. «Revista de Catalunya» — Tres números
[Article programàtic de política cultural. Celebra la reaparició (abril de 1934) d'aquesta publicació (interrompuda el desembre de 1931): és necessària per a una Catalunya «absolutament conscient de la seva independència cultural» i «de la seva doble tasca, de formació i afirmació internacional». En dóna les pautes a seguir, sense oblidar el rigor científic («els mitjans i elements moderns i internacionals»), abans de detallar el contingut dels tres primers números de la nova etapa (77-79) i anunciar el contingut dels pròxims. La llista de col·laboradors «és encoratjadora», i en selecciona una vintena llarga. «Com a patriotes i com a homes de lletres ens en felicitem», conclou. J. V. Foix dirigí aquesta represa de la revista; MdR hi publicà un assaig d'història literària (**II.4**) i tres notes (**II.17-19**).]

29 12.08.1934; 18.721, 2. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. «Oc» [setembre-desembre 1933] — Els llibres nous

[Índex de continguts dels nùms. 14 i 15 d'aquesta revista bimestral occitana. Per a l'orientació de la revista, vegeu Vinyet Panyella, *Josep Carbonell i Gener (Sitges, 1897-1979). Entre les avantguardes i l'humanisme*, Barcelona, Edicions 62, 2000, pp. 179-184.]

30 14.08.1934; 18.722, 2. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. «Introducción y programa de Literatura española» per *Marcelino Menéndez Pelayo (Cruz y Raya, 1934)* — Els llibres nous

[S'ha trobat i publicat el programa que Menéndez Pelayo presentà a les oposicions a càtedra de la Universitat de Madrid. Mdr recorda que aquest estudiós fou gran defensor de la literatura catalana, com a deixeble de Milà i Fontanals, i subratlla que la consideri «independent i personal». Detalla les lliçons que en tracten i s'oposa a la idea (procedent de Milà) que l'*Espill* de Jaume Roig fos llegit pels autors de la novel·la picaresca espanyola, que té un altre origen, d'acord amb Ludwig Pfandl.]

31 18.08.1934; 18.726, 2. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. Juli Cèsar — La versió de Shakespeare de «Els clàssics del món», I

[Tracta primer de la difusió de Shakespeare en català, lamentant que les traduccions existents siguin exhaurides i destacant-ne les de Magí Morera i Galícia i les de Josep Carner. Per això és lloable que Barcino hagi iniciat la publicació de l'obra completa en la col·lecció ressenyada. El primer volum conté versions de *Juli Cèsar* i *Antoni i Cleopatra*, per C[èsar] A[ugust] Jordana. Mdr analitza la primera, mostrant-ne les fonts, en aquest cas Plutarc, i discutint amb sentit crític la interpretació de Jordana de la figura de Cèsar, «amb el qual l'uneixen llaços no sols d'onomàstica, sinó també de morfologia», diu amb facècia cordial. Segueix a **LP34**. Per a la coneixença entre Mdr i Jordana, vegeu Gatell i Soler, *Martí de Riquer*, p. 64, i cf. **LP62** i **129**. Per a un quadre de les traduccions des de 1874, vegeu Helena Buffery, *Shakespeare en català. Traduir l'imperialisme*, Vic, Eumo, 2010, pp. 283-306.]

32 19.08.1934; 18.727, 2. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. «La Poésie lyrique des Troubadours» per *Alfred Jeanroy [Tolosa-Paris, 1934; 2 volums]*

[Síntesi del primer volum. Segueix a **LP35**.]

33 25.08.1934; 18.733, 2. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. ¿Plagi o refutació? — L'italianisme de Bernat Metge

[Planteja el problema de la traducció a *Lo somni* d'una llarga secció del *Corbaccio* (obra que Mdr coneixia molt bé: cf. **LVCI** i **LP1**) sense citar Boccaccio, a diferència dels manlleus d'altres autors. Això li fa pensar que Metge, de fet, volia refutar la misogínia del *Corbaccio*, com es veu en la resposta a Tirèsies, punt per punt, del llibre IV de *Lo somni*. Ho

confirma l'ús del *De mulieribus claris*: Metge «oposa al Boccaccio antifeminista i grosser el Boccaccio clàssic i llatí». MdR desplegarà aquesta idea en treballs acadèmics posteriors. Aquest article en revela l'origen: oposar-se als crítics italians que han considerat Metge un plagiar; també té interès la reescriptura del darrer paràgraf en reproduir l'article al recull *Comentaris crítics* (II.8), p. 112.]

34 01.09.1934; 18.737, 2. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. Les tragèdies romanes — La versió de Shakespeare de «Els clàssics del món»

[Continua **LP31**, analitzant ara la versió d'*Antoni i Cleopatra*, amb el mateix coneixement de causa i refutant les opinions de Voltaire sobre l'obra.]

35 04.09.1934; 18.739, 2. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. «La Poésie lyrique des Troubadours» per *Alfred Jeanroy* [*Paris-Tolosa, 1934*] — Els llibres nous

[Continua **LP32** amb la síntesi del segon volum.]

36 05.09.1934; 18.740, 2. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. «Jordi de Sant Jordi» (*Selección, traducción y notas por Félix Ros*) [*«Cruz y Raya», núm 16; juliol 1934*] — Els llibres nous

[«Amb una alegria que no podem dissimular», celebra la presentació al públic castellà de Jordi de Sant Jordi, poeta influent «en una generació moderna dels actuals poetes catalans» (cf. **LP51**) però encara massa desconegut. El treball de Félix Ros consta d'una introducció i la traducció de quatre poesies (XI, IX, IV i XV de les edicions actuals). MdR desitjaria que la selecció s'ampliés en el futur, i fa algunes observacions a la versió castellana. L'aportació tingué ressò en el seu cercle: per exemple, la comentà àmpliament Joan Teixidor (LP, 26 de setembre de 1934, p. 2). Per a l'activitat de Félix Ros, vegeu l'índex de noms de Mengual, *A dos tintas*, i més avall, **M1-2**; cf. Gatell i Soler, *Martí de Riquer*, pp. 179-180.]

37 15.09.1934; 18.749, 2. Lletres, sons, imatges...

Martí de Riquer. Transcendència literària de la mort de Joan I — Història

[Tracta de la mort del rei i el seu efecte en el *Viatge al Purgatori de Sant Patrici* de Ramon de Perellós (havent llegit l'edició de Miquel i Planas) i en *Lo somni*.]

38 15.09.1934; 18.749, 2. Lletres, sons, imatges...

Martí de Riquer. «Revista de Catalunya» Núm. 80 (juliol, 1934) — Els llibres nous

[Continua **LP28**, ressenyant el núm. 80 de la revista, de contingut polític en general, i destacant-ne l'article de Joan Teixidor sobre Joan Salvat-Papasseit.]

39 20.09.1934; 18.753, 2. Lletres, sons, imatges...

Martí de Riquer. «La tradició de la santedat del Príncep de Viana» per Josep M. Font i Rius (Dins «*La Paraula Cristiana*» Setembre 1934) — Els llibres nous

[Ressenya elogiosa per l'aportació documental, en especial sobre el plet per a la canonització del príncep presentat a Roma.]

[El 12 d'octubre de 1934 *La Publicitat* és suspesa. Del 4 de novembre al 31 de desembre la capçalera diària és substituïda per la de *Mirador*. L'1 de gener de 1935 torna a sortir amb el títol de *La Publicitat*.]

40 07.11.1934; 302, 2. Mirador de les Arts

Martí de Riquer. «Dal Decamerone al Don Chisciotte» per Giovanni Papini [«*Nuova Antologia*», núm. 1500, 16 set. 1934-XII] — Els llibres nous

[Ressenya aquest treball per la importància que té estudiar les fonts italianes de Cervantes.]

41 08.11.1934; 303, 2. Mirador del Cinema

Martí de Riquer. Lul·lisme, I — Ara i adés

[En ocasió del setè centenari del naixement de Lluïl *La Paraula Cristiana* li dedicà el número d'octubre de 1934. Mdr comenta els treballs d'Antoni Rubió i Lluch (<http://orbita.bib.ub.edu/llull/complet.asp?2261>), Salvador Galmés (<http://orbita.bib.ub.edu/llull/complet.asp?1703>), Ramon d'Alòs-Moner (<http://orbita.bib.ub.edu/llull/complet.asp?1122>) i E. Allison Peers (<http://orbita.bib.ub.edu/llull/complet.asp?1498>).]

42 11.11.1934; 306, 2. Mirador del Teatre

Martí de Riquer. Sant Vicenç Ferrer: «*Sermons*», II per Josep Sanchis Sivera, *prvra* (*Els Nostres Clàssics*, col. B, vol. 5) — Els llibres nous

[Glossa la figura del predicador i considera l'edició «impecable».]

43 13.11.1934; 307, 2. Mirador de les Lletres

Martí de Riquer. Lul·lisme, II — Ara i adés

[Continua la glossa de l'article d'E. Allison Peers a *La Paraula Cristiana* d'octubre de 1934 (<http://orbita.bib.ub.edu/llull/complet.asp?1498>), reprenent **LP41**, amb especial atenció al vessant místic de Lluïl. També comenta el treball de Giovanni Maria Bertini indicat a: <http://orbita.bib.ub.edu/llull/complet.asp?2230>.]

- 44** 16.11.1934; 310, 2. Mirador de les Lletres
Martí de Riquer. «Beat Ramon Llull: Art Breu» (*Versió catalana explicada i adaptada al lector modern per Mossèn Joan Avinyó prevere*) — Els llibres nous
[Aquest llibre (<http://orbita.bib.ub.edu/llull/complet.asp?1928>) publicat en ocasió del centenari lul·lià posa en primer terme l'Art de Ramon Llull. MdR es mostra molt atent al vessant teologicocientífic del beat.]
- 45** 21.11.1934; 314, 2. Mirador de les Arts
Martí de Riquer. Lul·lisme, III — Ara i adés
[*Estudis Franciscans* dedica un número monogràfic (juliol-desembre de 1934) a Ramon Llull en ocasió del setè centenari del seu naixement. Glossa de l'article de Joaquim Carre-ras Artau (<http://orbita.bib.ub.edu/llull/complet.asp?2357>), que tracta de Nicolau Eimeric, Tomàs Le Myésier i Jean Gerson amb relació als orígens del lul·lisme.]
- 46** 30.11.1934; 322, 2. Mirador de les Lletres
Martí de Riquer. «Los sonetos amorosos de Camoens». Los sonetos amorosos de Camoens per José María de Cossío («Cruz y Raya»; octubre de 1934) — Els llibres nous
[Ressenya centrada en el petrarquisme i el neoplatonisme del poeta portuguès. Per a la relació de MdR amb Cossío, vegeu Gatell i Soler, *Martí de Riquer*, p. 118.]
- 47** 13.12.1934; 333, 2. Mirador del Cinema
Martí de Riquer. «El simbolisme patriòtic a través de les capçaleres dels periòdics re-naixentistes» per J. M. Miquel i Vergés («Revista de Catalunya», 81) — Els llibres nous
[Continua la sèrie iniciada a **LP28** i **38**. L'autor del treball ha esdevingut una autoritat en la història de la «nostra renaixença literària». El repàs dels periòdics vuitcentistes porta a admirar el sacrifici d'uns homes que anaven contra corrent pel fet d'escriure en català, en-cara que les obres puguin ser sovint mancades «de valor i de gràcia». MdR i Miquel i Vergés col·laboraren en una *Antologia general de la poesia catalana* (**II.13**).]
- 48** 23.12.1934; 342, 2. Mirador del Teatre
Martí de Riquer. «Lul·lisme, IV» — Ara i adés
[Continua la glossa d'*Estudis Franciscans* (**LP45**). Menciona els noms d'alguns col·laboradors estrangers i comenta el treball de Salvador Galmés, *Dinamisme de Ramon Llull* (<http://orbita.bib.ub.edu/llull/complet.asp?1967>). MdR n'aprova les conclusions quan Gal-més diu que Llull representa «la sublimació del caràcter català» perquè va ser «tossut, im-perialista, nòmada i cosmopolita».]

[*La Publicitat* recupera la seva capçalera.]

49 01.01.1935; 18.770, 4. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. «L'Espanya de Carles III» Extret de les Memòries de J. J. Casanova de Seingalt. Traducció de Carles Capdevila (Biblioteca Univers, vol. 32) — Els llibres nous

[Explica que Rossend Llates, en una «bellíssima conferència», destacà l'interès, per a l'Espanya i la Catalunya del segle XVIII, dels capítols de les *Memòries* de Casanova que ara s'han traduït en una col·lecció que ja havia publicat la versió d'un altre extret (*La meua fugida dels ploms*, trad. de Just Cabot). Lloa la vivor de la traducció d'aquesta vida formidable i l'humor de Casanova, que fa «observacions divertidíssimes» en el seu pas per Madrid, València i Barcelona.]

50 03.01.1935; 18.772, 4. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. L'historiador Bernat Boades

[Descripció del segon volum dels *Feyts d'armes* de Bernat Boades, publicat a Els Nostres Clàssics. En aquell moment encara es creia que el text era medieval i no una falsificació del segle XVII obra de Joan Gaspar Roig i Jalpí.]

51 05.01.1935; 18.774, 4. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. «Jordi de Sant Jordi» (*Col·lecció «Els Nostres Poetes»*) — Acaba de sortir...

[Reproducció, a manera d'anunci, d'un fragment del pròleg de l'edició (**II.9**), el qual tracta de la fortuna medieval de Jordi de Sant Jordi i la seva influència en poetes moderns, en especial Carles Riba; el pròleg imprès no tocà aquest aspecte.]

52 09.01.1935; 18.777, 4. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. «Resum de Literatura anglesa» per C. A. Jordana [*Col·lecció Popular Barcino, vol. 106*] — Un llibre cada dia

[L'opuscle pertany a la sèrie de resums publicats per Barcino (com el de literatura grega i llatina de Carles Riba, el de literatura catalana de Nicolau d'Olwer o el de literatura russa d'Artur Perucho): és un manual divulgatiu (abraça de l'època de Chaucer als autors vivents, dels quals només és tractat G. B. Shaw), clar i precís. MDR destaca el coneixement de l'anglès de C. A. Jordana, traductor de Shakespeare (versions ressenyades a **LP31** i **34**).

53 12.01.1935; 18.780, 4. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. La tasca de les grans editorials catalanes: l'Editorial Barcino

[En nota al títol, s'indica que aquest és el primer article d'una sèrie de reportatges sobre «totes les empreses de llibres i revistes catalans». Lloança dels deu anys d'activitat editorial de Barcino, definible pel primer volum (*Lo somni*, a Els Nostres Clàssics) i l'últim (la reedició de *La nacionalitat catalana* de Prat de la Riba, a la Col·lecció Popular Barcino), i presidida per la perfecció tipogràfica i la correcció acurada. La col·lecció més «remarcable»

és Enciclopèdia Catalana: en dona exemples, subratllant el valor de *L'expansió de Catalunya a la Mediterrània oriental* de Lluís Nicolau d'Olwer. Després fa atenció a la Col·lecció Sant Jordi, la Col·lecció Popular Barcino, de gran poder divulgatiu («Quants catalans hem après la nostra gramàtica en els manualets de Pompeu Fabra i els dos insignes filòlegs que firmen Jeroni Marvà!»), Els Nostres Clàssics («la més important publicació dels nostres autors antics», amb edicions «pulcres») i Els Clàssics del Món, que està divulgant Molière, Shakespeare i Mistral en versions de qualitat literària. Acaba recordant l'obra pedagògica de l'editorial, que imprimeix manuals escolars, en particular per aprendre català i a redactar cartes i documents, i per a la iniciació literària.]

54 16.01.1935; 18.783, 4. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. «Poesies d'Ausias March» *Selecció, pròleg, glossari i notes per Enric Navarro i Borràs* («L'Estel». València) — Un llibre cada dia

[Faltava una antologia manual d'Ausiàs March, ja exhaurida la de Nicolau d'Olwer: el volum ressenyat és oportú i reeixit. A continuació, LP en reproduïx alguns fragments. Enric Navarro era un dels membres més destacats de la revista valenciana *La República de les Lletres* (1934-1936); MDR la seguia i hi publicà un assaig al darrer número (**RLI**).]

55 18.01.1935; 18.785, 4. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. La tasca de les editorials catalanes: Publicacions de «La Revista»

[Continua la sèrie de reportatges sobre editorials catalanes (**LP53**). El valor d'aquestes publicacions dirigides per Josep M. López-Picó s'observa en la diversitat del catàleg, amb obres de producció directa, traduccions i estudis d'especialitat variada. Destaquen les col·leccions Lírics Mundials (en la qual hi ha *Venus i Adonis* de Shakespeare, per Magí Morera i Galícia, o les *Odes* de Keats, per Marià Manent) i Escrits Polítics, amb «l'obra interessantíssima» d'Enric Prat de la Riba *Per la llengua catalana*, i *La victòria del catalanisme*, de Narcís Vedaguer i Callís, vista com «un veritable honor» per a l'editorial, «si considerem com és d'injusta la poca importància o indiferència que es té per aquest gran patrici.»]

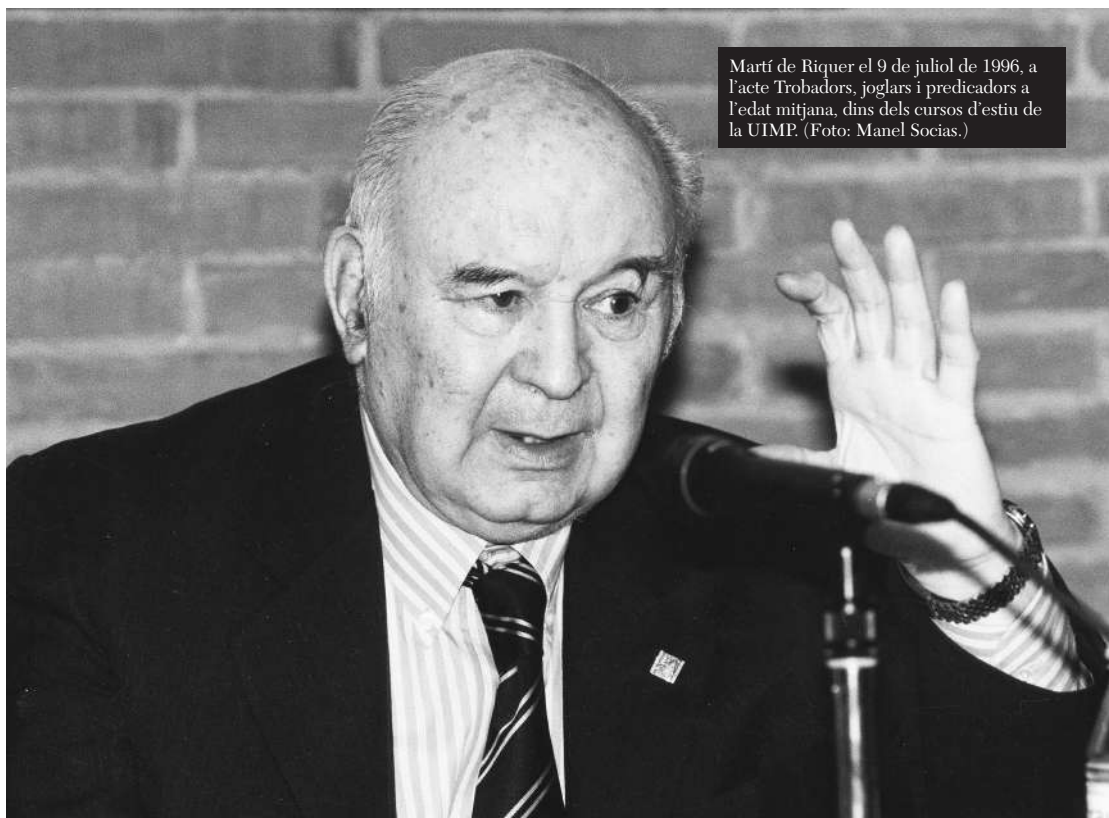
56 25.01.1935; 18.791, 4. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. Les Editorials Catalanes, la «Biblioteca Univers»

[Elogi de la tasca del director, Carles Soldevila, que s'esmerça a incorporar obres cabdals de la literatura universal a la cultura catalana, des de l'època grega, amb *Dafnis i Cloe* de Longus, a la Itàlia del Renaixement, amb el *Romeu i Julieta* de Bandello, i, passant pel *Càndid* de Voltaire, fins als escriptors contemporanis, així *Els silencis del coronel Bramble*, d'André Maurois. El mèrit de la col·lecció rau en l'excel·lència de les versions, obra del mateix Soldevila, Alavedra, Capdevila, Cabot, Jordana i Farran i Mayoral, entre d'altres.]

Martí de Riquer treballant al seu despatx del carrer Rosari, als anys vuitanta.

Martí de Riquer el 9 de juliol de 1996, a l'acte 'Trobadors, joglars i predicadors a l'edat mitjana', dins dels cursos d'estiu de la UIMP. (Foto: Manel Socías.)

- 57** 02.02.1935; 18.798, 4. Les Lletres i les Arts
Martí de Riquer. «Fray Luis de León. Páginas escogidas. – Selección y notas de Luys Santa Marina» [*Lluís Miracle, Barcelona*] — Un llibre cada dia
[Resseña de l'antologia, centrada en la prosa i adreçada a un públic de cultura mitjana que no coneix prou aquest aspecte de Fray Luis. Per a la figura de Santa Marina, que guiava la tertúlia del Lyon d'Or i col·laborava estretament amb Félix Ros (cf. **LP36**), vegeu Mengual, *A dos tintas*, esp. pp. 32-43, i Gatell i Soler, *Martí de Riquer*, pp. 118, 186, 191 i *passim*.]
- 58** 06.02.1935; 18.801, 4. Les Lletres i les Arts
Martí de Riquer. Jacme, Pere i Arnau March
[Descripció de les obres contingudes al volum *Les cobles de Jacme, Pere i Arnau March* (1934), a cura d'Amadeu Pagès.]
- 59** 08.02.1935; 18.803, 4. Les Lletres i les Arts
Martí de Riquer. «Almanac de les Lletres» (Mallorca, 1935)
[Resseña del volum, divers i desigual. MDR en destaca una poesia de Bartomeu Rosselló-Pòrcel i traduccions de textos clàssics.]
- 60** 12.02.1935; 18.806, 4. Les Lletres i les Arts
Martí de Riquer. El «Llibre de Meravelles», de Ramon Llull
[Comenta l'edició de Galmés publicada a *Els Nostres Clàssics*, descrivint-ne el contingut i fent observacions sobre l'estil (<http://orbita.bib.ub.edu/llull/complet.asp?1878>).]
- 61** 22.02.1935; 18.815, 4. Les Lletres i les Arts
Martí de Riquer. Les grans editorials catalanes: «Edicions Proa»
[Aquest reportatge (cf. **LP53**) repassa la trajectòria de Proa remarcant que el gruix d'edicions consisteix en traduccions de novel·la estrangera («el primer esforç seriós i digne per a la incorporació de les novel·les més importants dels temps moderns a la nostra literatura»). Destaca la versió feta directament del rus per Andreu Nin (se sobreentén, *Crim i càstig*, de Dostoievski, de 1929), les de Dickens de Josep Carner («d'un valor insuperable i d'una gràcia i d'un bon gust poc comuns»), la de Proust per Bofill i Ferro i «les pulcres i fidelíssimes» de C. A. Jordana (Meredith). Valora especialment l'exemple de Proa per la difusió d'obres de joves escriptors catalans, com ara la que té a punt de publicar Sebastià Juan Arbó, *Camins de nit*, «que esperem amb impaciència». Aquesta novel·la optava al Premi Crexells (vegeu **M30**). Per a l'editorial, vegeu Manuel Llanas, «La primera etapa d'Edicions Proa (1928-1939): una aproximació», *Carrer dels Arbres*, 14 (desembre de 2003), pp. 43-52.]

62 05.03.1935; 18.824, 4. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. «El Mahabarata» *Adaptació de C. A. Jordana* [*Col·lecció Popular Barcino*, 112] — Un llibre cada dia

[Glossa l'aportació de Jordana, «una autoritat en la divulgació de les literatures orientals» per les seves versions anteriors (*Ramaiana* i poesia de Kalidasa) i el curset que està impartint a l'Ateneu Polytechnicum. Descriu aquesta selecció de fragments, extrets del nucli primitiu de l'epopeia abans no s'hi incorporessin addicions, com s'esdevingué en els poemes homèrics. Conclou afirmant que, ara que ja hi ha aquestes edicions populars, convindria tenir-ne de completes i amb caràcter científic, tal com es fa amb els clàssics grecollatins.]

63 10.03.1935; 18.829, 4. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. «Shakespeare en la literatura espanyola» *per Alfons Par* — Un llibre cada dia

[Descripció general d'aquests dos volums, de 1935, i ressenya de les pàgines relatives a la fortuna de Shakespeare en la literatura catalana de Víctor Balaguer ençà. Hi ha un testimoni curiós: «D'aquest mateix [1898] data una famosa adaptació del *Hamlet* a l'escena catòlica, que jo recordo, encara, haver vist representada, en la qual han estat substituïdes totes les dones (la reina, Ofèlia) i és curiosíssim que en la representació teatral, organitzada pel príncep, els comedians parlen en castellà! L'autor d'aquesta adaptació, que mantingué l'incògnit, és el P. Gaietà Soler.» De les edicions impreses per E. Domènech entre 1907 i 1910, diu: «Tots recordem aquelles edicions allargassades, en paper dolent, que encara es troben a les llibreries de vell.» Fa atenció especial al paper de les traduccions i comentaris de Magí Morera i Galícia (oncle de la mare de Mdr), com en articles anteriors (**Iuv6** i **LP31** i **55**; cf. **RV3**).]

64 14.03.1935; 18.832, 4. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. Les publicacions de l'Editorial «Alpha» — Les editorials catalanes

[Valora el rigor científic comú a la varietat de publicacions. Descriu amb detall l'obra de la Fundació Bernat Metge, i subratlla la qualitat literària de les versions de Carles Riba, la d'Èsquil en particular, i les de Marçal Olivari i Joan Petit; encara hi afegeix els estudis, com la *Miscel·lània Crexells* i un volum de Joan Estelrich en preparació. Després s'ocupa de la Fundació Bíblica Catalana, de la *Història de Catalunya* de Ferran Soldevila (cf. **LP15**) i del *Repertori* de Jaume Massó i Torrents (cf. **LVC3**, **5**, **8** i **11**).]

65 23.03.1935; 18.840, 4. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. «La poesía arábigo-andaluza y su influencia» *per Angel González-Palencia* — Un llibre cada dia

[Recensió de l'article publicat a la *Revista Hispánica Moderna*, II.1, de 1935, que comenta aspectes de la tesi de Julián Ribera sobre la influència àrab en la lírica dels trobadors, la qual no és admesa «per alguns romanistes competents» com ara Alfred Jeanroy.]

66 28.03.1935; 18.844, 4. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. Pere Serafi

[Comentari d'una antologia de Pere Serafi, a cura de Joan Teixidor, quart volum de la col·lecció *Els Nostres Poetes* i segon de «la secció d'autors clàssics», que dirigia MDR (vegeu **II.9**). Serafi no és interessant pel seu valor poètic, migrat, sinó com a mostra de la influència de Boscà en la versificació i els conceptes; ho il·lustra comparant passatges de Boscán [de CXXXIVb] amb el *Capítol moral* de Serafi. Després recorda la influència d'Ausiàs March: cita el cèlebre «Puix vostre cant, gentil senyora mia» de Serafi, que esmenta el poeta valencià, i n'indica la petjada als sonets «Vull començar ab veu d'Amor quexosa» i «Ogen aquells que vera amor los tira». Elogia la introducció de Teixidor, que ha aclarit dades biogràfiques de Serafi, i aprofita per desitjar que s'estudiï l'obra de Joan Pujol de Mataró, també imitador de March i autor d'un poema èpic sobre la batalla de Lepant. Vegeu l'índex del volum *Comentaris crítics* al final d'aquest catàleg.]

67 31.03.1935; 18.847, 4. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. «Crítica menor» per Joan Torrendell [Ed. Tor. – Buenos Aires. – 1934] — Un llibre cada dia

[Presenta la figura d'aquest crític català, que ha residit a Montevideo i Buenos Aires i es dedica al moviment literari sud-americà amb articles que incorporen cites de pensadors i assaïgistes com ara Jaume Balmes, Xènius (Eugeni d'Ors) o el pare Miquel d'Esplugues.]

68 03.04.1935; 18.849, 3. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. Sor Isabel de Villena

[La *Vita Christi* d'Isabel de Villena és l'única obra catalana important escrita per una dona en temps de la literatura antiga, fet que contrasta amb el cas francès, que compta amb figures com Maria de França i Cristina de Pisan. MDR ho justifica afirmant que la «reintegració social —i, per tant, de la dona— fou un guany del Renaixement, si bé és cert que hi hagueren dones medievals, per exemple de la família reial, d'«esperit cultivadíssim, que es lliuraven a les lectures més subtils» i protegiren escriptors. (Vegeu també **QPI**.) Després traça el perfil biogràfic de sor Isabel, amb esment de la llegenda de la seva elecció com a abadessa, i documenta amb detall la seva reputació entre els escriptors valencians de l'època. Finalment glossa la *Vita Christi*, subratllant-ne la intenció, les fonts patristiques, alguna cita clàssica i la part dedicada als àngels, en sintonia amb els tractats d'Eiximenis i Jean Gerson.]

69 09.04.1935; 18.854, 4. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. La tasca de les editorials catalanes: els «Quaderns Literaris»

[Penúltim reportatge de la sèrie iniciada amb **LP53**. L'empresa de Josep Janés posa a l'abast del gran públic, setmanalment i sense interrupció, obres mestres de la literatura universal, formant-lo literàriament i fidelitzant-lo en català. També és important l'aportació d'obres originals catalanes i de traduccions ja publicades anteriorment (algunes «totalment

introbables» i d'altres posades al dia, precisa Mdr en fer-ne llista), i, encara, la reedició de novel·les catalanes, la publicació d'obres inèdites (e. g. *La ciutat maleïda*, de Sebastià Juan Arbó) i de noves traduccions, entre les quals figura la versió de Mdr del *Viatge a la lluna*, de Cyrano de Bergerac (II.6). Segons la llista de llibres en preparació en aquest número 25 de Quaderns Literaris, Mdr projectava dues traduccions més: *La vida nova*, de Dante Alighieri, i *La pobra gent*, de Dostoievski, aquesta darrera en col·laboració amb Nicolau Ivànovix de Hartong; cf. Berta Vilaginés i Xus Ugarte, s. v. «Riquer i Morera, Martí de», dins *Diccionari de la traducció catalana*, dir. Montserrat Bacardí i Pilar Godayol, Vic, Eumo, 2011. La versió de Dante aviat desapareix d'aquests anuncis, però la de Dostoievski encara s'hi manté el 1935, i en volums d'aquest any (e. g. núm. 55) i de 1936 s'anuncia també la traducció de *Napoleó*, de Stendhal. Sobre Janés i els Quaderns Literaris, vegeu Jacqueline Hurtley, *Josep Janés. El combat per la cultura*, Barcelona, Curial, 1986, pp. 128-145, i Mengual, *A dos tintas*, pp. 73-86.]

70 16.04.1935; 18.860, 4. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. «Els barbarismes» Guia de depuració del lèxic català *per Bernat Montsià* [*Col·lecció Popular Barcino*, n. 115. 1935] — Un llibre cada dia

[Ressenya d'aquest manual, signat amb pseudònim per C. A. Jordana, precedida de consideracions històriques sobre la depuració del lèxic català.]

71 20.04.1935; 18.864, 4. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. Dos nous volums d'Aulus Gel·li i Plutarc

[Llarga ressenya de dos volums de la Fundació Bernat Metge: el segon de les *Nits àtiques* (trad. de Cebrià Montserrat) i el sisè de les *Vides paral·leles* (trad. de Carles Riba). Explica la substància de la primera obra, i en destaca passatges amb detall, sobretot l'anècdota de Protàgores i l'enginyosa resposta d'Evatle. Del volum de *Vides*, en subratlla l'interès polític i la humanitat de Foció i Brutus, amb dimensió moral, d'acord amb el pròleg de Riba. Un apunt final diu que això s'aplicaria al *Juli Cèsar* shakespearà, «cosa que donaria matèria per estendre'ns massa» (cf. LP31).]

72 23.04.1935; 18.866, 4. Avui, diada del llibre

Martí de Riquer. «La pena de mort a Girona (segles XVIII i XIX)» *per Carles Rahola* (Girona 1934) — Els llibres nous

[Notícia del volum i resum del contingut.]

73 26.04.1935; 18.869, 4. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. Els poemes escèptics en la nostra literatura medieval [1]

[Tracta del poema *Fortuna e Prudència* de Bernat Metge, centrant-se en el tema de Fortuna (cf. **QP2**) i les seves fonts: Boeci, Alà de Lilla, Jean de Meun, Simund de Freine, Pierre de la Broce. Remarca el caràcter medieval de l'obra i l'escepticisme, que esdevé «escèptico-renaixentista» a *Lo somni*, «posat en la mateixa posició però amb un altre punt de vista». Continua a **LP77**.]

74 07.05.1935; 18.877, 4. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. La tasca de les editorials catalanes: Les «Monografies Mèdiques»

[Acaba el repàs de les editorials catalanes començat a **LP53**. Explica el valor de la divulgació mèdica en català des d'una perspectiva nacional i comenta el llibre de Jeroni Moragues, *Evolució sexual de l'infant*, d'orientació psicoanalítica. Nòmina de metges catalans implicats en l'empresa.]

75 21.05.1935; 18.889, 4. El XIIIe Congrés Internacional de P. E. N. Clubs

Martí de Riquer. Esquema de la literatura catalana clàssica

[Brevíssima presentació de la història de la literatura catalana fins al segle XV. Al costat hi ha la de Miquel i Vergés sobre la Renaixença. Amb H. G. Wells, presidí aquest congrés Pompeu Fabra, i J. V. Foix hi tingué un paper destacat; per a la participació de MdR, vegeu Gatell i Soler, *Martí de Riquer*, p. 83.]

76 23.05.1935; 18.891, 4. El XIIIe Congrés Internacional de P. E. N. Clubs

Martí de Riquer. «Humor muntanyenc» per V. E. Garcia-Maria [*Barcelona. Impremta Bayer germans i Ca.* 1935] — Un llibre cada dia

[Notícia d'aquest volum escrit amb dignitat literària i capacitat d'observació, d'acord amb una tradició humorística que ve de Robert Robert, autor molt ben valorat per MdR (**LP126** i **M12**). El primer pròleg, de J. Díaz Duque, en castellà i fet a l'estil de la *gregueria*, sobta en comparar-lo amb la senzillesa del text català. El segon pròleg, també en castellà, fa desitjar a MdR que no hi hagués pròlegs d'aquesta mena, que donen als llibres catalans «un to provincial molt desagradable».]

77 26.05.1935; 18.894, 4. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. Els poemes escèptics en la nostra literatura medieval [2]

[Continua **LP73**, comentant el *Sermó* de Bernat Metge i el *Llibre de bons amonestaments* d'Anselm Turmeda. Del primer destaca els versos «Siats de natura d'anguila / en quant fares» d'acord amb una conferència de Marçal Olivari, no impresa, i desplega la idea que, més enllà de la facècia, el text de Metge s'ha de llegir al costat del *Llibre de Fortuna e Prudència* i fins i tot de *Lo somni*. Glossa la figura de Turmeda i recorda la font principal de l'obra (*La dottrina dello Schiavo di Bari*) per destacar un fragment que no en depèn (l'«Elogi dels

diners»): la burla del papa de Roma simoníac s'entén en el context del Cisma, conclou. Els dos textos comentats tenen protagonisme en l'*Antologia* catalogada més avall (II.13).]

78 01.06.1935; 18.899, 6. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. «Fénix» *revista del Tricentenario de Lope de Vega, Madrid* — Un llibre cada dia

[Notícia d'una de les iniciatives més interessants de l'any del tricentenari del «gran clàssic castellà», les comèdies del qual s'estan representant «en alguns teatres de la República». La miscel·lània conté aportacions originals.]

79 11.06.1935; 18.907, 4. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. Ramon Llull: «Llibre d'Amic i Amat» versió i anotació de R. Aramon i Serra (*Col·lecció Popular Barcino, vol. 117*) — Els llibres nous

[Elogi de la tasca de l'Editorial Barcino amb Els Nostres Clàssics i també amb la Col·lecció Popular Barcino de textos modernitzats, com el que presenta molt elogiosament (<http://orbita.bib.ub.edu/llull/complet.asp?1870>). Destaca la dimensió mística de Llull.]

80 15.06.1935; 18.911, 4. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. «La comèdia de la glòria d'amor», de fra Rocabertí, I

81 20.06.1935; 18.915, 4. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. «La comèdia de la glòria d'amor», de fra Rocabertí, II

[Aquesta obra, diu MdR, és «imprescindible» per a l'estudi de la influència italiana en la poesia catalana. Primer apunta algunes dades de l'autor, que mantingué correspondència literària amb Pere Torroella, i ressegueix l'argument del text, fet llista dels amadors que hi van apareixent i remarcant la influència de la *Commedia* de Dante. Després en detalla altres fonts: els *Trionfi* de Petrarca, obres del Boccaccio vulgar (i potser el *De claris mulieribus*), i obres franceses i castellanques (Santillana i el *Libro de virtuosas e claras mugeres* d'Álvaro de Luna), a més dels trobadors. L'obra es pot comparar amb el «Tant mon voler» de Torroella i pertany a una època d'italianització, que cristal·litza en el *Curial* i en poesia «es manté estantís, en espera d'un gran poeta, que vindrà, certament, però no en llengua catalana». Es deu referir a Boscán.]

82 27.06.1935; 18.921, 4. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. «Miscel·lània Finke»

[Comença amb consideracions sobre la utilitat de les miscel·lànies d'homenatge, com aquesta (*Analecta Sacra Tarraconensis*, 1935), que permeten rastrejar l'escola i els mètodes de l'homenatjat, i recorda les dedicades a Adolf Mussafia, Carlo Pascal, Alfred Jeanroy, el cardenal Ehrle, Menéndez Pidal, Prat de la Riba i Joan Crexells. Glossa després la figura de Heinrich Finke, recentment investit doctor *honoris causa* per la Universitat Autònoma

de Barcelona, esmentant-ne alguns treballs i citant el testimoni d'un llibre de viatges, de 1928, en què parlava de la vivor del català a Perpinyà. Finalment, fa la llista del contingut de l'homenatge, que incorpora 128 documents inèdits d'entre 1163 i 1591, compta MdR amb complaença.]

83 04.07.1935; 18.927, 4. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. Un repertori lul·lià de Mossèn Joan Avinyó

[Descriu el volum *Les obres autèntiques del Beat Ramon Llull. Repertori bibliogràfic*, de 1935 (<http://orbita.bib.ub.edu/llull/complet.asp?215>), i remarca la vastitud i la grandesa de l'obra de Llull.]

84 10.07.1935; 18.932, 4. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. «Miscel·lània lul·liana» (*Barcelona*, 1935) — Un llibre cada dia

[Comenta el segon volum de la «Miscel·lània Lul·liana» que la revista *Estudis Franciscans* dedicà al beat i remet als comentaris de **LP45** i **48**. Destaca l'edició del *Llibre de consolació d'ermità* de Margot Sponer (<http://orbita.bib.ub.edu/llull/complet.asp?1876>) i les col·laboracions d'Eugen Wohlhaupter (<http://orbita.bib.ub.edu/llull/complet.asp?1858>) i Francesc de Borja Moll (<http://orbita.bib.ub.edu/llull/complet.asp?1704>).]

85 12.07.1935; 18.934, 4. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. El desafiament de Bordeus de Pere el Gran i la seva transcendència literària

[Ha aparegut un volum de la Col·lecció Popular Barcino que divulga els capítols de la *Crònica* de Desclot sobre l'enfrontament cavalleresc entre Pere el Gran i Carles d'Anjou. MdR glossa el perfil cavalleresc del rei Pere amb citacions de Bartolomeo da Neocastro, Eiximenis, Dante i el *Curial e Güelfa*. També esmenta el conte 7.10 del *Decameró*, en què Boccaccio recull una anècdota galant que deixa molt bé Pere II: el rei troba marit per a una donzella de Messina que s'havia enamorat d'ell i es deixava morir de pena. L'alçada excepcional, que compartia amb el seu pare Jaume I, també juga un paper en la fama que adquirí Pere el Gran. MdR promet explicar que el prestigi del rei arribà fins al teatre de Shakespeare (**LP92**).]

86 25.07.1935; 18.945, 4. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. «La personalitat valenciana en el Museu històric de la ciutat» per Miquel Duran de València [*València*, «*La República de les Lletres*» 1935]

[Elogi de la revista i ressenya d'aquest llibre de to patriòtic. L'autor del volum col·laborà en l'Editorial Barcino (cf. **LP123**).]

87 30.07.1935; 18.949, 4. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. «Oc» (Núm. 16-17. – Tolosa) — Un llibre cada dia

[Descripció del volum doble de la revista, dedicat a la memòria de Francesc Macià: retrat de la seva figura, elogi fúnebre de Ventura Gassol i diversos articles. La part ordinària conté textos sobre política i llengua d'estudiosos occitans i catalans, incloent-hi el manifest de 1934 que afirmava la distinció entre occità i català.]

88 17.08.1935; 18.965, 4. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. Una monografia sobre el Príncep de Viana

[Recensió del volum de Manuel Cruells (Barcino, 1935; Col·lecció Popular Barcino, 121), company de Mdr al diari. El resum biogràfic aporta dades noves. Tant el biògraf com Mdr s'interessen pels motius personals que provocaren algunes reaccions psicològiques del príncep, com ara el desig de fer-se frare. Política i psicologia a banda, el volum destaca per la part literària: esment concret de les obres del príncep i dades sobre la seva relació amb Teodoro Gaza i Angelo Decembrio. Dissortadament, conclou Mdr, manquen edicions modernes i solvents que permetin l'estudi d'aquesta figura més renaixentista que la d'Enric de Villena: el príncep fou «un diletant d'una cultura envejable, selecta i digna».]

89 04.09.1935; 18.980, 4. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. Els historiadors valencians davant la nostra historiografia

[Discuteix una tesi del discurs de recepció de V. Genovès en el Centre de Cultura Valenciana (*Problemes metodològics de la historiografia valenciana*, 1935), contrària a una interpretació historiogràfica que segueixi tant el criteri del «nacionalisme de l'antic regne» com el del «nacionalisme pan-catalanista o occità». Mdr argumenta, primer, que la història valenciana s'ha d'entendre des de l'etapa medieval; en segon lloc, després de dir que la conjunció equiparativa o no hi ha de ser, nega que el Compromís de Casp, per mal vist que sigui al Principat, tingui res a veure amb la puixança de València al segle XV, la qual també hauria pogut existir amb una dinastia catalana.]

90 05.09.1935; 18.981, 4. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. «Breu estudi crític del filòsof català Ramon Sibiuda» per M. Joan Avinyó — Un llibre cada dia

[Dóna la benvinguda a l'estat de la qüestió sobre Sibiuda (escrit també Sabunde), elogiat per Montaigne i autor d'un *Liber creaturarum*, de 1436, que l'incorpora a la nòmina d'intel·lectuals catalans. Mossèn Joan Avinyó, que situa aquesta obra teològica als temps de la crisi de l'escolàstica i l'eclosió del Renaixement, no veu connexions entre Sibiuda i Ramon Llull.]

91 08.09.1935; 18.984, 4. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. «La República de les Lletres» [Núm. 5; juliol-setembre del 1935] —
Un llibre cada dia

[La ressenya comença amb un nou elogi de la revista (cf. **LP86**) i altres publicacions valencianes, de la Societat Castellonenca de Cultura i de L'Estel. Després detalla el contingut del número bimestral; entre les recensions, n'hi ha una dedicada a la col·lecció *Els Nostres Poetes*.]

92 11.09.1935; 18.986, 4. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. De Desclot a Shakespeare.

[Represa del comentari final a **LP85**, a propòsit del mite cavalleresc entorn del rei Pere el Gran. La comèdia de Shakespeare *Much ado about nothing* està construïda a partir del conte o *novella* 22 del recull de Matteo Bandello, que al seu torn reelabora l'anècdota galant del conte 7.10 del *Decameró*. A la comèdia de Shakespeare hi ha un altre eco literari català, el de l'engany de la Viuda Reposada, que procedeix del *Tirant lo Blanc*, també per fonts italianes interposades. MdR esmenta les autoritats acadèmiques que ho avalen i remet a l'edició del *Tirant* d'Els Nostres Clàssics.]

93 15.09.1935; 18.990, 4. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. Novel·les franco-valencianes per Francesc Almela i Vives [València, *Centre de Cultura Valenciana*] — Un llibre cada dia

[La ressenya comenta aquest discurs de recepció al Centre de Cultura Valenciana en un to ben diferent de **LP89**: Francesc Almela, amb qui MdR havia debatut respectuosament (**LP16** i **21-23**), «exposa un tema temptador i agradable» —les novel·les franceses «que tenen lloc al País Valencià entre 1923 i 1933»— per fugir del localisme, a manera d'assaig de literatura comparada. Es detallen llavors els arguments de les novel·les franceses en qüestió, el motiu valencià dels quals s'explicaria per la difusió de les obres de Blasco Ibáñez.]

94 22.09.1935; 18.996, 4. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. On és la crisi de la poesia?

[Hi ha qui afirma que la poesia catalana viu immersa en una crisi. MdR replica que no tan sols mostra una plena vitalitat gràcies a l'obra de poetes de la talla de Riba, López-Picó, Sagarra i Carner, sinó que està consumant un procés de «reintegració nacional», amb l'aparició, a les Balears i a València, de moviments poètics articulats, no reduïts a una figura destacada. Les grans figures, com Verdaguer o Maragall, poden emmascarar, precisament, la feblesa de la poesia d'un període. El crític ha de mesurar el conjunt i dictaminar per l'obra feta. Es pot convenir, amb J. B. Solervicens, que els joves tenen dificultats de promoció, però això és ben altra cosa que una crisi de la poesia. Allò que s'ha afeblit és, més aviat, la crítica de poesia, d'ençà que Carles Riba ha deixat de fer-ne. *L'Antologia general de la poesia catalana*, que el 1936 MdR signa amb J. M. Miquel i Vergés i Joan Teixidor (**II.13**),

corroborar, en la part que els autòlegs anomenen *moderna*, la vitalitat ressenyada en aquest article de la poesia catalana. Enric Cassany]

95 26.09.1935; 18.999, 4. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. «El Corbatxo» de *Giovanni Boccaccio*, traduït en català per Narcís Franch, publicat per Francesc de B. Moll [Mallorca, 1935] — Un llibre cada dia

[Mdr celebra l'edició d'aquesta versió fins ara inaccessible i sobre la qual ell mateix prepara un article (II.11). Glossa breument la recepció de Boccaccio en les lletres catalanes medievals i considera que la traducció de Narcís Franch és «esclavitzada al text italià» i acusa un domini insuficient de la llengua de l'original; l'interès lingüístic del text, però, és innegable, i s'ha d'aplaudir l'apèndix amb lèxic antic.]

96 02.10.1935; 19.004, 4. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. Eiximenis i la civilitat

[L'article s'inicia amb unes consideracions sobre el *Crestià*: gran *summa* en vulgar inacabada, amb la qual Eiximenis volia combatre la difusió de l'escepticisme metafísic del segle XIV, fill de l'occamisme, recorrent als puntals de l'escolàstica (Bonaventura, Duns Scot, Ricard de Mediavilla i altres) i a la doctrina franciscana. Passa després a valorar Eiximenis com a escriptor, il·lustrant-ho amb capítols del *Terç* (en curs de publicació a *Els Nostres Clàssics*, a cura del pare Martí de Barcelona) dedicats al mal originat en «rusticitat i pagesia». Mdr interpreta aquesta doctrina en clau ideològica i literària: la defensa de la «civilitat», contra el comportament rústec, no vol dir que la prosa no sigui planera i de lectura agradabilíssima.]

97 05.10.1935; 19.007, 4. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. Bernat Desclot: «La croada contra Catalunya». Bernat Desclot: «L'alliberament de Catalunya» *Versió i anotació de Ramon Aramon i Serra* [*Col·lecció Popular Barcino*], vols. 122 i 123. «*Els clàssics catalans modernitzats*», núm. 3 i 4]

[Les edicions més modernes de la crònica de Desclot (les de Buchon i Coroleu) són inaccesibles i poc rigoroses amb criteri actual (per això Jordi Rubió en prepara una de nova per a la Fundació Rabell). Aquests dos extrets (i l'anterior amb el «Desafiament de Bordeus», ressenyat a **LP85**) compleixen una finalitat divulgativa. Mdr indica al lector que trobarà una idea del llenguatge del cronista al volum 1 de les *Crestomaties Barcino*, a cura de Ramon d'Alòs-Moner, i destaca el tòpic d'aquests dos episodis de la guerra amb els francesos.]

98 15.10.1935; 19.015, 4. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. El procés literari i el procés històric

[Parteix d'una noció tretada del *Resum de literatura catalana* de Lluís Nicolau d'Olwer (Barcino, 1927; Col·lecció Popular Barcino, 33): el paral·lelisme entre la història de Catalunya i la literatura catalana. La mateixa cita serveix per a un desplegament més llarg de la qüestió a **RLI**, que aquí es troba en resum.]

99 02.11.1935; 19.031, 2. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. Un nou volum dels «Feyts d'armes» de Boades

[Recensió del tercer volum de l'edició d'Enric Bagué, ja ressenyada (**LP50**). Tracta en particular de la llegenda del bon comte de Barcelona i l'emperadriu d'Alemanya, d'acord amb l'article de Jordi Rubió als *Estudis Universitaris Catalans* de 1932.]

100 15.11.1935; 19.042, 2. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. Bilingüisme enderrocador — L'exemple de la nostra literatura antiga

[Al·ludeix a la decisió d'un conseller de la Generalitat que afavoreix el reconeixement del bilingüisme literari en la concessió de premis, i adverteix del perill consegüent, demostrat amb el bilingüisme d'alguns poetes i corts medievals: facilità la posterior imposició del castellà, com ja afirmava Massó i Torrents.]

101 24.11.1935; 19.050, 2. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. Criteris sobre una antologia de la poesia catalana medieval

[MdR es presenta com el responsable de la part medieval de l'*Antologia general de la poesia catalana* que es va publicar l'any següent (**II.13**). Els criteris depenen del «caràcter popular» —i d'educació nacional— de l'antologia; per això n'exclou els escriptors llatins, com l'abat Oliba, i els trobadors catalans, com Guillem de Cabestany, perquè la llengua en què s'expressen no és immediatament comprensible. Els poetes que hibriden el català i el «provençal» ja són acceptables a partir d'Andreu Febrer. Pel que fa a la presentació dels textos s'ha d'optar per la llengua antiga modernitzada gràficament, i és convenient donar els poemes sencers, tot i que els més extensos només es poden presentar fragmentàriament. Convé que hi hagi unes notícies mínimes sobre els autors i uns encapçalaments generals de les tres èpoques de la poesia catalana: la medieval, la de la Renaixença i la contemporània.]

102 27.11.1935; 19.052, 2. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. L'Homenatge de «Criterion» al Pare Miquel d'Esplugues

[Ressenya del volum miscel·lani dedicat per la intel·lectualitat catalana al caputxí Miquel d'Esplugues (1870-1934). Destaquen les aportacions de F. M. Vallhonrat sobre la biblioteca, la de J. M. Capdevila sobre el salesianisme i la de J. V. Foix sobre les idees polítiques («La pàtria terrenal»). MdR valora la feina del traspassat com a director de *Criterion* i de la Fundació Bíblica Catalana.]

103 08.12.1935; 19.062, 2. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. «Bases criteriològiques del pensament lul·lià». *Permanència de Llull segons F. Sureda i Blanes* — Un llibre cada dia

[Es tracta d'un recull de conferències que pot servir d'introducció general al pensament de Llull (<http://orbita.bib.ub.edu/llull/complet.asp?1787>).]

104 14.12.1935; 19.067, 2. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. «La mata del jonc»

[Glossa el cèlebre exemple de Ramon Muntaner per defensar la unitat dels territoris de parla catalana, i ho fa per donar suport a un article de Salvador Donderis (a *La República de les Lletres*) en què l'autor lamenta que els historiadors catalans sovint considerin que la història de Catalunya només és la del Principat. Per reblar el clau de la unitat, MdR esmenta el núm. 4 de QP dedicat a Llull (**LP105**), mallorquí, i la col·lecció Els Nostres Clàssics, que incorpora textos en català de diversa procedència geogràfica.]

105 18.12.1935; 19.070, 2. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. Llull als «Quaderns de Poesia»

[Preàmbul sobre les diverses facetes de l'obra de Llull. Oportunitat de la tria de la poesia lul·liana. Josep Maria Capdevila (<http://orbita.bib.ub.edu/llull/complet.asp?2235>) i Manuel de Montoliu (<http://orbita.bib.ub.edu/llull/complet.asp?2242>) parlen de l'entrecruament de poeta i de místic, i de prosa i de vers, en la lírica de Llull. Joan Teixidor (<http://orbita.bib.ub.edu/llull/complet.asp?2256>) fa una lectura del *Llibre d'amic i amat*. Pere Font i Puig (<http://orbita.bib.ub.edu/llull/complet.asp?2259>) investiga la categoria del poètic vista per Llull en termes filosòfics, i Alfons Serra-Baldó analitza la versificació (<http://orbita.bib.ub.edu/llull/complet.asp?2254>). J. V. Foix fa una crida a l'admiració per Llull (<http://orbita.bib.ub.edu/llull/complet.asp?322>).]

106 21.12.1935; 19.073, 2. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. La llengua catalana i el castellà

[Rèplica a l'article de Joan Sacs (pseudònim de Feliu Elias) «De la llengua catalana» (LP, 1 de desembre de 1935, p. 2), que pretenia demostrar la influència del català medieval en el castellà. MdR recorda que les semblances es deuen a l'origen llatí de les dues llengües i que a l'Aragó s'hi parlava aragonès i no un «castellà macarrònic, atapeït de mots i modismes catalans». Cita un document de la reina de Castella, de 1409, que distingeix la llengua aragonesa de la castellana, i diverses obres escrites en aragonès medieval. Després refuta amb detall els arguments de Sacs, amb esment del cas especial d'Enric de Villena (que havia escrit en català), i adverteix que això no vol dir que no hi pugui haver catalanismes en un text castellà o viceversa, així els mots castellans en la crònica de Jaume I.]

107 25.12.1935; 19.076, 2. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. «Rousillonais, save ta langue catalane!» per *Alfons Mias* — Dos llibres en un dia

[Ressenya d'aquest llibret sobre l'adulteració del català a la Catalunya francesa. MdR recorda que, fa poc, «ha estat entre nosaltres» el rossellonès Josep Sebastià Pons per llegir els seus versos als Amics de la Poesia, i que a l'últim número de *Lo Gay Saber* de Tolosa es demana amb insistència una càtedra de llengua catalana.]

108 27.12.1935; 19.077, 2. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. Un bell progrés de la nostra llengua

[Havent-ne donat «notícia a la secció corresponent» de LP fa uns quants dies, MdR detalla el contingut d'una nova secció en català del *Mercantil Valencià*, iniciada el 18 de desembre: hi escriuen Enric Navarro i Borràs (per al qual vegeu **LP54**), Jordi Valor, Gaetà Huguet i Segarra i Ramon de Benassal. Ja havia fet el mateix *Las Provincias* i sembla que aviat hi haurà secció en català al *Diario de Valencia*. MdR ho celebra —és una lliçó per als diaris catalans en castellà— i desitja que aviat hi hagi un diari valencià que, seguint el camí de LP, es publicui enterament en català.]

109 29.12.1935; 19.079, 2. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. «Una història d'hivern» per Zachris Topelius (trad. d'Enric Wretman i T. Lamarca) [*Quaderns Literaris*], núm. 90] — Un llibre cada dia

[Glossa d'aquest recull de contes, «lectura obligada dels petits escandinaus», que ha estat traduït directament del suec. És molt adequat a l'època nadalena en què es publica i conté peces pensades per a una representació infantil. Hi observa també l'element meravellós i la manera natural com lliga amb la realitat; la moral és discreta, sense «doctoralismes molestos».]

110 31.12.1935; 19.080, 2. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. «Les diades populars catalanes» per Joan Amades (*Editorial Barcino*, 1935) — Un llibre cada dia

[Glossa la figura del folklorista i resumeix aquest volum de la col·lecció Enciclopèdia Catalana. En destaca la part de la diada de Corpus. Anuncia un article de Joan Teixidor, de pròxima publicació a LP, dedicat al mateix llibre.]

111 08.01.1936; 19.087, 2. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. «La lengua poética de Góngora» per Dámaso Alonso [*Revista de Filología Española*, annex XX, 1935] — Un llibre cada dia

[S'ha publicat la primera part del treball que meresqué el Premio Nacional de Literatura de 1927. És un estudi de lèxic i sintaxi, la principal conclusió del qual és que «en Góngora no hi ha dos poetes (el clar i el fosc)». MdR n'enumera d'altres igualment innovadores i anota que procedeixen d'un «llarg estudi tots els estadis del qual són presentats al lector»; per això Dámaso Alonso ha esdevingut una autoritat en la matèria.]

112 21.01.1936; 19.098, 2. Ciències – Ensenyament

Martí de Riquer. «Per la restauració del monestir de Poblet» *Conferències de «Ràdio Associació de Catalunya»* — Un llibre cada dia

[Notícia de la publicació dels textos (Barcelona, 1935) d'aquesta iniciativa radiofònica i llista dels col·laboradors. Algunes conferències contenen novetats. Les il·lustracions no són adequades.]

113 24.01.1936; 19.101, 2. Lletres – Arts

Martí de Riquer. L'adveniment de Pere III — 24 de gener de 1336

[Commemora els sis-cents anys de l'inici del regnat de Pere III, il·lustrant-ho amb fragments de la seva crònica i traçant un resum de la biografia del rei, del naixement a la coronació. Vegeu també **LP118** i **M25-26**.]

114 30.01.1936; 19.106, 2. Ciències – Ensenyament

Martí de Riquer. «Qüestions de llenguatge» per Carles Salvador [*Centre de Cultura Valenciana. València*, 1936] — Un llibre cada dia

[Descriu el discurs de recepció al Centre de Cultura Valenciana, obra del qui ha publicat a València més «treballs de divulgació de la nostra gramàtica». En valora l'esbós d'història de la llengua i l'anàlisi de casos lingüístics a la manera de les «imprescindibles» *Converses filològiques* de Pompeu Fabra.]

115 19.02.1936; 19.123, 2. Lletres – Arts

Martí de Riquer. «Una visió de conjunt de la novel·la catalana» per Rafel Tasis i Marca [*Publicacions de «La Revista»*, vol. 136] — Un llibre cada dia

[Valora la unitat del volum, compilació d'articles publicats a LP. Considera excel·lent l'assaig sobre Barcelona i la novel·la, i «encertadíssima» l'etiqueta de «novel·les barcelonines», si bé retreu a l'autor un «excés de benevolència».]

116 23.02.1936; 19.127, 2. Lletres – Arts

Martí de Riquer. «La conquesta de Mallorca pel rei En Jaume I» per Miquel Ribes de Pina [*Mallorca: «Les Illes d'Or»*, núm. 5] — Un llibre cada dia

[La documentació d'arxiu i les cròniques catalanes demanarien molts estudis de tècnica militar com aquest, obra d'un tinent coronel d'artilleria que coneix la topografia antiga de la ciutat de Mallorca abans no la desdibuïessin les edificacions modernes. El volum fa entendre fins a quin punt Jaume I era bon estrateg.]

117 28.02.1936; 19.131, 2. Lletres – Arts

Martí de Riquer. «La República de les Lletres» i el centenari Llorente — La Pàtria renaixent

[Amb motiu del centenari de Teodor Llorente, que la revista valenciana *La República de les Lletres* ha commemorat amb articles diversos, MdR destaca la contribució de Llorente, paral·lela a la dels escriptors balears, a la tasca patriòtica de construcció d'una literatura i d'una Renaixença comunes. És gràcies a l'esforç d'aquests precursors que disposem avui d'una llengua normalitzada, penetrada de ciència i bon gust, i d'una literatura fecunda. Enric Cassany]

118 01.03.1936; 19.133, 2. Lletres – Arts

Martí de Riquer. Tres aniversaris catalans del 1936: Muntaner, Pere III i J. F. Aragó. [«El dia de Cap d'Any J. V. Foix escrivia des d'aquestes columnes el comiat del centenari de Ramon Llull, que una imprecisió històrica ha fet durar tres anys», planyent que, «havent restat la Catalunya oficial absent de Llull, el poble n'ha romàs més absent encara». MdR, però, constata («Més optimistes que J. V. Foix») la feina acadèmica realitzada amb motiu del setè centenari del naixement de Llull i la divulgació de l'obra lul·liana. Aquest 1936 portarà commemoracions de centenaris a França (pel naixement de Boileau) i a Castella (per la mort de Garcilaso); a Catalunya s'hauria de recordar la mort de Ramon Muntaner (1336), el mateix any de l'entronització de Pere III (cf. **LP113**). MdR confia que aquests centenaris també comportaran, com en el cas de Llull, divulgació popular i estudis acadèmics. Acaba recordant que el dijous anterior es compliren cent cinquanta anys del naixement de J. F. Aragó, astrònom i físic rossellonès, membre de l'Acadèmia de Ciències francesa, «que commemorà dignament el seu record».]

119 08.03.1936; 19.139, 2. Lletres – Arts

Martí de Riquer. «Suburbi» de Xavier Benguerel — Joves novel·listes [Ressenya de la novel·la publicada a la Biblioteca A Tot Vent de Proa, finalista del Premi Crexells de 1935. En defensa sobretot la primera part i critica la segona per l'excessiu relliu que pren el suburbi en detriment de la trama psicològica i la unitat del punt de vista, i considera que la novel·la guanyaria si fos escrita en primera persona. MdR participà en l'homenatge dels amics de l'autor al cafè Euzkadi arran de la publicació de l'obra, amb un discurs en català medieval (Gatell i Soler, *Martí de Riquer*, pp. 77-78).]

120 20.03.1936; 19.149, 2. Lletres – Arts

Martí de Riquer. Un «Refranyer de les dones» — Les tradicions catalanes [Ressenya del volum 39 de la Biblioteca de Tradicions Populares (Barcelona, La Neotípia, 1936) a cura de Joan Amades. Elogia la feina immensa de l'autor i, amb el pretext que el volum reflecteix la misogínia popular, repassa la medieval, recordant Cerverí de Girona, Metge, sant Vicent Ferrer, Eiximenis, Pere Torroella i Jaume Roig, i les fonts (les pseudo-ovidianes, el *Mateolus* i el *Corbaccio*). No serví de res que algun escriptor —al·ludeix a *Lo somni*— retragués les virtuts de Lucrècia, Pòrcia i Griselda. «No és d'estranyar, doncs, que no existeixi un refranyer contra els homes fet per les dones.»]

121 29.03.1936; 19.157, 2. Lletres – Arts

Martí de Riquer. Poetes reialistes del temps de Joan II — La història literària [Es refereix a l'enfrontament del Príncep de Viana amb el seu pare i a la guerra civil. Tracta primer de peces de Joan Fogassot, partidari del príncep, i de Joan Berenguer de Masdovelles, en el bàndol de Joan II; després comenta quatre poesies reialistes que acaba d'exhumar Nicolau d'Olwer (*Estudis Universitaris Catalans*, 19) i les contraposa a una de Pere Martines, del costat del príncep.]

122 02.04.1936; 19.160, 2. Lletres – Arts

Martí de Riquer. «Condicions psicològiques de la literatura per a infants» *per Jeroni Moragues* [*Revista de Psicologia i Pedagogia*: III, III, II] — Un llibre cada dia [Síntesi de l'article. Comença recordant «la greu responsabilitat que és donar lectures als infants» i la importància de les il·lustracions. Per a l'interès pels infants, vegeu **LP74** i **109** i **M29**, i **LP13**, **112** i **128** per a la consideració de les il·lustracions (observacions valuoses perquè MdR de vegades il·lustra els seus articles amb intenció, i és ben sabut que s'hi esmerça a fons en la *Història de la literatura catalana* de 1964, per exemple).]

123 09.04.1936; 19.166, 2. Lletres – Arts

Martí de Riquer. Noves biografies de Maragall i de Llorente — L'imperi de la llengua [Dues biografies publicades per l'Editorial Barcino, la de Joan Maragall a càrrec d'Alfons Maseras i la de Teodor Llorente escrita per Miquel Duran de València, són breument ressenyades, l'una com a exemple de caracterització d'una trajectòria (literària i ideològica) d'una època, i l'altra com a presentació del poeta major de la Renaixença valenciana i, molt especialment, de la seva significació en relació amb la unitat de la llengua. MdR reclama més atenció per al gènere biogràfic. Sembla que Catalunya no hagi tingut grans figures en la seva història, i és tot el contrari. Enric Cassany]

124 14.04.1936; 19.170, 2. Lletres – Arts

Martí de Riquer. La miscel·lània Rubió i Lluch — Els catalans eminents [Glossa la figura de Rubió, explica detalls de l'origen i el procés de l'homenatge (després d'una conversa amb el secretari del comitè organitzador) i dóna en primícia el nom d'alguns col·laboradors de la miscel·lània (impresa el 1936, en dos volums dels *Estudis Universitaris Catalans* i un d'*Analecta Sacra Tarraconensia*, amb el títol d'*Homenatge a Antoni Rubió i Lluch*). Vegeu **II.14**.]

125 23.04.1936; 19.178, 2. La Diada del llibre

Martí de Riquer. Terenci en català — L'anostrament dels clàssics [Glossa l'aparició del primer volum de la traducció catalana de les *Comèdies* de Terenci de la Fundació Bernat Metge, a cura de Joan i Pere Coromines: deutes amb la tradició grega, estructura de les peces teatrals, pinzellades sobre l'*Andria* i el *Heautontimorumenos*. Elogis

de la cura editorial del volum i de l'elegància de la versió catalana. MDR suggereix que el teatre clàssic llatí encara pot ser un model: Terenci s'expressa «amb una gràcia exquisida i amb un sentit del diàleg dramàtic que haurien d'envejar-li molts dels qui a casa nostra escriuen teatre».]

126 24.04.1936; 19.179, 2. Lletres – Arts

Martí de Riquer. Comèdies d'En Pere d'A. Penya [*Mallorca: Biblioteca «Les Illes d'Or», núm. 1*] — Un llibre cada dia

[Valora la naturalitat ingènua d'aquestes comèdies i la intenció satírica en tractar tipus i costums «vius i acolorits», comparables als quadres de Robert Robert (vegeu **M12**).]

127 30.04.1936; 19.184, 2. Lletres – Arts

Martí de Riquer. «Novel·listes menorquines» per Angel Ruiz i Pablo [*Mallorca, Biblioteca «Les Illes d'Or»*] — Un llibre cada dia

[Al títol de l'article hi ha un error del caixista de LP: hi hauria de dir *Novel·letes menorquines*. D'aquesta mena de literatura restringida, afirma Mdr, se n'ha de valorar el reflex del paisatge, en un gènere versemblant i suggestiu, i la qualitat del llenguatge dialectal. En aquest sentit recorda el cas de Sebastià Juan Arbó (vegeu **M30**). Glossa després la figura de Ruiz i Pablo i en tria alguna obreta pel valor humorístic.]

128 08.05.1936; 19.190, 2. Lletres – Arts

Martí de Riquer. «Costums i tradicions d'hostals i tavernes» per Joan Amades [*«Club d'Esports de Muntanya»*] — Un llibre cada dia

[Notícia del volum (Barcelona, Tallers Gràfics de P. Arnaú, 1936), que fa pensar en la vigència d'aquests llocs abans freqüentats per traginers, estudiants i bandolers, entorn dels quals sorgiren romanços i dites encara actuals. Més enllà del costumari, el llibre té valor històric, i ha estat il·lustrat amb bellesa.]

129 12.05.1936; 19.193, 2. Lletres – Arts

Martí de Riquer. «El nan negre» de Walter Scott — Una traducció i comentari

[La publicació d'aquesta versió de C. A. Jordana (Proa, 1936) està plenament justificada: és una de les obres menys divulgades de Walter Scott i el públic ja pot trobar les més cèlebres en altres col·leccions catalanes. Aquest argument i altres repliquen a una nota, signada per B. i apareguda a *El Sol* de Madrid, segons la qual les obres dels grans autors, fins i tot en el cas d'aquesta mala tria, perden en ser traduïdes a un llenguatge «rudo y basto» com el català.]

130 14.05.1936; 19.195, 2. Lletres – Arts

Martí de Riquer. Els «Quaderns de Poesia», núm. 7 — Un bell fascicle

[Presenta aquest número, aparegut amb retard però esperat amb avidesa pels lectors (MdR i el seu cercle hi col·laboraven: vegeu l'entrada de la revista, més avall). En descriu l'índex, destacant-ne un article de Guillem Díaz-Plaja, els treballs dedicats a J. V. Foix —aprofita per demanar que s'estudii més la seva poesia i la de Carles Riba— i una nota de Joan Teixidor sobre Rimbaud.]

131 16.05.1936; 19.197, 2. Lletres – Arts

Martí de Riquer. «Etat présent des études sur Villon» per Louis Cons (París, «Les Belles Lettres», 1936) — Un llibre cada dia

[MdR coneixia bé el volum d'Italo Siciliano sobre François Villon (cf. **QP2**), necessari també per a l'estudi del tema de Fortuna en l'obra de Bernat Metge (cf. **LP73**). Aquí recorda Siciliano abans de glossar aquesta nova aportació, «impressionant» per la magnitud de la bibliografia francesa.]

132 22.05.1936; 19.202, 2. Lletres – Arts

Martí de Riquer. El primer èxit de Molière — Obres completes de Molière en català

[Ressenya de les versions de Molière en català d'Alfons Maseras, publicades per Barcino (vegeu **M31**). MdR en critica l'exclusió de les dues primeres farses (*La Jalousie du Barbouillé* i *Le Médecin volant*), per a alguns encara d'autenticitat dubtosa, però al seu parer ben dignes de Molière perquè configuren el *canevas* de les dues grans comèdies posteriors, i només per això en reclama la publicació en català, com s'ha fet en les edicions franceses. Explica llavors la primera etapa de Molière (d'aquí el títol), i comenta l'obra que la clou, *Les Précieuses ridicules*, de 1659: observa un paral·lelisme entre el pròleg d'aquesta comèdia i el del *Quijote*, recordant també la influència de *La gitanilla* de Cervantes en *L'Étourdi* de Molière. Cf. Judit Fontcuberta i Famadas, *Molière a Catalunya*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2005, p. 146.]

133 27.05.1936; 19.206, 2. Lletres – Arts

Martí de Riquer. La memòria de Guerau de Liost a Viladrau

[Comenta l'acte d'inauguració del monument de la Font de l'Oreneta a Viladrau dedicat a la memòria de Guerau de Liost (previst per al 14 d'octubre de 1934, però posposat pels Fets d'Octubre fins al 23 de maig de 1936), a iniciativa de Marià Manent i els Amics de la Poesia. Reprodueix el poema «Font de l'Oreneta» («Voldria ser enterrat al peu / d'aquesta font que endegà el pare»), glossa la figura del poeta i transcriu «Amor, si de la Font de l'Oreneta», poesia publicada pòstumament a la *Revista de Catalunya* l'agost de 1934, i recuperada a Guerau de Liost, *Poesia*, ed. d'Albert Manent, Barcelona, Edicions 62, 1965, p. 38.]

134 28.05.1936; 19.207, 2. Lletres – Arts

Martí de Riquer. «Gramàtica occitana» de Loïs Alibert — Un llibre cada dia
[S'ha publicat a Tolosa (Societat d'Estudis Occitans, 1935), «impresa a Barcelona», aquesta gramàtica dels parlars llenguadocians, seguint «les normes d'unificació gràfica del català». MDR valora l'avantatge d'aquest criteri per a la intercomprensió.]

135 04.06.1936; 19.213, 2. Lletres – Arts

Martí de Riquer. Els poetes mallorquins en les antologies catalanes
[«La poesia, com el llenguatge, és el més fort testimoni de la nostra unitat nacional.» Des d'aquesta convicció MDR surt al pas del retret d'imperialisme que alguns fan a la inclusió en les antologies catalanes dels poetes mallorquins i valencians. Els que formulen aquest retret confonen imperi i nació. Imperialisme seria incloure-hi un Bernat de Ventadorn o un Dant. Donar-hi entrada als mallorquins i valencians, com han fet antòlegs com J. M. Capdevila, Alexandre Plana o el mateix Riquer, que amb Teixidor i Miquel i Vergés acaba de publicar una *Antologia general de la poesia catalana* (II.13), no és sinó una mostra de coherència científica i cultural. Els mallorquins (que, com els valencians, en èpoques determinades representen la gran poesia catalana), han contribuït decisivament a conservar la pura arrel de la llengua catalana, gràcies a poetes com Costa i Llobera i Joan Alcover, lluny de la imperfecció lingüística de Maragall, i al dolç i graciós dialectalisme del seu cançoner popular. Enric Cassany]

136 07.06.1936; 19.216, 2. Lletres – Arts

Martí de Riquer. «Balls populars» per Joan Amades (*Esbart català de dansaires*) — Un llibre cada dia
[Breu notícia del volum, limitat a les danses del Principat (doncs, incomplet), i amb un record per al pròleg de Joan Llongueres.]

137 12.06.1936; 19.220, 2. Lletres – Arts

Martí de Riquer. Els «Sermons» de Sant Vicenç Ferrer
[Ressenya d'una antologia a cura de Josep Sanchis Sivera (València, L'Estel, 1936). MDR observa que Vicent Ferrer, exuberant i «genial» com Llull, té un relleu literari extraordinari, que mereix ser conegut al costat d'altres aspectes de la seva figura. El situa en l'època «que hom [Jan Huizinga] anomena la Tardor de l'Edat Mitjana» i combatent l'onada d'escepticisme, com Eiximenis (cf. LP96) i Canals, però amb una orientació popular i parlant «sense embuts». Ho detalla amb exemples del contingut i la llengua oral dels sermons. Recomana el volum, ben editat i amb un sermó inèdit, també pel preu popular: 1 pesseta i 50 cèntims.]

138 18.06.1936; 19.225, 2. Lletres – Arts

Martí de Riquer. «Guide pratique de bibliographie» per *F. Calot i G. Thomas* — Un llibre cada dia

[Notícia del volum, obra dels bibliotecaris de la Biblioteca de l'Arsenal i de la Biblioteca de Sainte-Geneviève: és un *vademecum* útil a lectors i estudiosos, no un repertori de bibliografia, però Mdr lamenta l'oblit de «les coses catalanes».]

139 21.06.1936; 19.228, 2. Lletres – Arts

Martí de Riquer. Un gran català de Mallorca: Anselm Turmeda — La comunitat de l'idioma

[Perfil de Turmeda, home entre dues cultures i de difícil definició. Sembla «el cas típic d'un escèptic que fa tot el possible per no ésser-ho». En les seves obres, és original en els fragments escèptics i antireligiosos, així en el *Llibre de bons amonestaments* (cf. **LP77**) com en la *Disputa de l'ase*, amb exemples que l'acosten al Boccaccio del *Decameró*. A la *Disputa* (publicada a *Els Nostres Clàssics*) més aviat parodia la font àrab i fa sàtira «amb mala intenció». Apunta l'ortodòxia de l'obra de Turmeda escrita en àrab.]

140 25.06.1936; 19.231, 2. Lletres – Arts

Martí de Riquer. Morfologia valenciana per *Carles Salvador* [*L'Estel. – València*] — Un llibre cada dia

[Nou elogi de la feina de divulgació gramatical de l'autor (cf. **LP114**), ara amb motiu d'un volum dedicat a la morfologia en conformitat amb les normes de l'Institut d'Estudis Catalans: poques variants són necessàries i no fan cap mal a la unitat de la llengua. Elogi de les publicacions de *L'Estel*.]

141 30.06.1936; 19.235, 2. Lletres – Arts

Martí de Riquer. Clàssics valencians — La comunitat de l'idioma

[A LP ha arribat la notícia que l'Ajuntament de València projecta la publicació d'una sèrie de clàssics valencians. Mdr valora que sigui una empresa institucional per primera vegada, a diferència de la Biblioteca Catalana de Marià Aguiló, la de Ramon Miquel i Planas i *Els Nostres Clàssics* de Barcino. Considera que el projecte hauria d'incloure qualsevol obra escrita en català i no tan sols les d'autor valencià (com «s'entesta» a fer *L'Estel*). Raona per què aquestes exclusions, a València o en un altre territori, porten al provincianisme. Convé recordar que la investigació produeix canvis en l'origen d'un autor: Jordi de Sant Jordi, per exemple, fou considerat del Principat fins que Nicolau d'Olwer demostrà que era valencià. «¿Us imagineu una col·lecció de clàssics espanyols publicada a Madrid, on sols siguin publicats escriptors castellans?» No hi entraria Góngora, com no hi entraria Cervantes si fos publicada a Sevilla amb el mateix criteri provincià.]

142 10.07.1936; 19.244, 2. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. «Catàleg de l'exposició de documents jurídics de l'arxiu de Poblet»
per Siegfried Bosch i Manuel Cruells — Un llibre cada dia

[Descripció d'aquest catàleg, ric per a la història del monestir i de la vida privada, si bé encara s'ha de lamentar la manca d'un repertori complet dels documents de Poblet. Els dos autors eren pròxims a Mdr (per a Cruells, cf. **LP3** i **88**, i més avall **II.3**, **4** i **9**; per a Bosch, **II.8**).]

143 17.07.1936; 19.250, 2. Les Lletres i les Arts

Martí de Riquer. El primer text literari català — La nacionalització de Catalunya

[El conseller de Cultura de la Generalitat ha manifestat la intenció de fer un monument a Organyà dedicat al «primer document literari escrit en català», descobert per Joaquim Mirret i Sans el 1904. Mdr precisa que hi ha textos jurídics amb mots catalans des del principi del segle XI i explica el context històric de les *Homilies d'Organyà*. Després traça l'evolució de la llengua literària, passant per Lull i Metge, fins a Corella i Alegre. Amb la decadència dels segles XVI-XVIII, la prosa tendeix a la «pompositat», llevat del cas de persones de bon gust, com Francesc Fontanella. «La Renaixença trigà a conèixer la prosa», renascuda en «el nostre segle». L'obra de Pompeu Fabra ha estat decisiva i avui hi ha prosistes bons, com ara Carles Riba. Acaba citant un fragment de les *Homilies* per observar que presenta poques diferències amb el català actual.]

COMENTARI. Mdr entrà a LP el gener de 1934, de la mà de J. V. Foix, afegint-se a joves amics com Teixidor i Miquel i Vergés (Gatell i Soler, *Martí de Riquer*, p. 60; cf. Mengual, *A dos tintas*, pp. 149-150, 159-160); per a la posició de Foix i les diferències amb joves com Teixidor, Agustí i Janés, vegeu Vinyet Panyella, *J. V. Foix: 1918 i la Idea Catalana*, Barcelona, Edicions 62, 1989, pp. 124-127. Mdr s'ocupà, d'una banda, de ressenyar llibres i articles a les seccions «Els llibres nous» i «Un llibre cada dia» (i alguna altra de títol equivalent), molt sovint de contingut medieval però no pas sempre; de l'altra, contribuï amb articles centrals i originals, alguns dels quals recollí al volum *Comentaris crítics* (vegeu l'apartat II d'aquest catàleg). Al novembre d'aquest any, després dels Fets d'Octubre, LP pren la capçalera de *Mirador*. Des de mitjan agost, Mdr deixa de col·laborar a LVC, es concentra en *Mirador*/LP diari i passa a escriure també per al setmanari *Mirador* des de desembre de 1934. La versió castellana de Jordi de Sant Jordi a cura de Félix Ros (**LP36**) confirma el contacte amb la revista *Cruz y Raya* de José Bergamín, que Mdr segueix amb atenció (cf. **LP46** i **M2** i **35**) i en la qual col·laborà l'any 1936 amb una traducció d'Andreu Febrer (**CR1**). Literatura medieval a banda, Mdr tracta d'una diversitat de publicacions. Sens dubte són interessos personals, per exemple, els clàssics grecollatins, i el teatre de Lope de Vega, Shakespeare i Molière (e. g. **LP132**); el tricentenari de Lope (**LP78**) tin-

Martí de Riquer i Antoni M. Badia i Margarit en el Simposi en homenatge al primer que es va fer amb motiu de la seva jubilació, l'any 1984.

gué força ressò en l'escena catalana: vegeu **M13** i l'anècdota memorable narrada per Gatell i Soler (*Martí de Riquer*, p. 91), testimoni de la relació amb Xavier de Salas, Salvador Espriu i Bartomeu Rosselló-Pòrcel. És remarcable, així mateix, l'interès pel costumari i la tradició folklòrica. És tendència general l'atenció a Lull, molt foixiana (**LP118**), i el seguiment de l'occitanisme (la revista *Oc*) i les publicacions mallorquines i valencianes, sobretot la col·lecció *Les Illes d'Or* (de Francesc de B. Moll), *La República de les Lletres* (en la qual Mdr va publicar l'assaig **RL1**) i els discursos d'ingrés al Centre de Cultura Valenciana; els articles centrals sobre Turmeda i els clàssics valencians (**LP139** i **141**), de juny de 1936, porten l'epígraf «La comunitat de l'idioma». És notable la sèrie de set «reportatges» dedicats a les editorials catalanes (**LP53**, **55**, **56**, **61**, **64**, **69** i **74**).

Mirador. Setmanari de literatura, art i política

1 01.12.1934; 303, 6. Les lletres

Martí de Riquer. Jordi de Sant Jordi I

2 08.12.1934; 304, 6. Les lletres

Martí de Riquer. Jordi de Sant Jordi II i darrer

[Aquest llarg article en dues parts pren peu de la publicació de quatre poemes de Jordi de Sant Jordi traduïts al castellà per Félix Ros a *Cruz y Raya*, que el mateix Mdr ressenyà (**LP36**). Ara revisa l'atribució de les poesies segons l'edició de Massó i Torrents (cf. **LVC14**), tenint en compte les contribucions de Lluís Nicolau d'Oliver i fent consideracions sobre el llenguatge poètic, oscil·lant entre un «provençal ple de catalanismes» i un «català ple de provençalismes» (la mateixa expressió pren cos a l'article «La lengua de los poetas catalanes medievales», *Boletín de Dialectología Española*, 23 (1954-1955), pp. 171-179). Després inicia una lectura general de l'obra, interessant perquè és anterior a les edicions de 1935, 1955 i 1984. Hi destaquen l'observació d'una concepció de la dama que ja és deutora en part de l'*stil nuovo* i, encara més, del «to de la lírica» assimilat de la poesia francesa, que no gosa assegurar («parlo després d'una lectura ràpida i deficient»); estudis recents l'han confirmada (vegeu la síntesi de Marta Marfany a *Estudis Romànics*, 34 (2012), pp. 259-287). A la segona part, llegeix amb detall una selecció de poesies; llavors, però, encara no s'havia establert que moltes s'adreçaven a la reina Margarida de Prades.]

3 15.12.1934; 305, 6. Les lletres

Martí de Riquer. N'Enric de Villena — El centenari d'avui

[Escrit en el cinquè centenari de la mort d'Enric de Villena. Repassa les seves obres i situa l'autor entre el medievalisme i el renaixementisme. De l'*Arte de trovar*, n'extreu el testimoni de la festa de la Gaia Ciència a Catalunya; recorda que Villena compongué *Los dotze treballs d'Hèrcules* en català i en glossa la traducció al castellà; també fa esment de les versions

de l'*Eneida* i Dante. Conclou que Enric de Villena, pare d'Isabel de Villena, en part fou «un literat de formació catalana».]

4 22.12.1934; 306, 6. Les lletres

R[afael] T[àsis] i M[arca]. «El missatge d'Israel», del pare Miquel d'Esplugues; Martí de Riquer. «50 anys de vida literària», de Jaume Massó i Torrents — Els llibres [Amb motiu dels cinquanta anys de la publicació del primer llibre de Massó i Torrents (*Lo Freser*), la comissió organitzadora ha editat luxosament el volum ressenyat (Barcelona, Tip. Empòrium, 1934). MdR en valora l'encís de la prosa i la gràcia dels records de moltes figures de l'època, de Ramon Casas a Pompeu Fabra; en destaca el mestratge de Milà i Fontanals, del qual reproduïx amb humor anècdotes entranyables.]

5 10.01.1935; 308, 6. Les lletres

Martí de Riquer. Auziàs March, el «cínic» — Polèmica literària [Refuta la tesi de R. Carreres Valls, divulgada en una conferència i a *Mirador*, segons la qual Ausiàs era d'origen català i no valencià. Tampoc no admet que el nom hagi de ser *Ausias* i no *Auzias*. MdR espera que els treballs promesos per Carreres aportaran arguments de més pes. Aquest replicà a la qüestió del nom el 31 de gener, p. 6. Vegeu més avall, **M17-20**.]

6 07.02.1935; 312, 6. Les lletres

Martí de Riquer. «Novel·letes exemplars» — Clàssics catalans [Ressenya el volum publicat per Barcino el 1934 a cura de Ramon Aramon i Serra (Els Nostres Clàssics, A48). Descriu l'argument de les cinc obres en versió catalana i les diferències amb les fonts.]

7 14.02.1935; 313, 6. Les lletres

Martí de Riquer. «Almanaque literario, 1935» [Es tracta d'una publicació de Guillermo de Torre, Miguel Pérez i Esteban Salazar. MdR lloa la iniciativa però es queixa de les errades (en particular de les que afecten els noms en català), del «to provincià» del contingut i de l'oblit de la literatura en castellà publicada a Catalunya.]

8 21.02.1935; 314, 6. Les lletres

Martí de Riquer. Sobre l'occitanisme [Assaig sobre l'entesa entre occitans i catalans, cosa fantasiosa en el camp polític però realitat positiva en el cultural. MdR adverteix del perill que «el moviment occitanista» pugui emparar actituds contra la unitat del català.]

9 28.02.1935; 315, 5. El teatre

Martí de Riquer. «El despertar a quien duerme» — Les comèdies catalanes de Lope de Vega

[Recorda l'estada de Lope a València i la familiaritat del dramaturg amb el català. Comenta una de les poques comèdies que té lloc a Barcelona, anecdòticament, i se centra en el tema del deixondiment i en el seu desplegament dramàtic.]

10 14.03.1935; 317, 6. Les lletres

Martí de Riquer. El sistema científic lul·lià

[Tot i que la poesia és l'aspecte «que més s'aguanta del gran polígraf mallorquí», MdR pensa que el coneixement del sistema lul·lià és imprescindible i per això torna a comentar el llibre de mossèn Joan Avinyó (Beat Ramon Llull, *Art breu. Versió catalana explicada i adaptada al lector modern*: <http://orbita.bib.ub.edu/llull/complet.asp?1928>) de què ja havia parlat a **LP44**. La columna reproduïx la Figura A de l'*Art breu*, amb quatre corones circulars dividides en nou sectors que corresponen a les lletres B-K, als principis generals, als principis relatius i als subjectes. La reproducció d'aquesta ressenya al desè lloc dels *Comentaris crítics* (**II.8**) omet la Figura A, però inclou les citacions del text d'Avinyó que expliquen la relació entre les lletres i els conceptes que representen i descriuen la base del pensament de Llull, segons el qual els principis generals de la divinitat (bondat, grandesa, eternitat, poder, saviesa, voluntat, virtut, veritat i glòria) estructuraven el món de l'esperit i el de la matèria.]

11 18.04.1935; 322, 6. Les lletres

Martí de Riquer. Sant Tomàs Morus

[Tracta del personatge que, junt amb Erasme i «el nostre Lluís Vives», es trobà en un moment greu de la història europea, pels conflictes polítics i religiosos. N'evoca la vida i en glosa la *Utopia*, defensant de passada l'ortodòxia d'Erasme. De la formació de Thomas More, en destaca el coneixement del grec i la traducció (amb Erasme) de Lluçia de Samòsata.]

12 25.04.1935; 323, 6. Les lletres

Martí de Riquer. Els articles de Robert Robert — Barcelona 1865

[MdR comenta la publicació, als Quaderns Literaris de l'editor Janés, dels articles de Robert Robert (*Estampes del XIX*) apareguts al periòdic *Un Tros de Paper* entre 1865 i 1866. Aquests articles, pioners en català, són exemple de dignitat literària i fins de prouja lingüística, en un context poc favorable; també, de costumisme barceloní, sense màcula provincialiana, i d'humorisme de consum popular, però d'un bon gust instintiu. MdR aplaudeix que s'hagi conservat la morfologia originària dels textos de Robert, tal com féu Carles Riba en l'edició d'Editorial Catalana, de 1920. Enric Cassany]

13 16.05.1935; 326, 5 i 8. El teatre

M. Riquer. «La moza de cántaro», de Lope de Vega — Les estrenes

[Representació de la comèdia de Lope, amb motiu del tricentenari, al Teatre Studium, l'11 de maig passat, promoguda per la Comissió de Teatre de l'Associació professional d'Estudiants de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona, amb la col·laboració «d'elements del quadre escènic del Teatre Universitari». Descriu la peça i observa la manca de psicologia dels personatges (a diferència de Shakespeare, Racine o Schiller) i la idealització de l'Espanya dels Habsburg; en valora, en canvi, la tècnica dramàtica. Esmenta els actors, n'aplaudeix la interpretació i només retreu «el poc accent castellà d'alguns intèrprets [...] perdonable» perquè parlen una llengua que no és la seva.]

14 20.06.1935; 331, 6. Les lletres

Martí de Riquer. «Filosofia i música», de Josep Palau — L'actualitat literària

[Ressenya d'un aplec d'articles de Josep Palau i Claveras (Barcelona, Publicacions de «La Revista», 1935), escriptor especialitzat en cinema i música i col·laborador de *Mirador*, entre altres periòdics. Mdr en destaca el to optimista i simpàtic, «contra la literatura malaltissa», i l'assaig «L'home i la funció».]

15 04.07.1935; 333, 6. Les lletres

Martí de Riquer. Jacme Escrivà

[Breu presentació de la figura d'aquest poeta, encara avui d'identificació insegura. Mdr en reproduïx els pocs versos en català conservats i el valora, sobretot, per la balada en francès que li atribueix la rúbrica del cançoner Vega-Aguiló. Transcriu aquest text per destacar-hi la influència d'Oton de Grandson. Poc després el comentà i edità Amédée Pagès, *La Poésie française en Catalogne* (1936), pp. 111-113 i 188-189.]

16 08.08.1935; 338, 6. Les lletres

Martí de Riquer. «Llibre d'Amic i d'Amat», de Ramon Llull — Els clàssics catalans modernitzats

[Reprèn la ressenya publicada a **LP79**. Elogia la iniciativa de l'Editorial Barcino de publicar textos clàssics modernitzats i aprofita les aportacions de J. H. Probst (probablement <http://orbita.bib.ub.edu/llull/complet.asp?1835>) per tal de caracteritzar les peculiaritats de la mística lul·liana, en què «no esperem trobar [...] detalls minuciosos sobre les etapes de la seva ascensió vers Déu, com se'n troben tan sovint en Santa Teresa o en Ruysbroeck». Al darrere del *Llibre d'amic i amat*, observa Mdr, hi ha un pragmatisme apostòlic que en garanteix la sinceritat poètica.]

17 15.08.1935; 339, 6. Les lletres

Martí de Riquer. Auziàs March, altra vegada I

18 22.08.1935; 340, 6. Les lletres

Martí de Riquer. Auziàs March, altra vegada II

19 29.08.1935; 341, 6. Les lletres

Martí de Riquer. Auziàs March, altra vegada i III

[Sèrie de tres articles que reprèn la polèmica iniciada a **M5** ara que han aparegut dos treballs de Carreres Valls, el segon (*Estudis Universitaris Catalans*, 18 (1934), pp. 309-354) amb una aportació de documentació genealògica «imponent». MdR, però, continua creient que el poeta era «l'Auziàs March tradicional, fill de València» com establí Amadeu Pagès, i que la grafia en un text medieval no vol dir res. Els arguments del segon i tercer lliuraments, basats en la tradició impresa i el coneixement detallat de la poesia de March, són contundents. MdR dona la qüestió per resolta i es felicita perquè no s'ha manifestat cap «adversitat amb València» per part de cap dels que han intervingut en el debat.]

20 26.09.1935; 345, 6 i 8. Les lletres

Martí de Riquer. Lafer Auziàs March

[El setmanari reproduceix la resposta de Carreres Valls als arguments de **M17-19**. MdR escriu un comunicat per dir que no hi veu res de nou i segueix considerant vàlids els arguments ja expressats.]

21 17.10.1935; 348, 6. Les lletres

Martí de Riquer. Alfons IV i el Negus — Catalunya i Abissínia

[Explica la identificació del llegendari reialme del Preste Joan (primer situat a l'Àsia) amb Etiòpia; cita un document en què Joan I s'interessa per un frare que diu que ha estat a la terra del Preste Joan i comenta l'interès ja polític d'Alfons el Magnànim per establir relacions amb els negus d'Abissínia.]

22 07.11.1935; 351, 6. Les lletres

Martí de Riquer. «Blanquerna» — L'obra màxima de la nostra literatura

[Incurió descriptiva i crítica del *Blaquerna* des de l'òptica de la literatura nacional a propòsit de la publicació del primer volum de la novel·la a la col·lecció *Els Nostres Clàssics*, a càrrec de Salvador Galmés; la tasca, però, va quedar interrompuda fins als anys cinquanta (<http://orbita.bib.ub.edu/llull/complet.asp?1868>). Ajudant-se de la introducció de Galmés i de les observacions de Marcelino Menéndez Pelayo, MdR explica que el *Blaquerna*, a més de presentar una utopia social i espiritual, ofereix fragments d'una intensitat literària molt remarcable quan descriu la vida familiar dels pares del protagonista i les seves relacions amb Natana. La comparació del *Blaquerna* amb el *Llibre de meravelles* posa en relleu la voluntat de Llull d'escriure un relat pròpiament novel·lístic en la primera obra. El fet que el *Llibre d'amic i amat* sigui, de fet, una part del *Blaquerna* en confirma la categoria d'«obra màxima de la nostra literatura». Aquest assaig, publicat massa tard per ser seleccionat, hau-

ria fet més bon paper als *Comentaris crítics* (II.8) que no pas el que s'hi recull sobre el *Llibre de meravelles* (LP60).]

23 12.12.1935; 356, 6. Les lletres

Martí de Riquer. Els dos mil anys d'Horaci

[El bimil·lenari del naixement d'Horaci s'escaigué «diuenge passat», 8 de desembre. Fóra «grotesc» voler explicar qui fou i fer-ne el ditirambe, diu MdR, com «ja es féu fa quatre dies des de la nostra premsa» (potser al·ludeix a l'article de Miquel Capdevila, «Catalunya i Horaci», *Mirador*, 20 de juny de 1935, p. 6, segons el qual Horaci era gairebé desconegut a Catalunya i n'hi havia poques traduccions i d'escassa envergadura). Es limita, doncs, a comentar passatges de traduccions catalanes d'algunes poesies «que fa vint segles que són llegides». Comenta dues versions en vers del *Beatus ille*: la d'Artur Masriera (en un recull de l'Academia Calasancia) i la de Guillem Colom (dins del conjunt que publicà en la *Miscel·lània Crexells*, de 1929), que considera «magnífica». Valora també la de Llorenç Riber de l'*Epistola als pisons* (publicada a la *Miscel·lània* citada). Enumera, finalment, els traductors catalans integrats a l'edició castellana dels *Epodos* iniciada per l'Academia Calasancia, i acaba desitjant que es faci un catàleg de les traduccions d'Horaci al català i que Guillem Colom ofereixi una versió completa de les poesies horacianes. Per a aquest episodi, vegeu J. Medina, «Horaci en la literatura catalana», *Els Marges*, 7 (juny de 1976), pp. 93-106 (esp. 93-96). L'Academia Calasancia publicava suplementes a la seva revista des de 1910: R. González Delgado, «La Biblioteca de Autores Griegos y Latinos de la revista *La Academia Calasancia*», *AnMal Electrónica*, 20 (desembre de 2006), pp. 1-48 (esp. 16-20): www.anmal.uma.es]

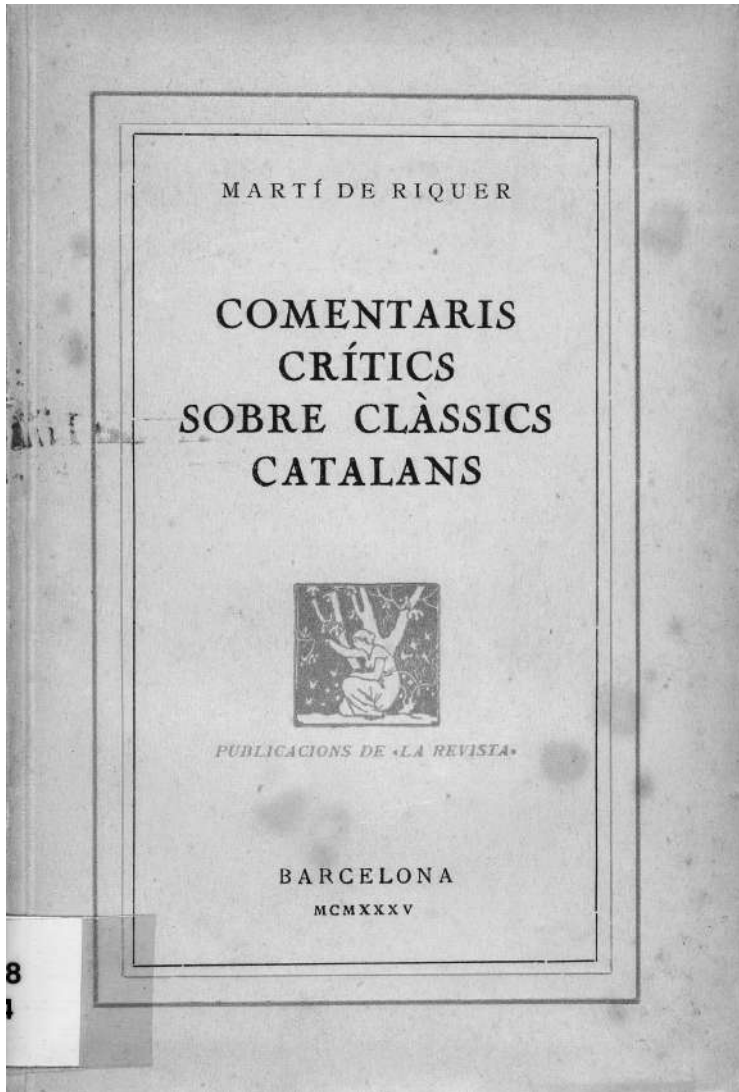
24 26.12.1935; 358, 6. Les lletres

Martí de Riquer. Ernest Martínez Ferrando — Premi Crexells 1935

[*Una dona s'atura en el camí*, primera novel·la de Martínez Ferrando, és també la primera d'autor nascut fora del Principat que rep el Premi Crexells. MdR repassa els llibres de relats de l'autor publicats anteriorment, recomana l'assaig que li dedicà Carles Riba a *Els marges* i conclou: «la tècnica estilística i constructiva de Martínez Ferrando és perfecta». Després comenta la novel·la com un «experiment», perquè és escrita amb tècnica de conte, capítol per capítol, però sense que manqui unitat al conjunt; també en remarca les descripcions, i conclou que és excel·lent encara que no hi ha la perfecció dels relats. Finalment recorda la feina de l'autor, arxiver de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, en particular la monografia *Pere de Portugal, rei dels catalans*, a punt de veure la llum. La publicà l'IEC el 1936.]

25 16.01.1936; 361, 6. Les lletres

Martí de Riquer. Pere III, poeta, orador i cronista I — Fa sis-cents anys

Portada del volum *Comentaris crítics sobre clàssics catalans*, aparegut l'any 1935, en què Martí de Riquer va recollir alguns dels seus estudis primerencs.

26 23.01.1936; 362, 6. Les lletres

Martí de Riquer. Pere III, poeta, orador i cronista i II — Fa sis-cents anys
 [Per commemorar el sisè centenari de l'inici del regnat de Pere III (cf. **LP113** i **118**), MDR tracta l'obra literària del rei, una figura de les lletres per dret propi. Recorda primer els pocs versos que se'n conserven i l'oratòria política (citant el volum de *Parlaments a les corts catalanes* publicat per Barcino el 1928, i fent present que el rei preparava els textos a consciència). La segona part tracta de la dedicació de Pere III a la historiografia, visible en la biblioteca i en la crònica del seu regnat. Destaca la participació del monarca en la redacció de la crònica —observa la semblança entre el pròleg i els parlaments a corts— i la catalanitat d'alguns passatges, reblada amb el testimoni de Jerónimo Zurita. Acaba remarcant, amb Rubió i Lluch, l'elogi de l'Acràpolis.]

27 13.02.1936; 365, 6. Les lletres

Martí de Riquer. «Les Illes d'Or» — Una col·lecció mallorquina
 [Descripció dels deu primers volums d'aquesta col·lecció dirigida per Francesc de Borja Moll, de qui MDR glossa també la contribució filològica. Primer destaca les comèdies de Pere d'Alcàntara Penya (cf. **LP126**), les novel·letes d'Àngel Ruiz i Pablo (cf. **LP127**) i, sobretot, les poesies de Pere Orlandis, «exquisides i elegants»; les de «caire popular» superen les provatures de Milà i Fontanals en aquest gènere (una valoració ben diferent de la de Josep Maria Capdevila a *Mirador*, 4 de juliol de 1935, p. 6). Després enumera els volums d'autors vivents. Del tercer aspecte, l'assaig de tema mallorquí, subratlla *La conquesta de Mallorca*, de Miquel Ribas de Pina, «excel·lent estudi tècnic militar» (cf. **LP116**). Finalment, aplaudeix el volum de corrandes aplegat pel director i anuncia els volums de publicació imminent. Vegeu la carta d'agraïment de F. de B. Moll a Gatell i Soler, *Martí de Riquer*, p. 78.]

28 27.02.1936; 367, 6. Les lletres

Martí de Riquer. Luis Ulloa — En la mort d'un historiador il·lustre
 [Glossa la figura d'aquest estudiós peruà, nascut el 1868, director de la Biblioteca Nacional de Lima i defensor de l'origen català de Colom. MDR exposa els arguments d'aquesta tesi, en valora en tot cas la documentació aportada i adverteix que la qüestió demana un estudi a fons i ben ponderat.]

29 19.03.1936; 370, 7. Les lletres

M. R. [Martí de Riquer] PEER GYNT, per *H. Ibsen. Adaptació de Ventura Gassol i J. Puig i Ferrer* (Col·lecció Popular Barcino, 136); HISTÒRIA, per *Enric Bagué i Jaume Vicens Vives* (Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana) — Els llibres
 [Breu ressenya doble atribuïda a MDR per Josep M. Huertas i Carles Geli, «*Mirador*», *la Catalunya impossible*, Barcelona, Proa, 2000, p. 333. El primer volum és una adaptació del francès feta amb la intenció que l'obra es pugui representar; el segon és el llibre per a infants *Història: primeres lectures*, de 1936, il·lustrat per Josep Obiols.]

30 26.03.1936; 371, 6. Les lletres

Martí de Riquer. El Premi dels Novel·listes — Activitats d'un club

[Celebra la recent creació del Club dels Novel·listes, presidit per Miquel Llor, i la fundació d'un premi de novel·la, ja que el 1935 només s'han imprès onze novel·les catalanes i el premi podria encoratjar, si més no, els qui en tinguin una de madurada. Després comenta la novel·la guanyadora de la primera edició, *Camins de nit*, de Sebastià Juan Arbó, el novel·lista jove «de més personalitat i de més força». En ésser de les Terres de l'Ebre, ha incorporat un paisatge i un llenguatge inèdits en la narrativa catalana. MdR s'havia adherit al Club, junt amb membres de la seva generació com ara Joan Teixidor, Ignasi Agustí o Josep Janés, fent constat al Grup de Sabadell: vegeu Josep Maria Balaguer, «La creació del Club dels Novel·listes i el fil de la història», *Els Marges*, 57 (desembre de 1996), pp. 15-35 (esp. 16-18). Balaguer (p. 26 i seg.) també tracta del debat sobre els premis de la Generalitat de 1934, el Crexells de novel·la en particular, al qual optava *Camins de nit*. Alguns joves, com Agustí o Janés, que veien com els premis es donaven a autors consagrats i no a la millor obra, es feren sentir, especialment quan LVC promogué una enquesta per saber l'opinió dels escriptors: vegeu la resposta de MdR a «Una enquesta sobre la magnificació dels premis literaris», LVC (15 de març de 1935), p. 7.]

31 09.04.1936; 373, 6. Les lletres

Martí de Riquer. Molière en català

[Repassa les traduccions de Molière obra de Maseras, Carner, Jordana (signades Arnau Bellcaire) i Montoliu, entre d'altres, i elogia la tasca de la col·lecció Els Clàssics del Món de Barcino (Molière, Mistral, Goethe en preparació). Les versions de Maseras, d'una «extraordinària vivesa i gràcia», són perfectament traslladables a l'escenari, i encoratja el teatre amateur a representar Molière, perquè té un repertori adient a tots els gustos, i especialment per les obres de gran comicitat, com ara *Les precioses ridicules* (vegeu **LP132**). Cf. Fontcuberta, *Molière a Catalunya*, p. 159.]

32 28.05.1936; 380, 6. Les lletres

Martí de Riquer. Marc Antoni d'Orellana — Un erudit valencià precursor de la nostra Renaixença

[Tracta primer de l'obra enciclopèdica d'aquest erudit setcentista, en particular la *Biografía pictórica valentina*, editada per Xavier de Salas, que aporta un «definitiu estudi» de l'autor (Madrid, Ministerio de Instrucción Pública y Bellas Artes, 1930). Enumera després altres obres en castellà d'Orellana i reproduïx fragments d'un romanç en català, interessant per les consideracions sobre la llengua («idioma valencià») i la consciència del pobre estat de les lletres valencianes en aquell moment. En aquest sentit, el compara amb Aribau. Per a la relació entre MdR i Xavier de Salas, vegeu l'índex de noms de Gatell i Soler, *Martí de Riquer*.]

33 11.06.1936; 382, 6. Les lletres

Martí de Riquer. Debilitat senil

[Article polèmic per fer costat a Joan Teixidor, que havia comentat desfavorablement el volum *Les absències* de Joan Arús, després defensat per Prudenci Bertrana. Mdr critica Bertrana i conclou que el motiu de la polèmica és un «llibre que totes les persones normals que l'han llegit saben que és dolent». Josep Janés s'afegí a la crítica (Mengual, *A dos tintas*, pp. 164-165).]

34 02.07.1936; 384, 5. El teatre i la música

M. de Riquer. «Cèlia», de Xavier Regàs — Quadro Escènic Mossèn Cinto

[Ressenya de l'estrena, el 20 de juny al Foment Autonomista Català, d'aquesta primera obra de Regàs. Mdr en lloa la tècnica i la versemblança; en critica alguns acudits «una mica obvis», que els personatges siguin «massa d'una peça» i alguns castellanismes del diàleg, altrament viu i directe. L'autor ha triat un estil «popularístic» molt marcat, que no acaba de satisfer el crític, content tanmateix de la novetat «mancats com estem d'autors teatrals que escriguin passablement».]

35 20.08.1936; 388, 6. Les lletres

Martí de Riquer. Sobre clàssics castellans

[Tracta primer de l'autoria del *Quijote* d'Avellaneda, contrastant la coneguda tesi d'Emilio Cotarelo (que l'atribuïa al valencià Guillem de Castro) amb l'estudi recent de Francesc Martínez i Martínez, que refuta aquesta identificació amb encert. (En nota, Mdr comunica que sap per la premsa de Madrid, si bé encara no en coneix els detalls, que Vindel preveu demostrar que Avellaneda era Alonso de Ledesma.) Després comenta la segona edició de les *Soledades* de Góngora a cura de Dámaso Alonso (Madrid, Cruz y Raya, 1936) i com aquest estudiós ha fet entendre un poeta que abans tenia fama d'incomprensible. Mdr aprofita per avançar una mostra de l'antologia que prepara (amb Guillem Díaz-Plaja) sobre poetes catalans dels segles XVI i XVII, i cita textos de Josep Romaguera i el Rector de Vallfogona.]

COMENTARI. Mdr col·laborà a *Mirador* des del desembre de 1934 fins a l'agost de 1936; poc després la publicació s'interrompé, i a la segona època (des del 9 d'octubre de 1936) estigué vinculada al PSUC i a l'Agrupació d'Escriptors Catalans. Mdr hi ingressà a través de Just Cabot, ànima de la publicació i home de vastíssimes lectures, amb qui compartia taula a l'Ateneu quan aquella taula era tot sovint una redacció en vetlla fins al matí (cf. Gatell i Soler, *Martí de Riquer*, pp. 64, 79-80). En aquesta col·laboració Mdr actua com un periodista de cultura, més enllà de la filologia. Escrigué a la secció teatral o comenta obres dramàtiques en diverses ocasions (**M9**, **13**, **29**, **31**, **34**) —com ja feia des de *Inventus* i féu molt sovint a *Rosa dels Vents*—, i la contribució predominant a la pàgina «Les lle-

tres» es diversifica. D'una banda, tracta de commemoracions històriques (Enric de Villena, Pere III, Horaci) i autors medievals dilectes (Llull i Jordi de Sant Jordi), i entra en polèmica sobre l'origen d'Ausiàs March, que Rafael Carreres Valls suposava català, erròniament, en comptes de valencià (**M5** i **17-20**). De l'altra, parla sovint d'obres i temes d'actualitat (**M4**, **7**, **14**, **24**, **27**, **30**, **33**) i comenta autors d'altres èpoques, com ara Marc Antoni d'Orellana (**M32**) i Robert Robert (**M12**). Hi ha dues monografies consagrades al setmanari: Josep M. Huertas i Carles Geli, «*Mirador*», *la Catalunya impossible*, Barcelona, Proa, 2000, amb índexs de tots els articles, i Carles Singla Casellas, *Mirador (1929-1937). Un model de periòdic al servei d'una idea de país*, Barcelona, IEC, 2006. Per a la figura de Cabot, vegeu *Indignacions i provocacions*, ed. de V. Soler, Barcelona, Edicions 62, 1992, i Valentí Soler, *El periodisme silenciàt: Just Cabot, vida i cartes de l'exili (1939-1961)*, Barcelona, A Contra Vent, 2008.]

La Revista. Quadern de publicació quinzenal

1 1935; XXI.1 (gener-juny), 53-55

Martí de Riquer. Els poetes petrarquistes a Catalunya

[Distingeix el Petrarca llatí del líric. El fons trobadoresc d'aquest vessant facilità la seva adopció per part de poetes catalans, com un camí per a una revolució que arribà amb la generació de Joan Boscà i Pere Serafi. Analitza primer l'evolució de la mètrica del decasíl·lab en Andreu Febrer i Jordi de Sant Jordi, en el sonet de Pere Torroella i en un de Pere Serafi. Després observa la influència de Petrarca en la *Cançó d'opòsits* de Jordi de Sant Jordi i en Llorenç Mallol.]

Quaderns de Poesia

1 06.1935; 1, s. p. [29-32]. Documents

Martí de Riquer. Dues poetesses catalanes de l'Escola de Tolosa

[Edita per primera vegada la poesia anònima «Axí cant és en muntanya deserta», i observa que Jordi de Sant Jordi en prengué un fragment a la *Passio amoris*. Reprodueix després «Ab lo cor trist e'nvironat d'esmay». Conclou que «el nivell literari d'aquests dos poemes és molt superior a molts de l'Escola de Tolosa».]

2 01.1936; 6, s. p. [22-27]

Martí de Riquer. El tema de Fortuna en Ausiàs March

[Observa el lloc comú en March, en poetes francesos, i en la tradició llatina de Boeci a Alà de Lilla; s'atura en el *Llibre de Fortuna* de Bernat Metge. Pren peu de *François Villon et les thèmes poétiques du Moyen Âge* (París, Nizet, 1934) d'Italo Siciliano, també per situar el pròleg d'Antoni Canals a l'*Escipió e Annibal*.]

3 03.1936; 8, s. p. [23-25]

Martí de Riquer. Auziàs March i el record del temps feliç en la dissort

[Comenta aquest motiu de la poesia I d'Ausiàs March en relació amb Dante, Sèneca i sant Tomàs. Observa com el reprengué Boscán en «Como aquel que en soñar gusto recibe».]

COMENTARI. *Quaderns de Poesia* fou una revista literària moderna i cosmopolita: en els vuit números publicats, hi ha textos de Jules Supervielle, Pedro Salinas, Federico García Lorca, Umberto Saba i Stephen Spender, per exemple, costat per costat de Carles Riba o Josep Carner. N'eren redactors J. V. Foix (present en cinc números), Tomàs Garcés, Marià Manent, Riba i Joan Teixidor. Entre els col·laboradors més joves, MdR hi figura al costat dels seus companys Teixidor, Ignasi Agustí, Joan Vinyoli i Bartomeu Rosselló-Pòrcel.

Cruz y Raya. Revista de afirmación y negación

1 1936; 35, 95-116

Martí de Riquer. Andreu Febrer

[Reproduceix quatre poesies de Febrer i les tradueix al castellà: les peces II, V, VI i XI del cançoner del poeta tal com el fixà MdR (Barcelona, Barcino, 1951). Segueix el text establert per Manuel de Montoliu (*Revue Hispanique*, 57 (1923), pp. 36-98) però amb esmenes a partir de la consulta del cançoner Vega-Aguiló.]

La República de les Lletres. Quaderns de literatura, art i política

1 04-06.1936; 8, 17-23

Martí de Riquer. Paral·lelisme de la nostra història i de la nostra literatura

[Parteix de la consideració, presa del *Resum de literatura catalana* (Barcelona, Barcino, 1927) de Lluís Nicolau d'Olwer, que la literatura és «el producte més íntim de l'esperit català», no sols «un fet estètic, sinó un de biològic», i va repassant els períodes del paral·lelisme entre història i literatura (provençal, nacional, clàssic) fins a la decadència. L'exaltació patriòtica no amaga el domini de la història literària, en català i llatí i castellà, sovint il·lustrada en coincidència amb els treballs publicats des de 1933. Vegeu **LP98**.]

Rosa dels Vents. Revista mensual de literatura, assaigs i crítica

1 04.1936; 1, 45-46. Teatre

Martí de Riquer. Nicolau Mª Rubió i Tudurí – Un sospir de llibertat. Estrenada per «Junior F. C.» al Teatre Novetats el 23 de març del 1936; publicada per la col·lecció «El Nostre Teatre», núm. 51

[Crítica de la comèdia de Rubió i Tudurí, d'aire vuitcentista, representada pel Junior Futbol Club (societat esportiva i cultural fundada a Barcelona el 1917 el primer president de la qual fou Maurici Serrahima i Bofill), sobre els amors d'un tinent jove i una pubilla. MdR es fixa en el català pur i muntanyenc dels carlins, que contrasta amb el barceloní dels liberals, ple de castellanismes, i observa la sàtira en el retrat dels conservadors de 1875, equiparats als actuals per mitjà de neologismes: la «tendència neologitzadora» no és constant i per això costa entendre «prou bé la intenció de l'autor». Just a continuació (pp. 46-47) hi ha la crònica de Josep Janés i Oliver d'*El triomf de la fonètica* de MdR (II.16), comparant la comèdia amb *Spinoza i els gentils* (II.12).

2 05.1936; 2, 66-79

Martí de Riquer, trad. IX Diàlegs dels morts de Lluçia de Samòsata

[Per a l'origen d'aquest interès, vegeu més amunt, **Iuv11** i **13**.]

3 05.1936; 2, 102-103. Crítica – Llibres

Martí de Riquer. Ramon Xuriguera – *L'aportació de l'occident català a l'obra de la Renaixença* (Barcelona, «Biblioteca d'Autors Independents», 1936)

[Ressenya d'aquest llibre de Xuriguera, que salva el buit dels estudis sobre la Renaixença en terres lleidatanes. MdR en destaca especialment el capítol tercer, dedicat a la lírica, i s'atura en la personalitat de Magí Morera i Galícia, oncle de la seva mare, sobre el qual remarca la manca d'un estudi a fons que vagi «més enllà del pròleg de Maragall». Vegeu **LP63**. Per a la col·lecció, vegeu Albert Manent, «La Biblioteca Catalana d'Autors Independents (B.C.A.I.)», *Paper Gros*, 11 (març de 1994), pp. 93-94.]

4 05.1936; 2, 107. Teatre

Martí de Riquer. *Una cosa rara ossia bellezza e onestà*, òpera de Vicenç Martín i Soler (Junior, F. C. Tívoli)

[Òpera presentada pel Junior F. C. (vegeu **RV1**) en ocasió del III Congrés de la Societat Internacional de Musicologia. MdR glossa la figura del compositor valencià i la seva relació amb Mozart (compartien llibretista, Lorenzo da Ponte, i un fragment d'*Una cosa rara* es toca al sopar de *Don Giovanni*). L'òpera recorda especialment *Così fan tutte* i imita passatges de *Le nozze di Figaro*. La comparació amb el geni de Mozart fa que costi descobrir la qualitat de Martín i Soler: a banda la gràcia del títol, és una obra ben feta, optimista i elegant. En destaca alguna escena i la interpretació vocal i dramàtica davant d'un públic exigent.]

5 05.1936; 2, 107-108. Teatre

Martí de Riquer. *L'oreig entre columnes*, de J. F. Vidal i Jover («Quadre Escènic Mossèn Cinto», Orfeo Gracienc)

[En aquesta comèdia d'ambient burgès, Vidal i Jover, comediògraf que prova d'elevat fer europeu el teatre català (a *La senyoreta Oest* i ara), no aconsegueix la versemblança cercada per desconeixement de «l'ambient veritable d'aquesta burgesia barcelonina»: així, «la reunió del segon acte, per exemple, resulta d'una grosseria intolerable» i «les converses toquen uns temes intel·lectualitzats i retòrics difícils de creure»; critica també el «recarregament innecessari d'escenes secundàries i injustificades». Elogia la companyia dramàtica i la direcció d'Andreu Guixer.]

6 06-07.1936; 3, 169-170. Teatre

M. de R. Josep Maria de Sagarra: *La cançó de la filla del marxant*. (Companyia Vila-Davi, Teatre Espanyol)

[L'obra de Sagarra, sense cap novetat que faci «sospitar algun canvi de direcció en el seu teatre», supera les «que veiérem la temporada passada» perquè té «una acció seguida» que manté l'interès. És «una de les comèdies de Sagarra més reeixides», pels tipus i la versificació. Però es poden fer «algunes reserves» a la cançó, punt de partida de l'obra, perquè «de la cançó popular només en conserva la tonada». Elogi de la interpretació i del decorat de Francesc Fontanals.]

7 06-07.1936; 3, 170. Teatre

M. de R. *Alceste* d'Eurípides i *La cueva de Salamanca* de Miguel de Cervantes (Teatre Universitari de Catalunya, Studium)

[La bona selecció d'estudiants i la presentació fan desitjar que aquestes sessions («del millor que es pot veure en la nostra ciutat») sovintegin més. Mdr valora només la representació d'Eurípides en versió de Carles Riba —«fóra absurd» voler fer crítica d'una obra «d'un dels millors poetes del primer teatre del món»—, que li féu una «impressió immillorable», tot i que en el futur convindria evitar deficiències en la recitació, fos per manca de memòria o per incorreccions, «imperdonables en universitaris», com ara «fer sonar les ces a l'espanyola». L'entremès de Cervantes fou representat amb més encert que l'*Alceste*.]

COMENTARI. Aquesta revista de vida brevíssima fou una altra empresa de Josep Janés; la descriu Mengual, *A dos tintas*, pp. 156-167. Mdr participà en els tres números que veieren la llum. En el darrer (pp. 175-176) hi ha una nota que anuncia: «En el número vinent començarem a publicar una sèrie d'articles destinats a estudiar la personalitat literària dels nostres escriptors medievals a càrrec del nostre company Martí de Riquer. El primer serà dedicat a Bernat Metge. En el número consagrat a Mallorca hi haurà un article, dintre d'aquesta sèrie, sobre Anselm Turmeda.»

II. PUBLICACIONS ACADEMÍQUES I LLIBRES FINS A 1936

Afegim a continuació les publicacions de Mdr fins a 1936 de caràcter més acadèmic i les aparegudes en forma de llibre. Excepte la versió de *Cyrano de Bergerac* (6) i les comèdies (12 i 16), les entrades ja figuren a Leonor Vela, «Bibliografia de Martí de Riquer», *Patio de Letras / La rosa als llavis*, 7, *Especial Martí de Riquer* (març de 1984), pp. 24-38; aquesta àmplia bibliografia es troba així mateix a *Studia in honorem prof. M. de Riquer*, IV, Barcelona, Quaderns Crema, 1991, pp. 736-764. També es reproduí, amb afegits fins a 2002, a Joan Francesc Fondevila, *Martí de Riquer*, pròleg de Miquel Batllori, Barcelona, Fundació Catalana per a la Recerca, 2003, pp. 139-161.

1933

1. «Influències del *Secretum*, de Petrarca, sobre Bernat Metge», *Criterion*, IX, pp. 243-248.
2. «Notes sobre Bernat Metge», *Estudis Universitaris Catalans*, XVIII, pp. 105-125.

1934

3. *L'humanisme català (1388-1494)*, Barcelona, Barcino, 104 pp. (Col·lecció Popular Barcino, 10).
[Ressenya de Manuel Cruells a LP (9 d'agost de 1934), p. 2.]
4. «Humanisme i decadència en les lletres catalanes», *Revista de Catalunya*, XIV, 79 (juny), pp. 249-264.
[Vegeu-ne la rèplica de Jordi Rubió i Balaguer, «Humanisme i decadència?», *Revista de Catalunya*, XV, 81 (agost-setembre de 1934), pp. 469-483. Es fa ressò del debat Manuel Cruells, «L'humanisme. Un diàleg Rubió-Riquer», M/LP (6 i 21 de desembre de 1934), p. 2.]
5. «Les Lettres de Bernat Metge à Madona Isabel de Guimerà», *Romania*, LX, pp. 94-96.
6. *Cyrano de Bergerac*, *Viatge a la lluna*, trad. de Martí de Riquer, Barcelona, 80 pp. (Quaderns Literaris, any I, núm. 25).
[Inclou una nota biogràfica, unes «anècdotes» de l'autor i una bibliografia. Per a altres projectes de traducció de Mdr, vegeu **LP69**. Aquesta versió s'ha reeditat, revisada i completada: Savinien Cyrano de Bergerac, *L'altre món*, traducció de Martí de Riquer i Jordi Raventós, Barcelona, Adesiara, 2009.]

1935

7. Antoni Canals, *Scipió e Aníbal. De providència. De arra de ànima*, ed. de Martí de Riquer, Barcelona, Barcino, 192 pp. (Els Nostres Clàssics, A49).

8. *Comentaris crítics sobre clàssics catalans*, Barcelona, La Revista, 142 pp. (Publicacions de «La Revista», 130). (°)

[La ressenya d'E. Clivillés (pseudònim de Ramon Esquerra) creà polèmica: considerava que l'autor es limitava a fer erudició («Martí de Riquer i la història de la literatura catalana», *El Matí* (14 de setembre de 1935), p. 7). Contestà Siegfried Bosch defensant la necessitat de l'erudició prèvia («Erudició i divulgació», LP (8 d'octubre de 1935), p. 4) i replicà Clivillés («Vulgarització i erudició», *El Matí* (10 d'octubre de 1935), p. 9). Vegeu també la carta de J. Rubió i Balaguer a Gatell i Soler, *Martí de Riquer*, p. 70.]

9. Jordi de Sant Jordi, *Poesies*, estudi crític i edició de Martí de Riquer, Barcelona, Catalònia, 75 pp. (Els Nostres Poetes, 1).

[Ressenyes de Manuel Cruells, LP (15 de gener de 1935), p. 4, i Joan Teixidor, LP (16 de gener de 1935), p. 4. Mdr dirigia la part d'autors antics d'aquesta nova col·lecció divulgativa: vegeu la nota anònima de *Mirador* (6 de desembre de 1934), p. 2, i els volums editats. Vegeu també **LP51**.]

10. Pere Torroella, *Poesies*, pròleg de Martí de Riquer, Barcelona, Catalònia, 59 pp. (Els Nostres Poetes, 9).

11. «Narcís Franch, traductor del *Corbaccio*», *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura*, XVI, pp. 377-384.

[Per a l'origen d'aquest interès, vegeu més amunt, **LVCI**.]

12. *Spinoza i els gentils. Comèdia en tres actes*, Barcelona, Randez, 1935 (novembre), 31 pp. (El Nostre Teatre. Publicació quinzenal d'obres escèniques i d'informació teatral, 41).

[Estrenada el 5 de gener de 1936 a la Sala Studium per l'Associació d'Estudiants d'Arquitectura. Vegeu més avall, **II.16**.]

1936

13. *Antologia general de la poesia catalana*, en col·laboració amb J. M. Miquel i Vergés i J. Teixidor, Barcelona, 613 pp. (Quaderns Literaris, any III, núm. 100). (°°)

[Vegeu **LP94**, **101** i **135**. Cf. Gatell i Soler, *Martí de Riquer*, pp. 72-74.]

14. «Algunes dades més sobre Bernat Metge», dins *Homenatge a Antoni Rubió i Lluch = Analecta Sacra Tarraconensia*, II, pp. 173-176.

15. «Versions castellaneres del Valeri Màxim», *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura*, XVII, pp. 293-296.

16. *El triomf de la fonètica. Comèdia en tres actes*, Barcelona, Ranz, 1936 (1 de setembre), 32 pp. (El Nostre Teatre. Publicació quinzenal d'obres escèniques i d'informació teatral, 61).

[Estrenada l'11 d'abril de 1936 al Foment Autonomista Català pel Quadre Escènic Mossèn Cinto. Per a la gestació i el ressò d'aquesta comèdia i l'anterior (núm. 12), vegeu Gatell i Soler, *Martí de Riquer*, pp. 84-90, i Mengual, *A dos tintas*, pp. 88-89. Ara es troben aplegades (Barcelona, Quaderns Crema, 2014), amb la reproducció del programa de la primera.]

Addenda

17. «Jaume Massó i Torrents» [dins la secció «Notes de l'interior»], *Revista de Catalunya*, XIV, 79 (juny de 1934), pp. 278-279.

18. «Manuel Milà i Fontanals» [dins la secció «Notes de l'interior»], *Revista de Catalunya*, XIV, 80 (juliol de 1934), pp. 375-376.

19. «El *Diccionari Aguiló*» [dins la secció «Notes de l'interior»], *Revista de Catalunya*, XV, 81 (agost-setembre de 1934), pp. 497-498.

(*) Aquest volum, amb pròleg signat el juliol de 1935, aplega una selecció d'articles «escrits en el transcurs d'un any». La negreta indica les aportacions no registrades al catàleg anterior:

1. Els poetes petrarquistes de Catalunya < LR1
2. Poemes escèptics < LP73 i 77
3. Jacme, Pere i Arnau March < LP58
4. **Andreu Febrer, poeta i traductor de Dante**
5. El poeta Jacme Escrivà < M15
6. La comèdia de la *Glòria d'Amor*, de fra Rocabertí < LP80-81
7. Pere Serafí < LP66
8. **Joan Pujol de Mataró**
9. El *Llibre de meravelles* de Ramon Llull < LP60

10. El sistema científic lul·lià < M10
11. Eiximenis i Catalunya < LP25, 24 i 10
12. El *Llibre de les dones* d'Eiximenis < LP5
13. Les novel·les bretones en la literatura catalana < LP2
14. Novel·letes exemplars < M6
- 15. Internacionalisme de *La història de Valter e Griselda***
16. ¿Plagi o refutació? < LP33
- 17. En Pax, autor de la *Doctrina moral***
- 18. Ramon de Perellós i el seu viatge**
19. L'historiador Bernat Boades < LP50
20. Roger de Llúria i Boccaccio < LVC12
21. Joan Fernández de Heredia < LP27
22. Enric de Villena < M3
23. Sor Isabel de Villena < LP68

(**) Poemes inclosos en la part antiga:

Ramon Llull

«A vós dona Verge santa Maria»

Cant de Ramon

Cent noms de Déu (fragment)

Medicina de pecat (fragment)

Desconhort de Nostra Dona

Desconhort

Lo concili

Llibre d'amic e amat

Bernat Metge

Sermó

Anselm Turmeda

Bons amonestaments (fragment)

Jaume March

«Un sobrespler m'és vengut per lo veure»

Pere March

«Dona em platz ben arreada»

«Al punt que hom naix comença de morir»

Ausiàs March

«Pren-me enaixí com al patró que en platja»

«Així com cell qui desitja vianda»

«Quins tan segurs consells vas encercant»

«Colguen les gents amb alegria festes»

«No em pren així com al petit vailet»

«O vós, mesquins, qui sots terra jaeu»
«Qui serà aquell del món superior»
«Puix que sens tu algú a tu no basta»

Jordi de Sant Jordi

Estramps

«Sovint sospir, dona, per vós, de lluny»
«Enyorament, enuig, dol e desir»
«Tots jorns aprenc e desaprenc ensems»

Andreu Febrer

«E llas, amors! Tan pauc vos cal de me»

Sirventès

Joan Roís de Corella

Balada de la garsa e l'esmerla

Oració de la Verge

Pere Serafi

Càntic d'amors

Capítol moral (fragments)

«Si em lleví de bon matí»
«Bella, de vós som amorós»
«Isabel és un nom que entre els poetes»

Francesc Vicent Garcia

«Gaste, qui de les flors de poesia»
«Sou, oh Nise, la suma de bellesa»
«Amb una pinta de marfil polia»
«Bella com un serafi»
«Mirava's na Caterina»

Francesc Fontanella

«Dolces despulles quan lo cel volia»
«Les últimes seran llàgrimes mies»

Romancer i cançoner populars

El comte Arnau

La dama d'Aragó

«Muntanyes del Canigó»

Don Joan i don Gastó

La vídua

La filla del rei de França

La cançó dels presoners

La Blancaflor

La filla del Carmesí

Els estudiants de Tolosa

La filla del marxant

La carta de navegar

Els segadors (Himne nacional del Principat)

Bac de Roda

Els tres tambors

El mariner («A la vora de la mar»)

En Serrallonga

La dama de Tolosa

Caterina

Los fusellers

La mare i la filla

L'estudiant de Vic

Corrandes

Principat

Mallorca

València

A Sitges, al Congrés del Pen Club. D'esquerra a dreta: Emili Gran Sala, Martí de Riquer, Josip Torbarina, Joan Teixidor i un personatge no identificat (estiu de 1935).

Aquest llibre, commemoratiu del centenari de Martí de Riquer, s'ha acabat d'imprimir durant els darrers dies de l'any 2014.

